

Action Plan for Social Entrepreneurship

WP 3. Observatory on Social Economy

Deliverable 3.2.1 Analytical Study of the Current Situation

Scientific Coordinator: Professor Dimitris Subeniotis

UNIVERSITY OF MACEDONIA

DELIVERABLE

The contents of this study are sole responsibility of University of Macedonia and can in no way be taken to reflect the views of the European Union, the participating countries, the Managing Authority and the Joint Secretariat

The Cooperation Programme INTERREG V-A "Greece-Bulgaria 2014-2020" is co-funded by the European Regional Development Fund (ERDF) and national funds of the countries participating in it

Abstract

The current Deliverable (Deliverable 3.2.1 Analytical Study of the Current Situation) is focused on Social Economy. Initially, it presents the chronology of Social Economy in Europe, mainly in France, Sweden, and the UK. It intends to define the concept of Social Economy, as well as analyse the main differences from the private and the public sector. Then, it presents Social businesses underlining their main scope, mainly the social character and social benefits deriving from their operation. Taking into account the research studies of the OECD and the EU, the Deliverable presents data confirming the value and significant contribution of Social businesses into the economy and the society. Under that frame, the policies in the EU for the promotion and further expansion of Social Economy into the member countries are presented. Finally, the Deliverable analyses the Social Economy and Social businesses in Greece, presenting the history, legal framework, supporting bodies/agencies, and the current situation.

Action Plan for Social Entrepreneurship

WP 3. Observatory on Social Economy

Deliverable 3.2.1 Analytical Study of the Current Situation

Scientific Coordinator: Professor Dimitris Subeniotis

UNIVERSITY OF MACEDONIA

DELIVERABLE

The contents of this study are sole responsibility of University of Macedonia and can in no way be taken to reflect the views of the European Union, the participating countries, the Managing Authority and the Joint Secretariat

The Cooperation Programme INTERREG V-A "Greece-Bulgaria 2014-2020" is co-funded by the European Regional Development Fund (ERDF) and national funds of the countries participating in it

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ;	6
2. ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ;	10
3. Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	14
4. Ο ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΣ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	19
5. ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	25
6. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	31
6.1 Ιστορική επισκόπηση	31
6.2 Νομοθετικό και ρυθμιστικό πλαίσιο	33
6.3 Φορείς υποστήριξης ΚΟ	52
7. ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	54
7.1 Ενεργοί φορείς ΚΑΛΟ	54
7.2 Περιφερειακή κατανομή φορέων ΚΑΛΟ	56
7.3 Αριθμός εργαζομένων	59
7.4 Χρηματοοικονομική κατάσταση	60
7.5 Κλαδική κατανομή	66
7.6 Ευρήματα έρευνας πεδίου	83
8. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	85
8.1 Δημογραφικά στοιχεία	85
8.2 Προοπτικές ανάπτυξης κοινωνικών επιχειρήσεων	89
8.3 Χαρτογράφηση κοινωνικών επιχειρήσεων	99
8.4 Φορείς υποστήριξης κοινωνικών επιχειρήσεων	112

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1 Προϋπολογισμός των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων του ΕΣΠΑ 2014-2020 για τον Τομέα της ΚΑΛΟ	47
Πίνακας 2 Εικόνα Γενικού Μητρώου Κοινωνικής Οικονομίας έως 31/10/2016	54
Πίνακας 3 Εικόνα του Γενικού Μητρώου Φορέων ΚΑΛΟ έως 31/8/2017	55
Πίνακας 4 Αριθμός Κοιν.Σ.Επ. ανά περιφέρεια 2016	66
Πίνακας 5 Συνολικά στοιχεία ανά κλάδο έτους 2015	67
Πίνακας 6 Μέσος όρος ανά επιχείρηση έτους 2015	68
Πίνακας 7 Κοιν.Σ.Επ. Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας.....	99
Πίνακας 8 Κλαδική κατανομή φορέων ΚΑΛΟ στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας.....	110
Πίνακας 9 Γυναικείοι Αγροτουριστικοί Συνεταιρισμοί Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας.....	111

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 1 Αριθμός των ενεργών φορέων ΚΑΛΟ 2012-2015	55
Διάγραμμα 2 Περιφερειακή κατανομή ενεργών φορέων ΚΑΛΟ στις περιφέρειες της χώρας το 2015.....	57
Διάγραμμα 3 Εξέλιξη του αριθμού των ενεργών φορέων ΚΑΛΟ στις περιφέρειες της χώρας 2013-2015	58
Διάγραμμα 4 Κατανομή των ενεργών φορέων ΚΑΛΟ ανά κατηγορία στις περιφέρειες της χώρας για το 2015.....	58
Διάγραμμα 5 Αριθμός εργαζομένων σε ενεργούς φορείς ΚΑΛΟ 2012-2015.....	59
Διάγραμμα 6 Περιφερειακή κατανομή των εργαζομένων σε ενεργούς φορείς ΚΑΛΟ 2013-2015	59
Διάγραμμα 7 Περιφερειακή κατανομή των εργαζομένων από ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού (ΕΜΕ) 2013-2015.....	60
Διάγραμμα 8 Συνολικός κύκλος εργασιών των ενεργών φορέων ΚΑΛΟ κατά τα 2012-2015	61
Διάγραμμα 9 Κατανομή κύκλου εργασιών στους ενεργούς φορείς ΚΑΛΟ για τα 2013-2015	61
Διάγραμμα 10 Συνολικός κύκλος εργασιών των ενεργών φορέων ΚΑΛΟ για τα 2013-2015 ανά περιφέρεια.....	61
Διάγραμμα 11 Αριθμός ενεργών φορέων ΚΑΛΟ που είχαν κέρδη και ζημίες κατά 2013-2015	62
Διάγραμμα 12 Συνολική αξία των παγίων των ενεργών φορέων ΚΑΛΟ 2013-2015 στις περιφέρειες της χώρας.....	64
Διάγραμμα 13 Συνολικά δανειακά κεφάλαια που άντλησαν οι ενεργοί φορείς ΚΑΛΟ 2013-2015	64
Διάγραμμα 14 Επιχορηγήσεις στους ενεργούς φορείς ΚΑΛΟ 2013-2015 ανά περιφέρεια.....	65
Διάγραμμα 15 Λοιπές επιχορηγήσεις στους ενεργούς φορείς ΚΑΛΟ 2013-2015 ανά περιφέρεια.....	66
Διάγραμμα 16 Κατανομή Κύκλου Εργασιών (Πωλήσεων) των ενεργών φορέων ανά κλάδο έτους 2015.....	68

Διάγραμμα 17 Περιφερειακή κατανομή κλάδου εκπαίδευσης.....	69
Διάγραμμα 18 Περιφερειακή κατανομή κλάδου εστίασης.....	70
Διάγραμμα 19 Περιφερειακή κατανομή κλάδου δραστηριοτήτων οργανώσεων.....	71
Διάγραμμα 20 Περιφερειακή κατανομή κλάδου χονδρικού εμπορίου.....	72
Διάγραμμα 21 Περιφερειακή κατανομή κλάδου λιανικού εμπορίου.....	73
Διάγραμμα 22 Περιφερειακή κατανομή κλάδου διοικητικών δραστηριοτήτων.....	74
Διάγραμμα 23 Περιφερειακή κατανομή κλάδου υπηρεσιών προς το δημόσιο.....	74
Διάγραμμα 24 Περιφερειακή κατανομή κλάδου κοινωνικής μέριμνας.....	75
Διάγραμμα 25 Περιφερειακή κατανομή κλάδου θεατρικών και άλλων θεαμάτων.....	76
Διάγραμμα 26 Περιφερειακή κατανομή κλάδου συμβουλευτικών υπηρεσιών.....	77
Διάγραμμα 27 Περιφερειακή κατανομή κλάδου υπηρεσιών καθαρισμού.....	78
Διάγραμμα 28 Περιφερειακή κατανομή κλάδου υπηρεσιών υγείας.....	78
Διάγραμμα 29 Περιφερειακή κατανομή κλάδου παραγωγής ειδών διατροφής.....	79
Διάγραμμα 30 Περιφερειακή κατανομή κλάδου απορριμμάτων.....	79
Διάγραμμα 31 Περιφερειακή κατανομή κλάδου υπηρεσιών πληροφορίας.....	80
Διάγραμμα 32 Περιφερειακή κατανομή κλάδου κατασκευαστικών δραστηριοτήτων.....	81
Διάγραμμα 33 Περιφερειακή κατανομή κλάδου εκδοτικών δραστηριοτήτων.....	81
Διάγραμμα 34 Περιφερειακή κατανομή κλάδου υπηρεσιών πληροφορικής.....	82
Διάγραμμα 35 Κατάσταση ασχολίας πληθυσμού στην ΠΚΜ.....	86
Διάγραμμα 36 Ομάδες ηλικιών στην ΠΚΜ.....	87
Διάγραμμα 37 Ποσοστό φορολογούμενων στην ΠΚΜ.....	89

1. ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ;

Η Κοινωνική Οικονομία (εφεξής ΚΟ ή ΚΑΛΟ – Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία) ανάγεται ιστορικά στα τέλη του 18^{ου} και στις αρχές του 19^{ου} αιώνα στην Ευρώπη, όταν άρχισαν να εμφανίζονται οι πρώτοι συνεταιρισμοί παραγωγών, αγροτών και εργατών, και ακολούθως, άρχισε να αναγνωρίζεται ως ένα διακριτό σύνολο οικονομικών φορέων. Ο όρος της «κοινωνικής οικονομίας» εμφανίστηκε για πρώτη φορά στη Γαλλία στο πρώτο τρίτο του 19^{ου} αιώνα και, με την πάροδο των αιώνων, η χρησιμότητά του υπερέβη κατά πολύ τα γαλλικά σύνορα, βρίσκοντας μεγάλη απήχηση σε ολόκληρη την Ευρώπη. Πράγματι, εδώ και σχεδόν δύο αιώνες, οι φορείς της κοινωνικής οικονομίας είναι σημαντικοί παράγοντες στο ευρύτερο πλαίσιο της διαδικασίας κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης, τόσο σε εθνικό όσο και σε τοπικό επίπεδο.

Το 1997, η Σουηδία αποτελούσε ένα από τα νεότερα μέλη της Ε.Ε. και η πρωτοβουλία της τότε κυβέρνησης της να συστήσει μια επιτροπή επιστημόνων με σκοπό να προσδιορίσουν την έκφραση ΚΟ θεωρείται ότι αποτελεί την πρώτη προσπάθεια από κράτος-μέλος της Ε.Ε. Το αποτέλεσμα που προέκυψε από την επιτροπή έχει ως εξής: κοινωνική οικονομία σημαίνει οργανωμένα κοινωνικά σύνολα, τα οποία πρώτα από όλα έχουν κοινωνικούς στόχους, οι οποίοι βασίζονται σε δημοκρατικές αξίες και οργανώνονται ξεχωριστά από τον δημόσιο τομέα. Οι κοινωνικές και οι οικονομικές δραστηριότητες τους διεξάγονται από ενώσεις, συνεταιρισμούς και ιδρύματα. Τέλος, στην κοινωνική οικονομία κατευθυντήρια δύναμη αποτελεί το κοινό όφελος ή το όφελος των μελών της και όχι τα ιδιωτικά συμφέροντα.

Αντίστοιχα, στη Μεγάλη Βρετανία, έκθεση μιας εκ των 18 ομάδων πολιτικής ενέργειας που ενημερώνουν την Εθνική Κυβερνητική Στρατηγική, υποστήριξε ότι η κοινωνική οικονομία μπορεί να έχει μια σημαντική και πολύτιμη συμβολή στην οικοδόμηση του κοινωνικού κεφαλαίου για την οικονομική ανάπτυξη των μειονεκτούντων κοινοτήτων. Αυτό θα μπορούσε να επιτευχθεί μέσω της παροχής υπηρεσιών, όπως οι ενδιάμεσες αγορές εργασίας, της συμβολής στην ανάπτυξη των προσόντων και δεξιοτήτων του τοπικού πληθυσμού, προωθώντας την κατάρτιση και

την εργασιακή εμπειρία, και της δημιουργίας ευκαιριών απασχόλησης. Στην Ελλάδα, αν και το συνεταιριστικό κίνημα έχει μακρά ιστορία σε σχέση με τον αγροτικό και τον γεωργικό τομέα, πριν το 2000 ο τομέας της κοινωνικής οικονομίας ήταν από τυπική άποψη εξαιρετικά μικρός, ωστόσο, το αντίξοο κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον της χώρας κατά τα τελευταία χρόνια έχει διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξή του. Παράγοντες όπως το υψηλό ποσοστό ανεργίας, η έλλειψη εργασιακής ασφάλειας στον ιδιωτικό και τον δημόσιο τομέα, οι μειωμένες δημόσιες δαπάνες, και η εμφάνιση πολιτικών κινήμάτων που συνδέονται με την ΚΟ, άνοιξαν τον δρόμο για την άνθηση και ενδυνάμωση του οικοσυστήματος.

Το να οριστεί ακριβώς η ΚΟ δεν είναι ένα εύκολο εγχείρημα, καθώς η συγκεκριμένη έκφραση χρησιμοποιείται για να προσδιορίσει μια πολύπλοκη έννοια και ένα σύμπλεγμα παραμέτρων που καθορίζει την ύπαρξη του Τρίτου Τομέα και των μη κερδοσκοπικών οργανώσεων. Τέτοιες είναι η δημιουργία ευέλικτης απασχόλησης, η ενεργοποίηση των πολιτών, η προσφορά υπηρεσιών, η αποκέντρωση των συστημάτων πρόνοιας, η διασφάλιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ενίσχυση των τοπικών αναπτυξιακών πολιτικών και της κοινωνικής αλληλεγγύης. Παράλληλα, η ύπαρξη ποικιλίας οργανωτικών σχημάτων και διαφορετικών θεωρητικών προσεγγίσεων, ειδικότερα ως προς τα χαρακτηριστικά καθορισμού των δραστηριοτήτων, την καθιστά σχεδόν αόρατη όσον αφορά την εμπειρική οικονομική πραγματικότητα. Σύμφωνα με το Εθνικό Ινστιτούτο Εργασίας (ΕΙΕ, 2000), η ΚΟ αναφέρεται ως ο οικονομικός χώρος πέρα από τον ιδιωτικό και το δημόσιο τομέα της οικονομίας του οποίου οι οικονομικές δραστηριότητες δεν έχουν κερδοσκοπικό χαρακτήρα αλλά κοινωνικούς στόχους.

Αναλυτικότερα, χαρακτηρίζεται ως ένας τομέας του οποίου οι δραστηριότητες συνδυάζουν οικονομικές και επιχειρηματικές συλλογιστικές με κοινωνικές αξίες, όπως η συνεργασία και η αλληλεγγύη, με στόχο την εξυπηρέτηση αναγκών του κοινωνικού συνόλου, οι οποίες δεν φαίνεται να ικανοποιούνται από την ελεύθερη αγορά ή την εκάστοτε κυβέρνηση. Σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της ΚΟ διαδραματίζει ο Τρίτος Τομέας, ο οποίος έχει αποτελέσει ουσιαστικά το σταυροδρόμι στο οποίο συναντιούνται οι αναπτυξιακές πολιτικές και οι πολιτικές για την απασχόληση. Ο συγκεκριμένος τομέας προσφέρει θέσεις εργασίας σε εκείνα τα κοινωνικά σύνολα τα οποία αποκλείονται από την λειτουργία της αγοράς, όπως είναι

τα άτομα με ειδικές ανάγκες, οι άνεργοι νεαρής ηλικίας και οι μετανάστες. Με δεδομένη τη μείωση της συμμετοχής του κράτους πρόνοιας και την αύξηση των κοινωνικών προβλημάτων, η ΚΟ θεωρείται ως μια βασική συνεισφορά για την επίτευξη της κοινωνικής συνοχής και την απάλειψη των κοινωνικών αποκλεισμών. Στο ίδιο πνεύμα, ο τρίτος τομέας περικλείει οτιδήποτε δεν περιλαμβάνεται στην σφαίρα επιρροής της παραδοσιακής οικονομικής επιστήμης.

Τα τελευταία χρόνια η ΚΟ εμφανίζεται λιγότερο ως τομέας ιδίων δικαιωμάτων και περισσότερο ως προσέγγιση στην επίτευξη αποδόσεων ανάλογων με εκείνων που ικανοποιούν τις κοινωνικές ανάγκες μέσω της οικονομικής δραστηριότητας. Το συγκεκριμένο σκεπτικό αποτελεί μια προσέγγιση που τείνει να ριζωθεί στις τοπικές και συχνά μειονεκτούσες κοινότητες. Εκφράζει ουσιαστικά το γεγονός ότι η ΚΟ συνιστά κάτι μεγαλύτερο από τα ποσοτικά μεγέθη στα οποία συνίσταται. Αυτή η προσέγγιση προσδίδει μια νέα δυναμική, καθώς ενώ στον ιδιωτικό τομέα οι κινητήριες δυνάμεις είναι η παραγωγικότητα και η επίτευξη κέρδους και στο δημόσιο τομέα η αναπαραγωγή και η ευημερία, για την ΚΟ μπορεί να υποστηριχθεί ότι κινητήρια δύναμη είναι η ίδια η διαδικασία δημιουργίας του δικού της δυναμισμού, της οποίας κεντρικό σημείο αναφοράς είναι το κοινωνικό κεφάλαιο.

Οι ορισμοί που έχουν δοθεί για την ΚΟ είναι πολλοί ενώ οι όροι που χρησιμοποιούνται για αυτήν είναι «αλληλέγγυα οικονομία», «εναλλακτική οικονομία», «τρίτος τομέας της οικονομίας», «τεταρτογενής οικονομία» και «κοινωνική οικονομία της αγοράς». Παρόλα αυτά αν και υπάρχουν αυτές οι διαφοροποιήσεις στις έννοιες, αυτές ταυτίζονται τελικά σε πολλά σημεία ενώ κοινό τους σημείο αποτελεί η αναζήτηση λύσεων προς όφελος του ανθρώπου σε σχέση με το κυρίαρχο οικονομικό σύστημα και την κρίση του Κράτους Πρόνοιας. Στην Ελλάδα χρησιμοποιείται ευρέως ο όρος Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία (ΚΑΛΟ), η οποία θεωρείται ότι αποτελεί ένα διαφορετικό μοντέλο ανάπτυξης της οικονομίας που δίνει έμφαση στον κοινωνικό αντίκτυπο, την καλλιέργεια της κοινωνικής αλληλεγγύης και την προώθηση των δημοκρατικών αρχών διαχείρισης. Έτσι εκτός από τον ιδιωτικό και τον δημόσιο τομέα υπάρχει και ένας τρίτος τομέας της οικονομίας που παράγει αγαθά και υπηρεσίες, αυτός της ΚΑΛΟ, ο οποίος διαφοροποιείται από τον δημόσιο και τον ιδιωτικό λόγω δύο βασικών του χαρακτηριστικών:

α. οι δραστηριότητες που αναπτύσσει δίνουν προτεραιότητα στην κάλυψη των κοινωνικών αναγκών κι όχι στην επεκτατική κερδοφορία και

β. οι δραστηριότητες αυτές αναπτύσσονται με συλλογικές και δημοκρατικές διαδικασίες συμμετοχής και λήψης αποφάσεων.

Οι στόχοι, οι αρχές και προτεραιότητες της ΚΑΛΟ περιλαμβάνουν:

- την παραγωγή προϊόντων και την παροχή υπηρεσιών, που δεν προσφέρονται ή δεν προσφέρονται επαρκώς από τον ιδιωτικό και το δημόσιο τομέα, με στόχο την πρόσβαση των μελών της τοπικής κοινωνίας σε αυτά,
- τον βιοπορισμό όσων παράγουν ή προσφέρουν τις υπηρεσίες αυτές και τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας,
- τη δημοκρατική λειτουργία στον τρόπο εσωτερικής οργάνωσης της εργασίας, τον καθορισμό των μισθών, της παραγωγής και της επανεπένδυσης, και
- την αειφορία του φυσικού περιβάλλοντος και την καταπολέμηση των κοινωνικών ανισοτήτων.

Επίσης, η ΚΟ συμπεριλαμβάνει φορείς που τηρούν τις ακόλουθες αρχές:

- i. Συμμετέχουν στην οικονομική ή/και επιχειρηματική δραστηριότητα
- ii. Έχουν έναν ξεκάθαρο κοινωνικό σκοπό
- iii. Είναι ανεξάρτητοι και έχουν δημοκρατικό σύστημα λήψης αποφάσεων
- iv. Επανεπενδύουν τα κέρδη τους, διανέμουν μέρος τους στους εργαζομένους τους ή/και τα διοχετεύουν σε κοινωνικούς στόχους, αντί να τα διανείμουν στα εμπλεκόμενα μέρη ως επιστροφή της επένδυσης τους.
- v. Βασίζονται στη συλλογική δράση.

Τέλος, ιδιαίτερη αναφορά αξίζει να γίνει στις εννοιολογικές διαφοροποιήσεις που υφίστανται μεταξύ της ΚΟ και της ΚΟ της αγοράς, οι οποίες παρά την παρόμοια ονομασία τους, είναι δύο αρκετά διαφορετικές πολιτικές και οικονομικές έννοιες, οι οποίες αναπτύχθηκαν για διαφορετικό σκοπό. Ο όρος ΚΟ χρησιμοποιείται για τον προσδιορισμό ενός συγκεκριμένου τμήματος της οικονομίας: ενός συνόλου οργανισμών (ιστορικά, ομαδοποιημένων σε τέσσερις βασικές κατηγορίες: συνεταιρισμούς, αλληλασφαλιστικές εταιρείες, ενώσεις και, πιο πρόσφατα, ιδρύματα), οι οποίοι επιδιώκουν πρωτίστως κοινωνικούς σκοπούς και

χαρακτηρίζονται από συστήματα συμμετοχικής διακυβέρνησης. Για σχεδόν δύο αιώνες, αυτοί οι οργανισμοί συμμετέχουν στην παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών παράλληλα με την αγορά (δηλαδή τις ιδιωτικές εταιρείες) και το Κράτος (δηλαδή τους οργανισμούς του δημόσιου τομέα). Ο όρος ΚΟ της αγοράς αναφέρεται σε ένα πολιτικοοικονομικό πρότυπο που δημιουργήθηκε μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, ως απάντηση στην ανάγκη διάδοσης της εμπιστοσύνης στο νέο δημοκρατικό σύστημα. Στον πυρήνα του βρίσκουμε την επιδίωξη της εναρμόνισης της αρχής της ελευθερίας της αγοράς με την αρχή της κοινωνικής ασφάλειας, αποδίδοντας στο Κράτος ενεργό ρόλο στην προώθηση τόσο του ανταγωνισμού στην αγορά όσο και της ισορροπημένης κοινωνικής ανάπτυξης. Η προσέγγιση αυτή θεωρήθηκε συχνά ως ένας «τρίτος δρόμος» ανάμεσα στον καπιταλισμό του laissez faire, βασισμένου στην αρχή της ελάχιστης κρατικής παρέμβασης, και τις κεντρικά σχεδιαζόμενες οικονομίες, στις οποίες το Κράτος κατηύθυνε πλήρως την οικονομική δραστηριότητα. Η παρούσα αναφορά αναφέρεται στην πρώτη έννοια της ΚΟ, ως ένα σύγχρονο αναπτυξιακό υπόδειγμα που δίνει έμφαση στην κάλυψη των κοινωνικών αναγκών μέσα από δημοκρατικές διαδικασίες.

2. ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ;

Παρά την έλλειψη ενός καθολικά αποδεκτού ορισμού για τον όρο, στην Ευρώπη η έννοια της κοινωνικής επιχείρησης χρησιμοποιείται όλο και περισσότερο για να προσδιορίσει έναν «διαφορετικό τρόπο» για το επιχειρείν, ο οποίος προκύπτει όταν οι επιχειρήσεις δημιουργούνται ειδικά για την επιδίωξη κοινωνικών σκοπών. Σε μια παλαιότερη προσέγγιση του όρου, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανέφερε ότι η κοινωνική επιχείρηση είναι ένας φορέας της ΚΟ, του οποίου πρωταρχικός στόχος είναι όχι η δημιουργία κερδών για τους ιδιοκτήτες ή τους εταίρους της αλλά η ύπαρξη θετικού κοινωνικού αντικτύπου. Δραστηριοποιείται στην αγορά παρέχοντας αγαθά και υπηρεσίες με επιχειρηματικό και καινοτόμο τρόπο, και χρησιμοποιεί τα κέρδη κυρίως για κοινωνικούς σκοπούς. Υπόκειται σε υπεύθυνη και διαφανή διαχείριση, ιδίως ενθαρρύνοντας τη συμμετοχή εργαζομένων, καταναλωτών και παραγόντων που επηρεάζονται από τις εμπορικές της δραστηριότητες.

Η έννοια της κοινωνικής επιχείρησης αλληλοεπικαλύπτεται με τους παραδοσιακούς οργανισμούς κοινωνικής οικονομίας και διατρέχει διάφορες νομικές μορφές, καθώς

μια οντότητα που λειτουργεί ως κοινωνική επιχείρηση μπορεί να επιλέξει να καταχωρηθεί ως ένωση, συνεταιρισμός, φιλανθρωπικό ίδρυμα κτλ., ως ιδιωτική επιχείρηση, ή με μια από τις ειδικές μορφές που δημιουργήθηκαν τα τελευταία χρόνια στο πλαίσιο των εθνικών νομοθεσιών. Εκείνο που διακρίνει τις κοινωνικές επιχειρήσεις από τις παραδοσιακές ενώσεις ή τα φιλανθρωπικά ιδρύματα είναι ότι κερδίζουν σημαντικό ποσοστό του εισοδήματός τους μέσω εμπορικών συναλλαγών, αντί να εξαρτώνται από επιχορηγήσεις ή δωρεές. Αν και οι γνώμες ποικίλλουν ως προς το ιδανικό ορόσημο, αυτό που κάποιες φορές χρησιμοποιείται για την ιδιότητα της κοινωνικής επιχείρησης είναι τα κέρδη της να αποτελούν τουλάχιστον το 50% του κύκλου εργασιών της.

Σε κάθε περίπτωση, εκείνο που διακρίνει τις κοινωνικές από τις συμβατικές επιχειρήσεις είναι ο πρωταρχικός κοινωνικός σκοπός τους. Ένδειξη αυτού του κοινωνικού σκοπού είναι η επανεπένδυση του μεγαλύτερου μέρους των ενδεχόμενων κερδών ή η αξιοποίησή τους με άλλον τρόπο για την εκπλήρωση της κοινωνικής αποστολής της επιχείρησης. Έτσι, οι κοινωνικές επιχειρήσεις μπορούν να χαρακτηρισθούν ως οργανώσεις αρμόδιες για την παραγωγή του κοινωνικού κεφαλαίου. Σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ, η έννοια αφορά οργανώσεις με διαφορετικά χαρακτηριστικά στις διάφορες χώρες, έχουν όμως ορισμένα κοινά στοιχεία όπως την ταυτόχρονη επίδιωξη οικονομικών και κοινωνικών στόχων, τη συμβολή στην οικονομική ανάπτυξη και στη κοινωνική συνοχή και τέλος την ικανότητα να βρίσκουν καινοτόμες και δυναμικές λύσεις στα προβλήματα της ανεργίας και του αποκλεισμού. Ακόμη, κύριο χαρακτηριστικό των κοινωνικών επιχειρήσεων θα πρέπει να είναι η επιχειρηματική τους οπτική και ο υψηλός βαθμός αυτονομίας τους από τις αρχές, παράμετροι που τις διαχωρίζουν άλλωστε και από τους παραδοσιακούς μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς.

Επίσης, στα κοινά τους χαρακτηριστικά περιλαμβάνονται τα εξής:

- ✓ Έχουν ιδρυθεί επίσημα και εμπεριέχουν μια οργανωτική μονιμότητα, αυτό όμως δεν σημαίνει ότι προσδιορίζονται και νομικά,
- ✓ Οργανώνονται ξεχωριστά από την κυβέρνηση και ο νομικός σχηματισμός τους είναι ίδιος με αυτόν μιας ιδιωτικής επιχείρησης,

- ✓ Το κέρδος το οποίο δημιουργείται δεν αναδιανέμεται στους κατόχους ή ιδρυτές του οργανισμού,
- ✓ Έχουν δική τους διοίκηση, και
- ✓ Η διοίκηση ή η διαχείριση των οργανισμών στηρίζεται σε κάποιο βαθμό στην εθελοντική εργασία.

Πράγματι, μια κοινωνική επιχείρηση, φορέας της ΚΟ, είναι μια επιχείρηση της οποίας πρωταρχικός στόχος είναι η ύπαρξη θετικού κοινωνικού αντικτύπου παρά η δημιουργία κερδών για τους ιδιοκτήτες ή τους εταίρους της. Υπόκειται σε υπεύθυνη και διαφανή διαχείριση, ιδίως συνδέοντας τους εργαζομένους της, τους πελάτες της και τους παράγοντες που εμπλέκονται στις οικονομικές δραστηριότητές της. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή σήμερα χρησιμοποιεί τον όρο «κοινωνική επιχείρηση» για τις επιχειρήσεις:

- i. για τις οποίες ο κοινωνικός ή κοινωνιακός στόχος κοινού συμφέροντος είναι ο λόγος ύπαρξης της εμπορικής δραστηριότητας, που συχνά εκφράζεται με υψηλό επίπεδο κοινωνικής καινοτομίας,
- ii. των οποίων τα κέρδη επανεπενδύονται κυρίως στην υλοποίηση του εν λόγω κοινωνικού στόχου,
- iii. και των οποίων ο τρόπος οργάνωσης ή το σύστημα κυριότητας αντικατοπτρίζει την αποστολή τους, με βάση δημοκρατικές ή συμμετοχικές αρχές ή αποσκοπώντας στην κοινωνική δικαιοσύνη.

Πρόκειται συνεπώς για:

- επιχειρήσεις που παρέχουν κοινωνικές υπηρεσίες ή/και αγαθά και υπηρεσίες σε ένα ευάλωτο κοινό (πρόσβαση στη στέγαση, πρόσβαση στην περίθαλψη, βοήθεια στους ηλικιωμένους ή τα άτομα με ειδικές ανάγκες, ένταξη των ευπαθών ομάδων, φύλαξη παιδιών, πρόσβαση στην απασχόληση και στην κατάρτιση, διαχείριση της εξάρτησης, κλπ.)· ή/και
- επιχειρήσεις των οποίων ο τρόπος παραγωγής των αγαθών ή υπηρεσιών επιδιώκει έναν κοινωνικό στόχο (κοινωνική και επαγγελματική ένταξη μέσω της πρόσβασης στην εργασία μειονεκτούντων ατόμων ιδίως λόγω της χαμηλής ειδίκευσής τους ή κοινωνικών ή επαγγελματικών προβλημάτων που προκαλούν ο αποκλεισμός και η περιθωριοποίηση), αλλά των οποίων η

δραστηριότητα μπορεί να καλύπτει αγαθά ή υπηρεσίες άλλα εκτός των κοινωνικών.

Οι κοινωνικές επιχειρήσεις συμμετέχουν, μέσω της κοινωνικής καινοτομίας, στην έξυπνη ανάπτυξη ανταποκρινόμενες σε ανάγκες που δεν έχουν ικανοποιηθεί ακόμη, λαμβάνοντας υπόψη τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις των δραστηριοτήτων τους και ακολουθώντας το μακροπρόθεσμο όραμά τους. Επίσης, διαμορφώνουν μια βιώσιμη ανάπτυξη, και με την έμφαση που δίνουν στην ανθρώπινη πτυχή και στην κοινωνική συνοχή αποτελούν την καρδιά της ανάπτυξης χωρίς αποκλεισμούς. Με άλλα λόγια, σκοπός τους είναι να οργανώνουν κοινωνικές και οικονομικές αλλαγές που συμβάλλουν στην επίτευξη των αναπτυξιακών στόχων. Καθώς βασικός στόχος των κοινωνικών επιχειρήσεων είναι η επίτευξη θετικού κοινωνικού αντίκτυπου και όχι η μεγιστοποίηση των κερδών τους, ο αντίκτυπος αυτός θα πρέπει να είναι μετρήσιμος και θα μπορούσε να περιλαμβάνει την παροχή υπηρεσιών σε μετανάστες που διαφορετικά είναι αποκλεισμένοι ή την επανένταξη περιθωριοποιημένων ομάδων στην αγορά εργασίας παρέχοντας απασχόληση, κατάρτιση ή άλλη στήριξη. Οι κοινωνικές επιχειρήσεις περιλαμβάνουν μεγάλο εύρος επιχειρήσεων υπό διάφορες νομικές μορφές που παρέχουν κοινωνικές υπηρεσίες ή αγαθά σε ευάλωτα, περιθωριοποιημένα, μειονεκτούντα ή κοινωνικώς αποκλεισμένα άτομα.

Στις εν λόγω υπηρεσίες περιλαμβάνεται η πρόσβαση σε στέγαση, η περίθαλψη, η υποστήριξη ηλικιωμένων ή ατόμων με ειδικές ανάγκες, η παιδική μέριμνα, η πρόσβαση σε απασχόληση και σε κατάρτιση, καθώς και η διαχείριση εξαρτήσεων. Επίσης στις κοινωνικές επιχειρήσεις περιλαμβάνονται επιχειρήσεις που χρησιμοποιούν μέθοδο παραγωγής αγαθών ή υπηρεσιών που ενσωματώνει τον κοινωνικό τους στόχο, οι δραστηριότητες των οποίων δύναται, ωστόσο, να μην περιλαμβάνονται στο πεδίο της παροχής κοινωνικών αγαθών ή υπηρεσιών. Στις δραστηριότητες αυτές περιλαμβάνεται η κοινωνική και η επαγγελματική ένταξη μέσω πρόσβασης σε απασχόληση για μειονεκτούντα άτομα, ιδίως λόγω ανεπαρκών προσόντων ή κοινωνικών ή επαγγελματικών προβλημάτων που οδηγούν σε αποκλεισμό και περιθωριοποίηση. Οι δραστηριότητες αυτές μπορούν επίσης να αφορούν την προστασία του περιβάλλοντος με αντίκτυπο στην κοινωνία, όπως την καταπολέμηση της ρύπανσης, την ανακύκλωση και τις ανανεώσιμες μορφές ενέργειας.

Μια κοινωνική επιχείρηση δημιουργείται κατά κανόνα όταν ένας κοινωνικός επιχειρηματίας ή μια ιδρυτική ομάδα πολιτών που μοιράζονται έναν συγκεκριμένο και σαφώς καθορισμένο κοινωνικό σκοπό αποφασίζουν να τον επιδιώξουν μέσω ενός νέου οργανισμού με ορισμένα βασικά χαρακτηριστικά: Η δραστηριότητά του είναι γενικού συμφέροντος και διοικείται με επιχειρηματικό τρόπο, πασχίζοντας ακατάπαυστα να διατηρεί μια ισορροπία ανάμεσα στην κοινωνική και την οικονομική διάσταση. Η καινοτομία που εισάγουν οι κοινωνικές επιχειρήσεις έγκειται στην ικανότητά τους να κομίζουν μια επιχειρηματική και εμπορική διάσταση στην παροχή υπηρεσιών γενικού συμφέροντος και την επίλυση κοινωνικών προβλημάτων. Αυτή η ικανότητα επιτρέπει στους εν λόγω οργανισμούς να δραστηριοποιούνται σε ένα χώρο, ο οποίος σε πολλές χώρες θεωρείτο ως αποκλειστικό πεδίο του δημόσιου τομέα.

3. Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Οι κοινωνικές επιχειρήσεις έχουν καταστήσει δυνατή την παροχή κοινωνικών υπηρεσιών και υπηρεσιών γενικού συμφέροντος με έναν τρόπο οικονομικά βιώσιμο και από πολλές απόψεις πιο αποτελεσματικό και αποδοτικό από ό,τι θα μπορούσε να κατορθώσει μόνος του ο δημόσιος τομέας. Συγκρινόμενες με παραδοσιακούς οργανισμούς ΚΟ, οι κοινωνικές επιχειρήσεις μπορούν να θεωρηθούν περισσότερο προσανατολισμένες στην ικανοποίηση των αναγκών όχι μόνο των ιδιοκτητών ή των μελών τους, αλλά του συνόλου της κοινότητας (περιλαμβανομένων των αναγκών των πλέον ευπαθών τμημάτων της κοινωνίας), καθώς δίνουν μεγαλύτερη έμφαση στη διάσταση του γενικού συμφέροντος παρά σε καθαρά αλληλοβοηθητικούς σκοπούς. Ωστόσο, αυτό δεν σημαίνει ότι οι κοινωνικές επιχειρήσεις εργάζονται μόνο με τις φτωχές ή τις πιο ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, αλλά ότι παρέχουν ποικίλες υπηρεσίες γενικού συμφέροντος, όπως υγειονομική περίθαλψη, παιδική μέριμνα και εκπαιδευτικές υπηρεσίες.

Ο έντονος χαρακτήρας κοινωνικής αποστολής αυτών των επιχειρήσεων συνεπάγεται ότι τα κέρδη που αποκομίζει μια κοινωνική επιχείρηση (ανεξάρτητα από τη νομική μορφή της, κερδοσκοπική ή μη κερδοσκοπική) κατά κύριο λόγο επανεπενδύονται στον οργανισμό και χρησιμοποιούνται για την εκπλήρωση της αποστολής του. Ο περιορισμός στη διανομή κερδών και στοιχείων ενεργητικού (που συχνά αποκαλείται

«κλείδωμα» (asset lock) και καθιερώνεται στο καταστατικό της εταιρείας ή επιτάσσεται από το νόμο), που χαρακτηρίζει τις κοινωνικές επιχειρήσεις σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες, στοχεύει επίσης να διασφαλίσει ότι τα περιουσιακά στοιχεία θα παραμείνουν στον οργανισμό και θα συνεχίσουν να διατίθενται για τον σκοπό γενικού συμφέροντος που ο οργανισμός επιδιώκει. Μάλιστα, σε περίπτωση διάλυσης της επιχείρησης, τα περιουσιακά της στοιχεία κατά κανόνα μεταβιβάζονται σε άλλη κοινωνική επιχείρηση, πράγμα που εγγυάται ότι θα εξακολουθήσουν να υπηρετούν σκοπούς σχετικούς με την πρόνοια και την ανάπτυξη. Ένα ιδιαίτερο γνώρισμα της ευρωπαϊκής παράδοσης των κοινωνικών επιχειρήσεων έγκειται στη δημιουργία, με την πάροδο του χρόνου, ειδικών θεσμικών ρυθμίσεων που αποβλέπουν στην επιδίωξη κοινωνικών σκοπών με σταθερό και διαρκή τρόπο. Οι εν λόγω θεσμικές ρυθμίσεις είναι ευθυγραμμισμένες με τη βαθιά ευρωπαϊκή παράδοση κοινωνικής οικονομίας και χαρακτηρίζονται από ισχυρή συλλογική και συμμετοχική διάσταση, καθώς και στενούς δεσμούς με τις οργανώσεις και τις πρωτοβουλίες της κοινωνίας των πολιτών, ακόμη και όταν υιοθετούν οργανωτικές μορφές που δεν ανήκουν παραδοσιακά στην ΚΟ.

Επίσης, οι κοινωνικές επιχειρήσεις προκρίνουν οργανωτικές δομές που προάγουν τη συμμετοχή ενός φάσματος ενδιαφερόμενων μερών, περιλαμβανομένων εκείνων που εμπλέκονται άμεσα στις δραστηριότητες της επιχείρησης ως εργαζόμενοι, χρήστες ή εθελοντές. Ενώ οι παραδοσιακοί οργανισμοί ΚΟ (π.χ. συνεταιρισμοί και ενώσεις) έχουν σε γενικές γραμμές συσταθεί ως οργανισμοί με έναν μόνο τύπο παραγόντων, πολλές κοινωνικές επιχειρήσεις περικλείουν συνδυασμό διαφορετικών τύπων ενδιαφερόμενων μερών στο σύνολο των μελών τους ή στις δομές λήψης αποφάσεων. Αυτό το χαρακτηριστικό, μολονότι σχεδιάστηκε για την προώθηση της συμμετοχής όλων των ενδιαφερόμενων πολιτών, δεν αναιρεί το ενδεχόμενο χαρισματικοί ηγέτες να διαδραματίσουν κεντρικό ρόλο στην ίδρυση και την ανάπτυξη της επιχείρησης. Παράλληλα, όμως, η ύπαρξη μιας ποικιλόμορφης ομάδας, της οποίας τα μέλη είναι υπεύθυνα για την επιδίωξη του σκοπού γενικού συμφέροντος που έχει καθοριστεί από την κοινωνική επιχείρηση, εξασφαλίζει την επιβίωση της πρωτοβουλίας μετά το πέρας της εμπλοκής των ηγετών.

Αναφορικά με τα επιμέρους πεδία δραστηριοποίησής τους, οι κοινωνικές επιχειρήσεις εμφανίζουν εξαιρετική ποικιλομορφία, ανάλογα με την ανάπτυξη του

συστήματος πρόνοιας, της κοινωνίας των πολιτών, της κοινωνικής χρηματοπιστωτικής αγοράς και των συναφών δημόσιων πολιτικών κάθε χώρας. Ως αποτέλεσμα, υφίστανται σημαντικές διαφορές μεταξύ χωρών από την άποψη των πεδίων του κοινωνικού και του επιχειρηματικού τομέα στα οποία δραστηριοποιούνται. Παραδείγματος χάριν, στη Ρουμανία και την Ουγγαρία διαπιστώνεται σαφές προβάδισμα της δραστηριοποίησης των κοινωνικών επιχειρήσεων στους τομείς της υγείας, της κοινωνικής εργασίας και της εκπαίδευσης, ενώ σε χώρες όπως η Σουηδία και το Ηνωμένο Βασίλειο η εικόνα είναι πιο διαφοροποιημένη, μολονότι και εκεί είναι σημαντική η παρουσία κοινωνικών επιχειρήσεων που παρέχουν κοινοτικές, κοινωνικές και συναφείς υπηρεσίες. Σε άλλες χώρες (όπως, για παράδειγμα, η Ιταλία), τα δύο κυριότερα πεδία δραστηριότητας εντοπίζονται στην ένταξη σε εργασία και την παροχή υπηρεσιών πρόνοιας. Ενώ η υπηρεσία παροχής πρόνοιας υποστηρίζεται σε μεγάλο βαθμό από τη δημόσια χρηματοδότηση, η ένταξη σε εργασία επιτυγχάνεται χάρη στην παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών που διατίθενται στην αγορά. Οι υπηρεσίες ένταξης σε εργασία των κοινωνικών επιχειρήσεων περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, καθαρισμούς, κηπουρική, διαχείριση εγκαταστάσεων, παραγωγή επίπλων, ανακαινίσεις, επαναχρησιμοποιήσεις κ.ο.κ. Σύμφωνα με το ερευνητικό πρόγραμμα SELUSI που χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και μελετά τις συμπεριφορές στην αγορά και τις αποφάσεις οργανωτικού σχεδιασμού πάνω από 600 κοινωνικών επιχειρήσεων σε ολόκληρη την Ευρώπη, τα κυριότερα κατά σειρά πεδία δραστηριοποίησής τους περιλαμβάνουν:

- i. Κοινωνικές υπηρεσίες: 16,70 %
- ii. Απασχόληση και Κατάρτιση: 14,88 %
- iii. Περιβάλλον: 14,52 %
- iv. Εκπαίδευση: 14,52 %
- v. Οικονομική, κοινωνική και κοινοτική ανάπτυξη: 14,34 %
- vi. Πολιτισμός, τέχνες και ψυχαγωγία: 7,08 %
- vii. Υγεία: 6,90 %
- viii. Στέγαση: 2,72 %
- ix. Επιχειρηματικές ενώσεις: 2,00 %
- x. Νομικά, υπεράσπιση και πολιτική: 1,63 %

Οι πηγές των κεφαλαίων επίσης ποικίλλουν. Σε χώρες όπως η Σουηδία, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Ισπανία, οι πωλήσεις ή/και οι αμοιβές αποτελούν σαφώς η σημαντικότερη πηγή κεφαλαίων, ακολουθούμενη από τις χρηματοδοτήσεις μέσω επιχορήγησης ή τα κεφάλαια των επενδυτών. Στη Ρουμανία, αντιθέτως, το σημαντικότερο μέρος της ρευστότητας προέρχεται από τις χρηματοδοτήσεις μέσω επιχορήγησης, ακολουθούμενες από τις πωλήσεις ή/και τις αμοιβές και τις δωρεές ιδιωτών. Οι κοινωνικές επιχειρήσεις εμφανίζουν μεγάλη ποικιλία και από άποψη μεγέθους. Ενώ σε κάποιες περιπτώσεις μπορεί να είναι μικρές επιχειρήσεις περιορισμένου τοπικού βεληνεκούς, επιδεικνύουν επίσης τάση συσσωμάτωσης μέσω δικτύων ή κοινοπραξιών, προκειμένου να επιτύχουν οικονομίες κλίμακας και να αποκτήσουν πρόσβαση σε κεντρικές υπηρεσίες. Με αυτή τη στρατηγική μπορούν να φθάσουν σε πολύ μεγάλες διαστάσεις και να καταστούν μείζονες παράγοντες της κοινωνικής αλλά και της οικονομικής ζωής των κοινοτήτων τους.

Οι πρόσφατες τάσεις δείχνουν την επέκταση των κοινωνικών επιχειρήσεων σε νέα πεδία, βάσει των συμφερόντων και των αναγκών των κοινοτήτων και της κοινωνίας τους. Αυτές οι νέες δραστηριότητες συμπεριλαμβάνουν, για παράδειγμα, την παροχή νέων μορφών εκπαιδευτικών, πολιτιστικών, περιβαλλοντικών υπηρεσιών κοινής ωφέλειας, καθώς και την παραγωγή, διανομή και κατανάλωση τροφίμων. Αυτή η τάση δεν μας εκπλήσσει. Η ιστορία αυτού του τύπου επιχείρησης τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε διεθνές επίπεδο καταδεικνύει ότι οι κοινωνικές επιχειρήσεις είναι πολύ πιθανό να έχουν τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα σε οποιοδήποτε πεδίο δραστηριότητας αφορά την κοινότητά τους ως σύνολο. Μάλιστα, οι κοινωνικές επιχειρήσεις έχουν αποδειχθεί εξαιρετικά ευπροσάρμοστοι οργανισμοί. Με αυτή την έννοια, βρίσκονται στην εμπροσθοφυλακή του μετασχηματισμού των κοινωνιών και των οικονομιών μας, προσφέροντας έναν εναλλακτικό τρόπο παραγωγής εισοδήματος, μετουσίωσης των αξιών σε πραγματικότητα, και εξισορρόπησης της επαγγελματικής και της ιδιωτικής ζωής.

Τέλος, αναφορικά με τη νομική μορφή τους, αρχικά, οι πρωτοβουλίες των κοινωνικών επιχειρήσεων υλοποιούνταν χρησιμοποιώντας τις νομικές μορφές που διέθεταν τα διαφορετικά εθνικά νομικά συστήματα, κατά κύριο λόγο μη κερδοσκοπικές, όπως για παράδειγμα οι ενώσεις, τα ιδρύματα και οι συνεταιρισμοί. Ειδικότερα, οι κοινωνικές επιχειρήσεις ιδρύονταν ως ενώσεις στις χώρες όπου η

νομική μορφή της ένωσης επιτρέπει ένα βαθμό ελευθερίας όσον αφορά την πώληση αγαθών και υπηρεσιών στην ανοικτή αγορά, όπως παραδείγματος χάριν στη Γαλλία και το Βέλγιο. Στις χώρες όπου οι ενώσεις είναι πιο περιορισμένες από αυτή την άποψη, όπως πολλές βορειοευρωπαϊκές χώρες και η Ιταλία, οι κοινωνικές επιχειρήσεις συστήνονταν συχνότερα με τη νομική μορφή του συνεταιρισμού. Σε πολλές χώρες (όπως, παραδείγματος χάριν, η Αυστρία, η Γερμανία και η Σουηδία), αυτό εξακολουθεί να ισχύει, καθώς μέχρι και σήμερα οι κοινωνικές επιχειρήσεις λειτουργούν με βάση προϋπάρχουσες νομικές μορφές χωρίς ιδιαίτερες τροποποιήσεις, περιλαμβανομένων των νομικών μορφών που χρησιμοποιούνται από συμβατικές μικρομεσαίες επιχειρήσεις, όπως η εταιρεία περιορισμένης ευθύνης.

Σε άλλες χώρες, από τη δεκαετία του 1990 άρχισαν να δημιουργούνται ειδικές νομικές μορφές, είτε προσαρμόζοντας το πρότυπο του συνεταιρισμού (με αποτέλεσμα τη δημιουργία των κοινωνικών συνεταιρισμών), είτε μέσω της εισαγωγής νομικών μορφών που αναγνωρίζουν την κοινωνική δέσμευση που αναλαμβάνει μια πλειάδα οντοτήτων, αποδίδοντας μεγαλύτερη έμφαση στα δομικά χαρακτηριστικά των κοινωνικών επιχειρήσεων. Πρέπει, ωστόσο, να σημειωθεί ότι ακόμη και εκεί όπου υφίστανται ειδικές νομικές μορφές που έχουν θεσπιστεί λαμβάνοντας υπ' όψιν τις κοινωνικές επιχειρήσεις, πολλές εξ αυτών εξακολουθούν να επιλέγουν μεταξύ ποικίλων άλλων νομικών μορφών, ανάλογα με τις ιδιαίτερες ανάγκες και την κατάστασή τους. Παραδείγματος χάριν, στο Ηνωμένο Βασίλειο, πολλές κοινωνικές επιχειρήσεις επιλέγουν να είναι σωματεία μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, άλλες είναι CIC, άλλες περιορισμένης ευθύνης, άλλες βιομηχανικές εταιρείες πρόνοιας (industrial and provident societies). Άξιο αναφοράς είναι, επίσης, το γεγονός ότι η έμφαση που αποδίδουν οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις στην κοινωνική επιχείρηση δεν οδήγησε μόνο σε νέους νόμους που ρυθμίζουν τη νομική μορφή και τη δραστηριότητά τους. Σε ορισμένες περιπτώσεις οδήγησε και σε ευνοϊκή φορολογική αντιμετώπιση και άμεση υποστήριξη των δραστηριοτήτων τους, ιδίως όταν οι κυβερνήσεις αναγνωρίζουν την κοινωνική αξία των υπηρεσιών που οι κοινωνικές επιχειρήσεις παρέχουν.

4. Ο ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΣ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Η κοινωνική οικονομία έχει τη δυνατότητα να συμβάλλει στην ενδυνάμωση της κοινωνικής συνοχής, στην αύξηση της αποδοτικότητας και στη δημιουργία νέων ευκαιριών απασχόλησης. Στα πλαίσια αυτά, έχουν διατυπωθεί πολλές απόψεις για τον τρόπο που μπορεί να συμβάλλει ο τρίτος τομέας στην παραπάνω κατεύθυνση, όπως για παράδειγμα από τον ΟΟΣΑ (1999), σύμφωνα με τον οποίο η κοινωνική δυναμική αποτελεί κύριο συστατικό της ΚΟ και δημιουργεί τις προϋποθέσεις για την ενδογενή ανάπτυξη η οποία εξασφαλίζεται μόνο με αποκεντρωμένους θεσμούς. Άλλωστε, οι ευρωπαϊκές και οι εθνικές επιλογές των χωρών-μελών κινούνται στον παραπάνω άξονα αναδεικνύοντας το ρόλο των τοπικών και περιφερειακών αρχών στην αναπτυξιακή διαδικασία και στην καταπολέμηση της ανεργίας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας, μόνο ‘εκ του σύνεγγυς’ είναι δυνατόν τα αγαθά και οι υπηρεσίες να σχεδιάζονται και να παρέχονται λαμβάνοντας υπόψη τις τοπικές ιδιαιτερότητες και να τις πραγματικές ανάγκες.

Έτσι, οι οργανώσεις του τρίτου τομέα επιδιώκουν γενικά την επίτευξη πολλαπλών στόχων και χαρακτηρίζονται από σημαντικά πλεονεκτήματα, όπως ο νέος τρόπος εργασιακής οργάνωσης, η επικοινωνία και η γνώση των αναγκών της τοπικής κοινωνίας και η καινοτομία. Η συγκεκριμένη επαφή με την τοπική κοινωνία δίνει τη δυνατότητα παραγωγής αγαθών και υπηρεσιών εγγύτερα στις πραγματικές ανάγκες από αυτά και αυτές που παράγουν οι ιδιωτικές επιχειρήσεις. Παράλληλα, η καινοτομία σε συνδυασμό με την ευελιξία και τη γνώση των τοπικών αναγκών δίνει τη δυνατότητα στις κοινωνικές επιχειρήσεις να δοκιμάζουν νέα προϊόντα, νέες μεθόδους και μορφές παροχής υπηρεσιών. Πιο συγκεκριμένα, στο τομέα παροχής υπηρεσιών πρόνοιας μπορούν να προσφέρουν πιο ‘εύστοχες’ υπηρεσίες από τα παραδοσιακά δημόσια ιδρύματα και με αυτό τον τρόπο να εκσυγχρονίζουν το σύστημα πρόνοιας. Ταυτόχρονα, το τρίτο σύστημα παίζει ένα πολύ σημαντικό ρόλο στο να αναζητεί να εντάξει τα μειονεκτούντα μέλη της κοινωνίας στην αγορά εργασίας και ιδιαίτερα τους μακροχρόνια ανέργους, αυτούς που προέρχονται από αναξιοπαθούντα κοινωνικά σύνολα και τα άτομα με προβλήματα υγείας.

Η συγκεκριμένη απασχόληση μπορεί να είναι άμεση, με την ίδρυση νέων επιχειρήσεων και την περαιτέρω εξέλιξη τους, αλλά και έμμεση μέσα από δύο διαδικασίες. Κατά πρώτο λόγο, οι επιχειρήσεις του τρίτου τομέα προμηθεύονται

αγαθά και εργασίες από άλλους δημόσιους ή ιδιωτικούς οργανισμούς και έτσι ενισχύει την απασχόληση. Κατά δεύτερο λόγο, οι ίδιοι οι εργαζόμενοι στον συγκεκριμένο τομέα, μέσω της κατανάλωσης αγαθών και υπηρεσιών, αποτελούν ουσιαστικά ένα τοπικό δυναμικό. Πολλές κοινωνικές επιχειρήσεις όντως απασχολούν τελικά ανθρώπους που σε άλλη περίπτωση θα κινδύνευαν με αποκλεισμό από την αγορά εργασίας. Επίσης, εξίσου σημαντικό είναι ότι παράγουν άτομα τα οποία είναι περισσότερο δραστήρια και των οποίων η ζωή βελτιώνεται μέσα από την εμπειρία της εργασίας. Έτσι, με έμμεσο τρόπο βέβαια, μειώνεται και το κρατικό οικονομικό κόστος που αφορά τις δημόσιες δαπάνες, την αντιμετώπιση της ανεργίας, το σύστημα υγείας αλλά και το κόστος πρόσληψης και κατάρτισης των ίδιων των εργοδοτών.

Γενικότερα, είναι δυνατόν να υποστηριχθεί ότι ο τρίτος τομέας προσφέρει μια διαφορετική προσέγγιση στην τοπική ανάπτυξη εμπεριέχοντας ένα νέο όραμα σε σύγκριση με τις παραδοσιακές προσεγγίσεις. Διευρύνει τη δομή των τοπικών οικονομιών και αγορών εργασίας και αναπτύσσει τις τοπικές αναπτυξιακές διαδικασίες μέσα από δύο σημαντικούς τρόπους. Πρώτον, προσθέτει σε αυτές αξία διασφαλίζοντας την ισότητα και άλλες ηθικές αξίες για τις μειονεκτούντες ομάδες και εξισορροπώντας έτσι τις προοπτικές πάνω στην τοπική αναπτυξιακή διαδικασία. Δεύτερον, προκαλεί συζητήσεις για το πώς θα πρέπει να είναι η στρατηγική της μεταβιομηχανικής τοπικής απασχόλησης και εγείρει ζητήματα σχετικά με τη φύση των στόχων και των προτεραιοτήτων για την τοπική ανάπτυξη.

Σε παλαιότερη μελέτη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, διαπιστώθηκε ότι το 2009, η ΚΟ απασχολούσε πάνω από 11 εκατομμύρια μισθωτούς στην ΕΕ, ήτοι το 6% της συνολικής απασχόλησης. Σύμφωνα με στοιχεία της ίδιας έρευνας, το ποσοστό του ενεργού πληθυσμού που εμπλέκεται στην κοινωνική επιχειρηματικότητα ανέρχεται σε 4,1% στο Βέλγιο, 7,5% στη Φινλανδία, 3,1% στη Γαλλία, 3,3% στην Ιταλία, 5,4% στη Σλοβενία και σε 5,7% στο Ηνωμένο Βασίλειο. Περίπου μία στις τέσσερις επιχειρήσεις που έχουν συσταθεί στην Ευρώπη θα είναι συνεπώς κοινωνική επιχείρηση. Η σχέση αυτή στο Βέλγιο, τη Φινλανδία και τη Γαλλία είναι μία στις τρεις. Οι επιχειρήσεις αυτές συχνά είναι παραγωγικότερες και ανταγωνιστικότερες από ό,τι μπορεί να πιστεύεται. Αυτό οφείλεται στο πολύ υψηλό επίπεδο προσωπικής δέσμευσης των εργαζομένων τους και στις καλύτερες συνθήκες εργασίας που προσφέρουν. Λόγω των διαφορετικών στοιχείων που τις χαρακτηρίζουν, οι

κοινωνικές επιχειρήσεις επιδεικνύουν τις περισσότερες φορές ιδιαίτερα υψηλό βαθμό κοινωνικής και περιβαλλοντικής υπευθυνότητας. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι η ΚΟ έχει σημειώσει δυσανάλογη μεγέθυνση μεταξύ 2002-03 και 2009-10, καθώς αυξήθηκε από το 6% στο 6,5% της συνολικής ευρωπαϊκής αμειβόμενης απασχόλησης και απ' τα 11 εκατομμύρια στα 14,5 εκατομμύρια θέσεις εργασίας.

Παρεμπιπτόντως, πρόκειται για ένα φαινόμενο που δεν περιορίζεται στην Ευρώπη, αλλά ενδυναμώνεται σε ολόκληρο τον κόσμο. Πέρα από την οικονομική συμβολή των οργανισμών κοινωνικής οικονομίας, πρέπει να σημειωθεί ότι η συμμετοχή των πολιτών σε αυτό τον τύπο επιχειρήσεων ενισχύει την εμπιστοσύνη στις δημοκρατικές διαδικασίες και τη δημιουργία κοινωνικού κεφαλαίου. Μεταξύ των μέσων για την πραγμάτωση αυτού του σκοπού συγκαταλέγεται η προώθηση της συμμετοχής πλειάδας ενδιαφερόμενων μερών (εθελοντές, εργαζόμενοι, δικαιούχοι, δωρητές κτλ.), που εκπροσωπούν την ευρύτερη κοινότητα στις οποίες ανήκουν οι εν λόγω οργανισμοί. Η συμπερίληψη αυτών των ενδιαφερομένων μεταξύ των μελών και στα όργανα διοίκησης του οργανισμού ενισχύει την προσήλωση του στην κοινότητα και σε θέματα κοινωνικής ευθύνης. Βάσει των πιο πρόσφατων στοιχείων του Ευρωκοινοβουλίου, η ΚΟ προσφέρει σήμερα απασχόληση σε πάνω από 14 εκατομμύρια άτομα, που αντιπροσωπεύουν περίπου το 6,5% των εργαζομένων στην ΕΕ. Επίσης, υπάρχουν περίπου 2 εκατομμύρια επιχειρήσεις ΚΟ στην ΕΕ, αντιπροσωπεύοντας το 10% των επιχειρήσεων της Ένωσης.

Επιπλέον, οι φορείς παροχής υπηρεσιών κοινωνικής στήριξης και υγείας, πολλοί από τους οποίους είναι κοινωνικές επιχειρήσεις, αποτελούν έναν από τους βασικούς τομείς ανάπτυξης της απασχόλησης στην ΕΕ, δεδομένου ότι δημιούργησε 1,3 εκατομμύρια θέσεις εργασίας από το 2009 έως το 2013. Ως εκ τούτου, ο τομέας αυτός έχει τη διττή ικανότητα όχι μόνο να δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας, ακόμα και σε εποχές κρίσης, αλλά και να ενισχύει την κοινωνική και εδαφική συνοχή στην Ευρώπη, συμβάλλοντας, ιδίως, στην εύρεση απασχόλησης για τους χρήστες των υπηρεσιών. Η κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία διαδραματίζει κομβικό ρόλο στις ευρωπαϊκές χώρες και συμβάλλει στην υλοποίηση διαφόρων καίριων στόχων της ΕΕ όπως η δημιουργία και διατήρηση θέσεων απασχόλησης, η κοινωνική συνοχή, η κοινωνική καινοτομία, η αγροτική και περιφερειακή ανάπτυξη και η προστασία του περιβάλλοντος. Επίσης, δεν αποσκοπεί μόνο στη βελτίωση των οικονομικών και

κοινωνικών συνθηκών, αλλά μπορεί επίσης να προσφέρει ευέλικτες και καινοτόμες εργασιακές συνθήκες και μπορεί να προσαρμόζεται περισσότερο στις οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες.

Ο αντίκτυπος των κοινωνικών επιχειρήσεων γίνεται ακόμη μεγαλύτερος αν αναλογιστεί κανείς ότι αυτές χαρακτηρίζονται από δημοκρατική διακυβέρνηση, ισχυρή συμμετοχή των μελών ή των εταίρων τους στη διαχείριση της εταιρείας, και υψηλή διαφάνεια των δραστηριοτήτων τους, και ανταποκρίνονται στην αυξανόμενη απαίτηση των πολιτών για ηθική, κοινωνική και φιλοπεριβαλλοντική επιχειρηματική συμπεριφορά. Επίσης, σημαντικό είναι το γεγονός ότι η ΚΟ αφορά την ανάπτυξη και την εφαρμογή νέων ιδεών για προϊόντα, για υπηρεσίες ή για μοντέλα κοινωνικής οργάνωσης, που στοχεύουν στην αντιμετώπιση των νέων κοινωνικών, εδαφικών και περιβαλλοντικών απαιτήσεων και προκλήσεων, όπως η γήρανση του πληθυσμού, η εξισορρόπηση της εργασίας με την οικογενειακή ζωή, η διαχείριση της ποικιλομορφίας, η καταπολέμηση της ανεργίας των νέων, η ένταξη των πλέον αποκλεισμένων στην αγορά εργασίας, και η καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής. Παράλληλα, οι κοινωνικές επενδύσεις που υλοποιούνται στο πλαίσιο της ΚΟ είναι επενδύσεις σε ανθρώπους, σχεδιασμένες για να ενισχύουν τις δεξιότητες και τις ικανότητές τους και να τους υποστηρίζουν προκειμένου να συμμετέχουν πλήρως στην απασχόληση και την κοινωνική ζωή.

Τα χαρακτηριστικά της ΚΟ, σύμφωνα και με την διεθνή εμπειρία, την καθιστούν προνομιακό φορέα παραγωγικής ανασυγκρότησης ιδιαίτερα στις σημερινές δύσκολες συνθήκες. Η ΚΟ έχει αποδείξει ότι μπορεί να κινητοποιεί οικονομικούς και κοινωνικούς πόρους με μεγάλη αποδοτικότητα όσον αφορά τη δημιουργία θέσεων εργασίας και την ανάπτυξη παραγωγικού ιστού. Ιδιαίτερα η γνώση και η διάθεση για δημιουργία και καινοτομία από τη μια, με την απαραίτητη υποστήριξη από την άλλη (μέσα από την αξιοποίηση αργούσας περιουσίας όπως δημόσια αγροτική γη, εργοστάσια που έχουν εγκαταλειφθεί, κτίρια που δεν χρησιμοποιούνται) και τη δημιουργία ενός σταθερού θεσμικού περιβάλλοντος, μπορούν να οδηγήσουν στην ενδυνάμωση και την ανάπτυξη του τομέα. Η ΚΟ κινητοποιεί και αξιοποιεί κοινωνικές δυνάμεις σε μια δημιουργική προοπτική. Ιδίως, η νεολαία μπορεί να χρησιμοποιήσει την ΚΟ ως όχημα για να προχωρήσει στη δημιουργία παραγωγικών σχημάτων.

Η υψηλού επιπέδου γνώση θα αποτελέσει το κεφάλαιο ώστε να αναπτυχθούν μια σειρά βιώσιμων και καινοτόμων επιχειρηματικών πρωτοβουλιών. Το φαινόμενο του brain drain μπορεί να αντιμετωπιστεί μόνο όταν ο φορέας της γνώσης γίνει πρωταγωνιστής και δοθούν τα απαραίτητα εργαλεία ώστε η γνώση που κατέχει να μπορέσει να μετατραπεί σε δημιουργία. Το οικονομικό οικοσύστημα που δημιουργούν οι κοινωνικές επιχειρήσεις διακρίνεται από σταθερότητα, διαχρονικότητα και μεγάλη ανθεκτικότητα σε εξωτερικά σοκ. Άρα, οι σχετικές επενδύσεις δεν αποσκοπούν σε ένα προσωρινό και εύθραυστο “μπάλωμα” των συνεπειών της κρίσης, αλλά στη θωράκιση των κοινωνικών στρωμάτων που θα εμπλακούν απέναντι σε ένα εξαιρετικά ασταθές και αβέβαιο διεθνές περιβάλλον. Η ΚΟ επίσης συγκροτεί οικονομικά περιβάλλοντα που επιφέρουν πολλαπλά οφέλη σε όλους τους εμπλεκόμενους, όπως χειραφετημένη και ασφαλή εργασία, παροχή αποκλειστικά επωφελούς κοινωνικού έργου, υψηλής ποιότητας παρεχόμενα προϊόντα και υπηρεσίες, σεβασμό στο κοινωνικό και φυσικό περιβάλλον, άμβλυνση των κοινωνικών ανισοτήτων και φαινομένων αποκλεισμού. Τέλος, επιτρέπει και προϋποθέτει τον δημοκρατικό και συμμετοχικό σχεδιασμό της συνολικής οικονομίας, ως οικονομίας των κοινωνικών αναγκών. Σε αυτόν εμπλέκονται όλοι οι φορείς, οι τοπικές κοινωνίες, ο παραγωγός και ο χρήστης (καταναλωτής, λήπτης υπηρεσιών). Μέσα σε αυτό τον σχεδιασμό, οι υποκειμενικοί σκοποί των μεμονωμένων επιχειρήσεων δε χάνονται ή δεν περιορίζονται στην επίτευξη του μέγιστου δυνατού κόστους αλλά αποκτούν νέες λειτουργίες και εξυπηρετούν νέες αναγκαιότητες, συλλογικά αποτυπωμένες.

Ωστόσο, παρά τη σημαντική συμβολή τους, το δυναμικό ανάπτυξης και διάδοσης του μοντέλου των κοινωνικών επιχειρήσεων στην εσωτερική αγορά δεν έχει ακόμη αποτελέσει αντικείμενο πλήρους εκμετάλλευσης. Οι κοινωνικές επιχειρήσεις προσκρούουν σε εμπόδια που πολλές εκθέσεις έχουν εντοπίσει, όπως επισημαίνεται από την έκθεση του BEPA κατά τα μέσα του 2010. Πιο συχνά αντιμετωπίζουν τις ίδιες προκλήσεις με οποιαδήποτε άλλη ΜΜΕ, και μπορούν συνεπώς να επωφελούνται από πρωτοβουλίες της Small Business Act για την Ευρώπη. Αλλά αντιμετωπίζουν επίσης τις δικές τους ειδικές δυσκολίες. Ιδιαίτερα οι κοινωνικές επιχειρήσεις μικρότερου μεγέθους, οι οποίες είναι βασικά επικεντρωμένες μόνο στην τοπική δράση, επηρεάζονται άμεσα από τους κανόνες της ενιαίας αγοράς στον

τραπεζικό τομέα, όσον αφορά την πρόσβαση στα διαρθρωτικά ταμεία, ή την εφαρμογή των κανόνων περί δημοσίων συμβάσεων. Έτσι, αντιμετωπίζουν κατά κύριο λόγο δυσκολίες για την κάλυψη των αναγκών χρηματοδότησης, οι οποίες ποικίλλουν ανάλογα με το επίπεδο ανάπτυξής τους (υποστήριξη της ιδέας, ανάπτυξη του πιλοτικού σχεδίου ή του πρωτοτύπου, ανάπτυξη μεγάλης κλίμακας).

Οι περιορισμοί σχετικά με την ανακατανομή των κερδών ή την απασχόληση των ευάλωτων εργαζομένων δίνουν συχνά την εντύπωση στους πιστωτές ή στους δυνάμει επενδυτές ότι είναι επιχειρήσεις υψηλότερου κινδύνου και λιγότερο επικερδείς από άλλες. Περισσότερο από τις άλλες επιχειρήσεις, οι κοινωνικές επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν τις ατέλειες των χρηματοπιστωτικών αγορών (κατακερματισμός, έλλειψη πανευρωπαϊκής πλατφόρμας για το δάνειο κ.λπ.). Συνεπώς, οι επενδυτές δεν ενημερώνονται επαρκώς για τις πραγματικές κοινωνικές επιπτώσεις ορισμένων ταμείων επενδύσεων αλληλεγγύης. Η πρόσβαση σε δημόσιους πόρους εξακολουθεί συχνά να παρεμποδίζεται από ιδιαίτερα άκαμπτα ή πολύ γραφειοκρατικά συστήματα. Για παράδειγμα, οι κοινωνικές επιχειρήσεις είναι δυνατόν να αντιμετωπίζουν δυσκολίες όσον αφορά την πρόσβαση στα διαρθρωτικά ταμεία όταν οι διαχειριστικές αρχές χρηματοδοτούν μόνο βραχυπρόθεσμα έργα.

Ο μεγάλος αριθμός διαφορετικών προγραμμάτων, σε εθνικό και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, τα καθιστά δυσπρόσιτα στις μικρές επιχειρήσεις. Το φαινόμενο αυτό ενισχύεται από τον χαμηλό βαθμό αναγνώρισης της κοινωνικής επιχειρηματικότητας. Η έλλειψη διασύνδεσης μεταξύ φορέων διαφορετικών περιοχών ή διαφορετικών χωρών παρεμποδίζει τη διάδοση των ορθών πρακτικών, την οικοδόμηση εταιρικών σχέσεων και την εξεύρεση νέων διεξόδων. Στα ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά συστήματα, η κοινωνική επιχειρηματικότητα εξακολουθεί να είναι υποτιμημένη, ενώ η ενσωμάτωσή της στην αρχική και συνεχή κατάρτιση αποτελεί προϋπόθεση για την αύξηση της αξιοπιστίας της. Ένας αυξανόμενος αριθμός νέων πτυχιούχων επιλέγει να εμπλακεί στην κοινωνική επιχειρηματικότητα, αλλά δεδομένου ότι είναι ελάχιστα γνωστή, η εμπειρία αυτή δεν εκτιμάται αρκετά στις παραδοσιακές επιχειρήσεις.

Το φαινόμενο αυτό επιτείνεται από την ποικιλία των ορισμών στην Ευρώπη, γεγονός που εξηγεί την ετερογένεια των διαθέσιμων στοιχείων. Η έννοια δεν ορίζεται πάντοτε και όταν ορίζεται, δεν καλύπτει ταυτόσημες πραγματικότητες στις διάφορες χώρες.

Συχνά, παλαιά, κατακερματισμένα και μη εναρμονισμένα, τα δεδομένα καθιστούν δύσκολη την προσαρμογή και τον συντονισμό των δημόσιων πολιτικών. Ως εκ τούτου, δεν προκαλεί έκπληξη το γεγονός ότι το ρυθμιστικό περιβάλλον, σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο, δεν λαμβάνει πάντοτε επαρκώς υπόψη τις ιδιαιτερότητες των κοινωνικών επιχειρήσεων, ιδίως όσον αφορά τους κανόνες που διέπουν τις δημόσιες συμβάσεις ή τα υφιστάμενα καταστατικά. Αυτό περιπλέκει την κινητοποίηση των επενδυτών, την πρόσβαση στις επιδοτήσεις ή στις δημόσιες συμβάσεις, υποχρεώνοντάς τους ενίοτε να χρησιμοποιούν περίπλοκες νομικές ρυθμίσεις. Έτσι, συμβαίνει οι κοινωνικές επιχειρήσεις οι οποίες δεν έχουν εταιρική μορφή να μην μπορούν να επωφελούνται από τις διευκολύνσεις που παρέχονται από τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης στις ενώσεις.

5. ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Οι ρίζες του κοινού ευρωπαϊκού ρυθμιστικού πλαισίου για την ΚΟ εντοπίζονται ιστορικά στην κυβέρνηση του Μιτεράν στη Γαλλία, η οποία το 1984 σύστησε μια κυβερνητική υπηρεσία για την ΚΟ, οι συστάσεις της οποίας επηρέασαν αργότερα τις σχετικές ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες. Στις 25 Φεβρουαρίου το 1999, η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή αποφάσισε την κατάρτιση μιας γνωμοδότησης για την 'Κοινωνική Οικονομία και την εσωτερική αγορά'. Η ΟΚΕ είχε ήδη εκδώσει σε πολλές περιπτώσεις γνωμοδοτήσεις σχετικά με την ΚΟ. Επίσης, είχε ήδη εκδώσει από το 1986 έγγραφο στο οποίο προέβaine σε μια γενική ευρωπαϊκή χαρτογράφηση των συνεταιρισμών, των ενώσεων και των αλληλοασφαλιστικών ταμείων, έγγραφο που κατέστη πρότυπο. Σύμφωνα λοιπόν με τη συγκεκριμένη γνωμοδότηση, οι δραστηριότητες στον τομέα της ΚΟ αναλαμβάνονται για την κάλυψη των αναγκών των μελών και των χρηστών, τις οποίες η αγορά ή το κράτος παραβλέπουν, αγνοούν ή δεν ικανοποιούν επαρκώς.

Τα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και ειδικότερα το Ευρωκοινοβούλιο, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΕΟΚΕ), έχουν επιχειρήσει να ενισχύσουν την ανάπτυξη της ΚΟ και της κοινωνικής επιχειρηματικότητας μέσω μιας σειράς πρωτοβουλιών πολιτικής. Η πρώτη Διάσκεψη της κοινωνίας των πολιτών που διοργανώθηκε σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η οποία

πραγματοποιήθηκε τον Οκτώβριο του 1999 με πρωτοβουλία της ΕΟΚΕ, επιβεβαίωσε το σημαντικό ρόλο που οφείλουν να διαδραματίσουν οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών στην ανάπτυξη ενός συμμετοχικού κοινωνικού προτύπου, καθώς και στη διαμόρφωση και υλοποίηση πολιτικών που μπορούν να ενισχύσουν την εμπιστοσύνη στη δημοκρατική διαδικασία. Η ΚΟ, με το συμμετοχικό χαρακτήρα της και τον ενεργό ρόλο των ενδιαφερόμενων μερών, αναγνωρίστηκε ως φορέας ενός δυναμικού ικανού να συμβάλει στον εκσυγχρονισμό των ευρωπαϊκών συστημάτων πρόνοιας, και την ενεργό εμπλοκή των πολιτών στην εξεύρεση και την εφαρμογή λύσεων για ορισμένες από τις μεγαλύτερες προκλήσεις για την κοινωνία. Οι οργανισμοί ΚΟ από ολόκληρη την ΕΕ εκπροσωπούνται άμεσα στην ΕΟΚΕ.

Το 2003, το Συμβούλιο της ΕΕ εξέδωσε έναν κανονισμό περί του καταστατικού της ευρωπαϊκής συνεταιριστικής εταιρείας (SCE), με στόχο τη στήριξη της ανάπτυξης των διασυνοριακών και διακρατικών δραστηριοτήτων των συνεταιρισμών. Το 2004, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέδωσε μια «Ανακοίνωση για την προώθηση των συνεταιριστικών εταιρειών στην Ευρώπη», στην οποία συνιστούσε να δοθεί μεγαλύτερη προσοχή στα νέα κράτη μέλη και τις υποψήφιες προς ένταξη χώρες, όπου ο συνεταιριστικός τομέας παρουσίαζε σχετικά χαμηλή ανάπτυξη. Η ΕΕ έχει επίσης υποστηρίξει την εκκίνηση και την ανάπτυξη σε τοπικό ή εθνικό επίπεδο άλλων σχετικών πρωτοβουλιών, ιδίως μέσω του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου και του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης. Οι κανονισμοί για τη λειτουργία και των δύο αυτών ταμείων για το 2014-2020 προέβλεπαν την «προώθηση της κοινωνικής οικονομίας και της κοινωνικής επιχειρηματικότητας» ως ειδική επενδυτική προτεραιότητα. Επιπλέον, η ΕΕ έχει προωθήσει τον πειραματισμό στο πεδίο της ΚΟ, την ανταλλαγή και τη συνεργασία σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες, τον προσδιορισμό και τη διάδοση των ορθών πρακτικών (περιλαμβανομένων όσων αφορούν τη νομοθεσία και τις οργανωτικές μορφές), καθώς και την κατάρτιση των νέων επαγγελματιών της ΚΟ. Μέσω αυτών των πρωτοβουλιών, η ΕΕ έχει συμβάλει στην καινοτομία των πολιτικών κοινωνικής συνοχής στα κράτη μέλη. Μια μεγάλη ευρωπαϊκή επένδυση στην ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο της κοινοτικής πρωτοβουλίας EQUAL, του κλάδου καινοτομίας και του πειραματικού κλάδου του ΕΚΤ κατά την περίοδο προγραμματισμού 2000-2006. Το

ΕΚΤ επένδυσε πάνω από 300 εκατομμύρια ευρώ σε πάνω από 420 εταιρικές σχέσεις που είχαν ως βασικό αντικείμενο:

- την εξεύρεση νέων τρόπων βελτίωσης των κανονιστικών συνθηκών για τις κοινωνικές επιχειρήσεις (π.χ. δημόσιες συμβάσεις, μέτρηση αντικτύπου)
- τη στήριξη της σύστασης νέων κοινωνικών επιχειρήσεων (ιδίως κοινωνικών επιχειρήσεων ένταξης σε εργασία και σε τομείς ανάπτυξης, όπως το περιβάλλον, ο τουρισμός, η περιθάλψη και οι υπηρεσίες σε επίπεδο γειτονιάς)
- τη βελτίωση της διαχείρισης ποιότητας και της πρόσβασης σε χρηματοδότηση
- την αναπαραγωγή επιτυχημένων μοντέλων κοινωνικής επιχείρησης
- τη συμβολή στην τοπική ανάπτυξη.

Η πρωτοβουλία EQUAL εφάρμοσε πιλοτικά και πρωτοπόρα σχέδια δημόσιας στήριξης της ΚΟ σε πολλές χώρες, με τη συμμετοχή οργανώσεων του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα καθώς και της κοινωνίας των πολιτών, για την καταπολέμηση όλων των μορφών διακρίσεων και ανισότητας στην αγορά εργασίας, τόσο για τους εργαζόμενους όσο και για όσους αναζητούν εργασία. Επίσης, ανέδειξε, διέδωσε και ενσωμάτωσε ορθές πρακτικές. Οι εταιρικές σχέσεις EQUAL τόνωσαν, στήριξαν και ενίσχυσαν τη σύσταση και την εδραίωση πολλών κοινωνικών επιχειρήσεων που συνέβαλαν στον εντοπισμό υφιστάμενων αναγκών μέσω της παραγωγής προϊόντων και υπηρεσιών γενικού συμφέροντος που απευθύνονται σε όσους έχουν ανάγκη.

Η πρωτοβουλία για την κοινωνική επιχειρηματικότητα (Social Business Initiative – SBI), εγκαινιάστηκε το 2011 και αποτελεί μια από τις ευρύτερες πρωτοβουλίες της ΕΕ μέχρι σήμερα στο πεδίο της ΚΟ, αποσκοπώντας στην ενίσχυση της ανάπτυξης των κοινωνικών επιχειρήσεων σε ολόκληρη την ήπειρο. Η Επιτροπή αντιλαμβάνεται την πρωτοβουλία ως θεμελιώδες συστατικό της ολοκλήρωσης της ενιαίας αγοράς, δίνοντας ώθηση στην επιχειρηματικότητα και τονώνοντας τις πολιτικές απασχόλησης. Το SBI στοχεύει στη δημιουργία σε ολόκληρη την Ευρώπη ενός ευνοϊκού οικοσυστήματος που θα προάγει την ανάπτυξη των κοινωνικών επιχειρήσεων και της ευρύτερης κοινωνικής οικονομίας. Η πρωτοβουλία για την κοινωνική επιχειρηματικότητα αναγνωρίζει ότι οι κοινωνικοί επιχειρηματίες είναι καινοτόμοι και αποτελούν κινητήριες δυνάμεις κοινωνικής αλλαγής. Περιέχει μέτρα για τη βελτίωση της ορατότητας και της αναγνώρισης των κοινωνικών επιχειρήσεων,

την απλοποίηση του κανονιστικού περιβάλλοντος, ώστε οι κοινωνικές επιχειρήσεις να μπορούν ευκολότερα να υπερβαίνουν τα εθνικά σύνορα, και την αναβάθμιση της πρόσβασης των κοινωνικών επιχειρήσεων σε χρηματοδότηση. Η Επιτροπή προέτρεψε τα κράτη μέλη και τις περιφέρειες να καταρτίσουν διεξοδικές στρατηγικές και να εντείνουν τις προσπάθειές τους για την προώθηση των κοινωνικών επιχειρήσεων, αξιοποιώντας πλήρως τα διαρθρωτικά ταμεία της ΕΕ προς το σκοπό αυτόν.

Πέρα από το SBI, η Επιτροπή πρότεινε την καθιέρωση, στο πλαίσιο του προγράμματος για την κοινωνική αλλαγή και την καινοτομία 2014-2020, ενός χρηματοπιστωτικού μέσου που θα συμβάλλει στην ανάπτυξη της ευρωπαϊκής αγοράς χρηματοδότησης κοινωνικών επιχειρήσεων, παρέχοντας μέσα συμμετοχής στο κεφάλαιο, δανειοδότησης και καταμερισμού του κινδύνου. Τον Φεβρουάριο του 2013, η Επιτροπή υπέβαλε ανακοίνωση σχετικά με τις «κοινωνικές επενδύσεις για την ανάπτυξη και τη συνοχή», παρουσιάζοντας ένα όραμα εκσυγχρονισμού του κράτους πρόνοιας στο πλαίσιο της παρατεταμένης οικονομικής κρίσης, καθώς και πιο μακροπρόθεσμων διαρθρωτικών προκλήσεων. Η δέσμη μέτρων για τις κοινωνικές επενδύσεις παροτρύνει τα κράτη μέλη να δώσουν προτεραιότητα σε δαπάνες που προσφέρουν στα άτομα τη δυνατότητα πλήρους συνεισφοράς στην οικονομία και συμμετοχής στην κοινωνία.

Παράλληλα, υποδεικνύει στα κράτη μέλη πώς μπορούν να ενισχύσουν τις στρατηγικές ενεργού ένταξης και να χρησιμοποιήσουν τους κοινωνικούς προϋπολογισμούς περισσότερο αποτελεσματικά. Δίνει έμφαση στη σημασία των δημόσιων επενδύσεων για την ανάπτυξη και ενεργοποίηση του ανθρώπινου κεφαλαίου καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του ατόμου, αλλά και αναδεικνύει αυτά που μπορούν να πράξουν ο ιδιωτικός και ο «τρίτος» τομέας για τη βελτίωση της κοινωνικοοικονομικής ένταξης. Η δέσμη μέτρων για τις κοινωνικές επενδύσεις υπογραμμίζει την ανάγκη και την ευκαιρία για επενδύσεις στην ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας και της κοινωνικής επιχειρηματικότητας, υπό το πρίσμα της συνεισφοράς τους στην απασχόληση χωρίς αποκλεισμούς, την κοινοτική ανάπτυξη και την κοινωνική καινοτομία.

Η πρωτοβουλία για την κοινωνική επιχειρηματικότητα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής βασίστηκε σε 11 δράσεις, οι οποίες περιλαμβάνουν τα εξής:

3.1. Βελτίωση της πρόσβασης στις χρηματοδοτήσεις

3.1.1. Διευκόλυνση της πρόσβασης στις ιδιωτικές χρηματοδοτήσεις

3.1.2. Κινητοποίηση των ευρωπαϊκών ταμείων

3.2. Βελτίωση της προβολής της κοινωνικής επιχειρηματικότητας

3.2.1. Ανάπτυξη εργαλείων για την καλύτερη κατανόηση του τομέα και για να προβληθεί περισσότερο η κοινωνική επιχειρηματικότητα

3.2.2. Ενίσχυση των ικανοτήτων διαχείρισης, του επαγγελματισμού και της κοινωνικής δικτύωσης των επιχειρηματιών

3.3. Βελτίωση του νομικού περιβάλλοντος

3.3.1. Ανάπτυξη κατάλληλων ευρωπαϊκών νομικών μορφών που θα μπορούσαν να χρησιμοποιούνται από την ευρωπαϊκή κοινωνική επιχειρηματικότητα

3.3.2. Δημόσιες συμβάσεις

3.3.3. Κρατικές ενισχύσεις

Κατά τα τελευταία χρόνια, για την προώθηση της «κοινωνικής οικονομίας της αγοράς με υψηλό βαθμό ανταγωνιστικότητας» η Επιτροπή έχει θέσει την ΚΟ και την κοινωνική καινοτομία στο επίκεντρο του προβληματισμού της, τόσο από την άποψη της εδαφικής συνοχής όσο και της αναζήτησης πρωτότυπων λύσεων για τα κοινωνικά προβλήματα, και ιδίως την καταπολέμηση της φτώχειας και του αποκλεισμού, όπως εκφράζεται στη στρατηγική της «Ευρώπη 2020», στην εμβληματική πρωτοβουλία «Ένωση Καινοτομίας», στην Ευρωπαϊκή πλατφόρμα για την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού και στην «Πράξη για την Ενιαία αγορά» (ΠΕΑ). Η δημόσια διαβούλευση για την ΠΕΑ κατέδειξε έντονο ενδιαφέρον για την ικανότητα των κοινωνικών επιχειρήσεων και της ΚΟ εν γένει στην παροχή καινοτόμων απαντήσεων στις σημερινές οικονομικές, κοινωνικές και σε ορισμένες περιπτώσεις περιβαλλοντικές προκλήσεις με την ανάπτυξη βιώσιμων θέσεων

απασχόλησης με πολύ μικρή πιθανότητα μετεγκατάστασης, την κοινωνική ενσωμάτωση, τη βελτίωση των τοπικών κοινωνικών υπηρεσιών, την εδαφική συνοχή, κλπ..

Το κοινωνικό μοντέλο της ΕΕ, σύμφωνα με την Στρατηγική «Ευρώπη 2020», αποσκοπώντας στην κοινωνική ευημερία και την προάσπιση των κοινωνικών δικαιωμάτων υποστηρίζει την οικονομική μεγέθυνση, την κοινωνική προστασία για όλους, την ποιότητα ζωής και τις ποιοτικές συνθήκες εργασίας, ενώ οι βασικοί συντελεστές που συμβάλλουν στην κοινωνική ευημερία των πολιτών είναι το κοινωνικό κράτος, οι επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα, οι κοινωνικοί εταίροι και οι ΜΚΟ. Έτσι, στους σύγχρονους κοινωνικούς σχηματισμούς οι οποίοι χαρακτηρίζονται από την ατομική ιδιοκτησία στα μέσα παραγωγής, την ελεύθερη επιχειρηματική δράση και τον ανταγωνισμό στην αγορά, η οικονομική δραστηριότητα τόσο του δημοσίου όσο και του ιδιωτικού τομέα έχει αναπτυχθεί σε μεγάλη έκταση. Ωστόσο η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας, η κρίση και ο μετασχηματισμός των συστημάτων κοινωνικής προστασίας αναγκάζουν τους πολίτες να αυτό-οργανώνονται και να αναπτύσσουν συλλογικές πρωτοβουλίες βασισμένες στην αλληλεγγύη και τη συνεργασία με σκοπό την κάλυψη των αναγκών που δεν είναι σε θέση να καλύψουν ο δημόσιος ή και ο ιδιωτικός τομέας της οικονομίας. Αυτές οι κοινωνικό-οικονομικές πρωτοβουλίες αναπτύσσονται στον τομέα της ΚΟ, η οποία σήμερα αντιμετωπίζεται από την ΕΕ ως προνομιακό πεδίο εφαρμογής πολιτικών για την απασχόληση, την τοπική ανάπτυξη, την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού ο οποίος ανοίγει νέες διεξόδους επιχειρηματικής δράσης ενώ δημιουργεί προϋποθέσεις επένδυσης στο λεγόμενο «κοινωνικό κεφάλαιο» και στην κοινωνική καινοτομία.

Έτσι, ιδιαίτερη έμφαση δίνεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στον τομέα της ΚΟ στην προγραμματική περίοδο 2014-2020 μέσα από τα ειδικά μέτρα που προβλέπει η πρωτοβουλία SBI. Πράγματι, στη Στρατηγική για την «Ευρώπη 2020» η ΚΟ αποτελεί ξεχωριστή πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με στόχο τη συγκέντρωση των φορέων της κοινωνίας των πολιτών και την αξιοποίηση τους προς μια δυναμική, επιχειρηματική και καινοτόμο Ευρώπη. Σε αυτήν αναγνωρίζεται ότι στόχοι και προκλήσεις για την περαιτέρω ανάπτυξη της ΚΟ αποτελούν μία σειρά από θέματα, όπως η ολοκληρωμένη πολιτική προσέγγιση, το θεσμικό πλαίσιο, η πρόσβαση στη

χρηματοδότης η, η προώθηση του θεσμού στο κοινωνικό σύνολο και η δικτύωση. Επίσης, επισημαίνεται ότι η ΚΟ επιτελεί στην ΕΕ ένα σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της κοινωνικής καινοτομίας σε πολλά πεδία πολιτικής, καθώς μπορεί να συνδυάσει, μεταξύ άλλων, την κερδοφορία με την αλληλεγγύη, την δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής, την ενεργό συμμετοχή των πολιτών και εν γένει την ανάπτυξη μίας οικονομίας με δημοκρατικές αξίες, τοποθετώντας σε πρώτο ρόλο τον άνθρωπο.

6. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

6.1 Ιστορική επισκόπηση

Εμβαθύνοντας στη διαμόρφωση της ελληνικής εμπειρικής πραγματικότητας όσον αφορά στον τρίτο τομέα, είναι κοινά αποδεκτό ότι το επίπεδο του κράτους πρόνοιας στην χώρα υστερούσε πάντα σε σύγκριση με τα υπόλοιπα κράτη-μέλη. Ως αποτέλεσμα, πολλές κοινωνικές ανάγκες είτε δεν αντιμετωπίστηκαν είτε ικανοποιήθηκαν από τα άτυπα δίκτυα της οικογένειας και σε κάποιο βαθμό από εθελοντικούς και μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς. Δεν αμφισβητείται άλλωστε ότι η ελληνική οικογένεια επέτρεπε αλλά και επιτρέπει τη διατήρηση ενός ελάχιστου συστήματος άτυπης κοινωνικής φροντίδας για τα μέλη της. Στις αρχές της δεκαετίας του 1980 το κράτος αναζήτησε τρόπους να επιβάλλει την κοινωνική ειρήνη, οπότε τέθηκε το ζήτημα της αποκέντρωσης και της ενίσχυσης του κοινωνικού τομέα της οικονομίας με τη μορφή κυρίως συνεταιρισμών.

Οι αγροτικοί συνεταιρισμοί αποτελούν τη βασικότερη συνιστώσα του τρίτου τομέα και την πρώιμη μορφή ΚΟ στην Ελλάδα, αν και η συγκεκριμένη δεκαετία ήταν μια περίοδος συσσώρευσης χρεών για αυτούς. Αυτό οφείλεται στην κρατική παρέμβαση και πολιτική που κατέστησε τους παραπάνω συνεταιρισμούς παρεμβατικούς φορείς στην αγορά. Η αποτυχία τους λοιπόν στον συγκεκριμένο τομέα, τους οδήγησε στη λήψη πολλών δανείων, τα οποία δεν μπορούσαν μετά να αποπληρώσουν. Το κράτος, αν και είχε εγγυηθεί για την αντιμετώπιση των οικονομικών απωλειών, καθυστέρησε πάρα πολύ να καταβάλλει τις απαραίτητες πληρωμές και με τη γοργή συγκέντρωση των τόκων από τα δάνεια πολλοί από τους αγροτικούς συνεταιρισμούς κινδύνευσαν ή

όντως κατέρρευσαν. Επιπρόσθετος παράγοντας που ζημίωσε τη δημόσια εικόνα των συγκεκριμένων συνεταιρισμών ήταν και η εμπλοκή των πολιτικών κομμάτων στις διάφορες υποθέσεις τους, με σκοπιμότητα την προσέλκυση ψηφοφόρων.

Από τότε, η ΚΟ δεν αναπτύχθηκε επαρκώς, τουλάχιστον σε σχέση με τον υπόλοιπο ευρωπαϊκό χώρο. Σε ρυθμιστικό επίπεδο, η παλαιότερη αναφορά στην ελληνική νομοθεσία η οποία σχετίζεται με το ευρύτερο φάσμα της κοινωνικής επιχείρησης και των συνεταιρισμών είναι το άρθρο 11 του Συντάγματος του 1864, το οποίο έδινε στους Έλληνες πολίτες το «δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι», μια διάταξη που παραμένει σε ισχύ μέχρι και σήμερα. Έκτοτε, έχουν ψηφισθεί πολλοί νόμοι αναφορικά με τους συνεταιρισμούς (συμπεριλαμβανομένων πολλών διαφορετικών κανονισμών μεταξύ 1984 και 1994), οι οποίοι, όπως αρκετοί πιστεύουν, είχαν αρνητική επίδραση στο συνεταιριστικό μοντέλο γενικότερα, λόγω του ότι περιέπλεξαν περισσότερο τα πράγματα και αύξησαν τα διοικητικά βάρη. Η ΚΟ, με τη μορφή που έχει λάβει κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών, αποτελεί ένα σχετικά νέο φαινόμενο στην Ελλάδα.

Αν και οι ρίζες της ΚΟ στη χώρα μπορούν να εντοπιστούν σε ένα σύνολο παραγόντων, ο πιο σημαντικός εκ των οποίων είναι τα συνεταιριστικά κινήματα που αναπτύχθηκαν με τα χρόνια, το μεγαλύτερο μέρος των τελευταίων εξελίξεων στον τομέα αυτό δρομολογήθηκε από την πρόσφατη νομοθεσία και τα πρόσφατα πολιτικά κινήματα. Αυτό σημαίνει ότι ο τομέας της ΚΟ στην Ελλάδα βρίσκεται σε ένα σχετικά πρώιμο στάδιο. Υφίσταται δυναμικές αλλαγές, αλλά ταυτόχρονα έχει άμεση ανάγκη για υποστήριξη, ιδίως με τη μορφή της ανάπτυξης δεξιοτήτων, δικτύωσης, χρηματοδοτικών και άλλων πολιτικών που θα δημιουργήσουν ένα ευνοϊκό περιβάλλον. Επιπλέον, ένας ακόμη παράγοντας που συνέβαλε στην πρόσφατη ανάπτυξη της ΚΟ στην Ελλάδα είναι και η οικονομική κρίση που έπληξε τη χώρα, ιδιαίτερα από το 2010 και μετά.

Το ποσοστό απασχόλησης στην Ελλάδα ήταν χαμηλότερο της ΕΕ-15 καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου 1995-2008, κυρίως λόγω της χαμηλής συμμετοχής των γυναικών στην απασχόληση. Ωστόσο, το χάσμα με τις άλλες χώρες της Ευρώπης βαθαινει μετά το 2008, αποδεικνύοντας τα καταστροφικά αποτελέσματα της οικονομικής κρίσης. Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι η κατάσταση είναι δραματική

ιδιαίτερα για τους νέους και τους μακροχρόνια άνεργους. Επιπλέον, αξίζει να σημειωθεί ότι η Ελλάδα αντιμετώπιζε υψηλά ποσοστά φτώχειας και ανισότητας πριν από την κρίση, παρά την υψηλή μεγέθυνση της προηγούμενης περιόδου. Από τα μέσα της δεκαετίας του '90 και μέχρι το ξέσπασμα της κρίσης, το ποσοστό φτώχειας στην Ελλάδα ήταν ανάμεσα στο 20-22% με μικρές διακυμάνσεις στο χρόνο. Τα αντίστοιχα ποσοστά για την ΕΕ-15 και ΕΕ-27, για τις οποίες υπάρχουν δεδομένα, ήταν συγκριτικά χαμηλότερα, καθώς κυμαίνονταν στο 15-17%. Μετά την κρίση, η κατάσταση αυτή επιδεινώθηκε, με εξαιρετικά δυσμενείς συνέπειες στο εισόδημα, στο ποσοστό φτώχειας, καθώς και σε όρους κοινωνικών ανισοτήτων.

6.2 Νομοθετικό και ρυθμιστικό πλαίσιο

N. 4019/2011

Ένα από τα πιο σημαντικά και πρόσφατα νομοθετήματα είναι ο Ν. 4019/2011, ο οποίος όρισε για πρώτη φορά στην Ελλάδα την κοινωνική οικονομία και τις κοινωνικές συνεταιριστικές επιχειρήσεις. Ο νόμος αυτός θέσπισε ως νέα νομική μορφή την κοινωνική συνεταιριστική επιχείρηση (Κοιν.Σ.Επ) το 2011, δίνοντας στους πολίτες και τους κατοίκους της Ελλάδας τη δυνατότητα να δημιουργούν συνεταιριστικές επιχειρήσεις με κοινωνικό σκοπό. Ο εν λόγω νόμος προβλέπει τρία είδη κοινωνικών συνεταιριστικών επιχειρήσεων, ανάλογα με τον επιδιωκόμενο σκοπό: τις Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις Ένταξης, τις Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις Κοινωνικής Φροντίδας και τις Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις Συλλογικού και Παραγωγικού Σκοπού. Αν και αύξησε την ορατότητα της ΚΟ, ο νόμος αυτός δέχτηκε κριτική σχετικά με το επίκεντρο και το πεδίο εφαρμογής του, αλλά και για το ότι ήταν υπερβολικά γραφειοκρατικός.

Μια σημαντική πτυχή του Ν.4019/2011 ήταν και η δημιουργία και θέσπιση του Μητρώου Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων (Κοιν.Σ.Επ.) και Κοινωνικών Συνεταιρισμών Περιορισμένης Ευθύνης (Κοι.Σ.Π.Ε.) του ΥΠ.Ε.Κ.Α.Α (Γενικό Μητρώο Κοινωνικής Οικονομίας) στο οποίο ενεγράφησαν όλοι οι σχετικοί φορείς. Συνοπτικά, ο Ν. 4019/2011 προέβλεπε τη συλλογική ιδιοκτησία και τη δημοκρατική διοίκηση των Κοιν.Σ.Επ. χωρίς να θέτει ανυπέβλητα εμπόδια στον αριθμό των ιδρυτικών μελών. Επιπλέον, η πρόβλεψη για διανομή των κερδών μόνο σε εργαζόμενους και όχι στα μέλη της Κοιν.Σ.Επ. που δεν ήταν εργαζόμενοι σε αυτή

αποθάρρυνε φαινόμενα κερδοσκοπίας από τους ιδιοκτήτες-συνεταίρους. Άλλες παράμετροι που καθιστούσαν αυτή τη νομική μορφή θελκτική ήταν ότι δεν απαιτείτο συγκεκριμένο κεφάλαιο έναρξης και ότι η ιδιότητα του μέλους δεν συνεπαγόταν ασφαλιστική υποχρέωση ή διακοπή επιδόματος πρόνοιας ή ανεργίας.

Όπως προαναφέρθηκε, η σημαντικότερη καινοτομία του Ν.4019/2011 ήταν η θεσμοθέτηση της Κοιν.Σ.Επ., η οποία είναι αστικός συνεταιρισμός με κοινωνικό σκοπό και διαθέτει την εμπορική ιδιότητα. Τα μέλη της, φυσικά ή νομικά πρόσωπα, συμμετέχουν σε αυτήν με μία ψήφο ανεξάρτητα από τον αριθμό των συνεταιριστικών μεριδίων που κατέχουν. Συνεπώς, η Κοιν.Σ.Επ. είναι επιχείρηση η οποία διοικείται ισότιμα από τα μέλη της και η λειτουργία της βασίζεται στην επιδίωξη συλλογικού οφέλους, ενώ το κέρδος της προκύπτει από δράσεις που εξυπηρετούν αποκλειστικά το κοινωνικό συμφέρον.

Ανάλογα με τον ειδικό σκοπό που εξυπηρετούν, οι Κοιν.Σ.Επ. διακρίνονται σε τρεις (3) κατηγορίες, οι οποίες είναι:

1. Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις Ένταξης οι οποίες αποσκοπούν στην οικονομική και κοινωνική ένταξη ατόμων που ανήκουν στις Ευάλωτες Ομάδες Πληθυσμού . Το 40% (τουλάχιστον) των εργαζομένων στις επιχειρήσεις αυτές θα πρέπει να προέρχεται υποχρεωτικά από Ευάλωτες Ομάδες Πληθυσμού.
2. Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις Κοινωνικής Φροντίδας οι οποίες αποσκοπούν στην παραγωγή και παροχή προϊόντων και υπηρεσιών κοινωνικού-προνοιακού χαρακτήρα σε συγκεκριμένες ομάδες πληθυσμού, όπως οι ηλικιωμένοι, τα βρέφη, τα παιδιά, τα άτομα με αναπηρία και τα άτομα με χρόνιες παθήσεις.
3. Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις Συλλογικού και Παραγωγικού Σκοπού οι οποίες αποσκοπούν στην παραγωγή προϊόντων και παροχή υπηρεσιών για την ικανοποίηση συλλογικών αναγκών, την προώθηση της απασχόλησης, την ενδυνάμωση της κοινωνικής συνοχής και της τοπικής ή περιφερειακής ανάπτυξης. Ενδεικτικά οι δράσεις των συγκεκριμένων επιχειρήσεων μπορούν να πραγματοποιούνται σε τομείς όπως ο πολιτισμός, το περιβάλλον, η οικολογία, η εκπαίδευση, οι παροχές κοινής ωφέλειας, η

αξιοποίηση τοπικών προϊόντων, η διατήρηση παραδοσιακών δραστηριοτήτων και επαγγελμάτων κτλ.

Για τη σύσταση Κοιν.Σ.Επ. Ένταξης απαιτούνται τουλάχιστον επτά (7) πρόσωπα, ενώ για Κοιν.Σ.Επ. Κοινωνικής Φροντίδας και Συλλογικού και Παραγωγικού Σκοπού ο ελάχιστος αριθμός προσώπων είναι πέντε (5). Η συμμετοχή ενός φυσικού προσώπου σε μία Κοιν.Σ.Επ. δεν του προσδίδει εμπορική ιδιότητα και δεν δημιουργεί ασφαλιστικές ή φορολογικές υποχρεώσεις. Επιτρέπεται η συμμετοχή νομικών προσώπων σε μία Κοιν.Σ.Επ., ωστόσο ο συνολικός αριθμός τους δεν μπορεί να υπερβαίνει το 1/3 του συνόλου των μελών της. Δεν επιτρέπεται η συμμετοχή στην επιχείρηση Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.) και Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου (Ν.Π.Δ.Δ.) που υπάγονται σε αυτούς.

Το κεφάλαιο της επιχείρησης διαιρείται σε συνεταιριστικές μερίδες, ενώ ο αριθμός και η ονομαστική τους αξία καθορίζονται στο καταστατικό. Τα μέλη της Κοιν.Σ.Επ. διαθέτουν από μία συνεταιριστική μερίδα ως ελάχιστη χρηματική συμμετοχή στο κεφάλαιο της επιχείρησης. Το ύψος της χρηματικής συμμετοχής καθορίζεται στο καταστατικό και είναι ίσο για όλα τα μέλη. Η ευθύνη κάθε μέλους έναντι των δανειστών της επιχείρησης περιορίζεται στο ποσό που καταβάλλει για την απόκτηση της συνεταιριστικής μερίδας. Κάθε μέλος μπορεί να κατέχει τουλάχιστον μία συνεταιριστική μερίδα και έως πέντε (5) προαιρετικές συνεταιριστικές μερίδες. Τα μέλη της Κοιν.Σ.Επ. μπορούν να εργάζονται στην επιχείρηση, να αμείβονται για την παρεχόμενη εργασία τους και γενικότερα έχουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την εργατική νομοθεσία. Ειδικότερα, οι εργαζόμενοι που ανήκουν στις ευάλωτες ομάδες πληθυσμού και λαμβάνουν επίδομα πρόνοιας ή οποιαδήποτε άλλη παροχή, συνεχίζουν να εισπράττουν τις παροχές αυτές ταυτόχρονα με την αμοιβή τους από την επιχείρηση.

Τα κέρδη της Κοιν.Σ.Επ. δεν διανέμονται στα μέλη της, αλλά διατίθενται ποσοστιαία, ετησίως, ως εξής:

- i. 5% για σχηματισμό αποθεματικού
- ii. έως 35% διανέμονται στους εργαζομένους ως κίνητρο παραγωγικότητας
- iii. τα υπόλοιπα (τουλάχιστον 60%) διατίθενται για τις δραστηριότητες της επιχείρησης και τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας.

Η Κοιν.Σ.Επ. δεν υπόκειται σε φορολογία εισοδήματος για τα κέρδη που διατίθενται για το σχηματισμό αποθεματικού και τις άλλες δραστηριότητες της επιχείρησης. Το ποσό των κερδών που διανέμεται στους εργαζομένους της επιχείρησης υπόκειται σε παρακράτηση φόρου εισοδήματος, σύμφωνα με τον εκάστοτε ισχύοντα φορολογικό συντελεστή του πρώτου κλιμακίου εισοδήματος. Με την παρακράτηση του φόρου αυτού εξαντλείται η φορολογική υποχρέωση αναφορικά με τα κέρδη της Κοιν.Σ.Επ. και το εισόδημα των εργαζομένων σε αυτήν, οι οποίοι εντάσσονται σε Ευάλωτες Ομάδες Πληθυσμού.

Οι Κοιν.Σ.Επ. έχουν πρόσβαση σε χρηματοδότηση από το Ταμείο Κοινωνικής Οικονομίας και το Εθνικό Ταμείο Επιχειρηματικότητας και Ανάπτυξης, μπορούν να εντάσσονται σε προγράμματα στήριξης της επιχειρηματικότητας, σε προγράμματα του Οργανισμού Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (Ο.Α.Ε.Δ.) και να συνάπτουν προγραμματικές συμβάσεις με το Δημόσιο ή τον ευρύτερο δημόσιο τομέα και τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.). Επιπλέον πόροι για τις Κοιν.Σ.Επ. μπορούν να προέρχονται από το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων, την Ευρωπαϊκή Ένωση, διεθνείς ή εθνικούς οργανισμούς, κληροδοτήματα, δωρεές και παραχωρήσεις χρήσης περιουσιακών στοιχείων. Ωστόσο, οι Κοιν.Σ.Επ. δεν μπορούν να αντλήσουν χρηματοδότηση από τις τράπεζες, καθώς αφενός θεωρούνται υψηλού κινδύνου και αφετέρου δεν διαθέτουν υψηλής αξίας περιουσιακά στοιχεία που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ως εγγυήσεις.

Η διοίκηση της Κοιν.Σ.Επ. ασκείται από τη Διοικούσα Επιτροπή, η οποία αποτελείται από τρία (3) τουλάχιστον μέλη και εκλέγεται από τη Γενική Συνέλευση. Η διάρκεια της θητείας των μελών ορίζεται από το καταστατικό και δεν μπορεί να είναι μεγαλύτερη από πέντε (5) έτη και μικρότερη από δύο (2). Η Γενική Συνέλευση των μελών της Κοιν.Σ.Επ. συνέρχεται τουλάχιστον μία φορά ετησίως, έπειτα από απόφαση της Διοικούσας Επιτροπής. Οι Κοιν.Σ.Επ. εγγράφονται υποχρεωτικά στο Γενικό Μητρώο Κοινωνικής Οικονομίας το οποίο είναι δημόσιο βιβλίο που τηρείται σε ηλεκτρονική μορφή. Το Μητρώο τηρείται στο Τμήμα Μητρώου Κοινωνικής Οικονομίας της Διεύθυνσης Κοινωνικής Προστασίας του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας και η πρόσβαση σε αυτό γίνεται ατελώς από οποιονδήποτε ενδιαφερόμενο. Η ίδρυση μίας Κοιν.Σ.Επ. είναι απλή και δεν απαιτεί

υψηλό κόστος, ωστόσο είναι χρονοβόρα και δεν μπορεί να υλοποιηθεί από τους φορείς που λειτουργούν ως Υπηρεσία Μίας Στάσης.

N. 4430/2016

Εκτός του Ν. 4019/2011, το 2016 ψηφίστηκε ο Ν.4430/2016 (ΦΕΚ Α'205) «Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία και ανάπτυξη των Φορέων της και άλλες διατάξεις», ο οποίος αποτελεί τον πρώτο νόμο που επιχειρεί να ρυθμίσει οριζόντια τη λειτουργία των Φορέων Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας στη χώρα, αφού πρωτίστως οριοθετήσει εκ νέου το πεδίο.

Ειδικότερα, ο νόμος στοχεύει:

- Στη σαφή θεσμική ανασυγκρότηση και την ανανέωση του οικοσυστήματος της ΚΑΛΟ, με την έμφαση να δίνεται στη δημιουργία συλλογικής και κοινωνικής ωφέλειας από τον Φορέα και όχι στη νομική μορφή καθεαυτή.
- Στη διάχυση των πρακτικών της ΚΑΛΟ σε όλους τους δυνατούς τομείς οικονομικής δραστηριότητας, ιδίως δε σε εκείνες τις δραστηριότητες που στον νόμο περιγράφονται ως «βιώσιμη ανάπτυξη».
- Στην ενίσχυση των παραγωγικών εγχειρημάτων αυτοδιαχείρισης και της συλλογικής κοινωνικής επιχειρηματικότητας, μέσω της προώθησης των συνεργειών μεταξύ των φορέων ΚΑΛΟ και της ενίσχυσης της συλλογικής διαβούλευσης, τόσο μεταξύ των φορέων, όσο και μεταξύ των φορέων και των θεσμικών οργάνων και φορέων της κυβέρνησης.

Πιο συγκεκριμένα, φορείς ΚΑΛΟ αποτελούν:

1. Οι Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις (Κοιν.Σ.Επ.), οι οποίες διακρίνονται σε:

- α) Ένταξης Ειδικών Ομάδων,
- β) Ένταξης Ευάλωτων Ομάδων,
- γ) Συλλογικής και Κοινωνικής Ωφέλειας.

2. Οι Συνεταιρισμοί Εργαζομένων, οι οποίοι εισάγονται για πρώτη φορά στην ελληνική έννομη τάξη.

3. Οποιοδήποτε άλλο μη μονοπρόσωπο νομικό πρόσωπο, (όπως ιδίως αγροτικοί και αστικοί συνεταιρισμοί, αστικές εταιρίες των αρ. 741 ΑΚ, κ.λπ.), εφόσον:

α) Αναπτύσσει δραστηριότητες συλλογικής και κοινωνικής ωφέλειας.

β) Μεριμνά για την πληροφόρηση και τη συμμετοχή των μελών του και εφαρμόζει δημοκρατικό σύστημα λήψης αποφάσεων, σύμφωνα με την αρχή ένα μέλος μία ψήφος, ανεξάρτητα από τη συνεισφορά κάθε μέλους.

γ) Εφαρμόζει περιορισμούς στη διανομή των κερδών του (ποσοστό τουλάχιστον 5% διατίθεται για το σχηματισμό αποθεματικού, ποσοστό έως 35% αποδίδεται στους εργαζόμενους του Φορέα και το υπόλοιπο διατίθεται για τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και τη διεύρυνση της παραγωγικής του δραστηριότητας).

δ) Εφαρμόζει σύστημα σύγκλισης στην αμοιβή της εργασίας, κατά το οποίο ο ανώτατος καθαρός μισθός δεν μπορεί να υπερβαίνει περισσότερο από τρεις φορές τον κατώτατο, εκτός και αν τα 2/3 των μελών της Γενικής Συνέλευσης αποφασίσουν διαφορετικά. Η υποχρέωση αυτή ισχύει και σε οποιαδήποτε μορφή σύμπραξης δύο ή περισσότερων Φορέων ΚΑΛΟ.

στ) Δεν έχει ιδρυθεί και δεν διοικείται άμεσα ή έμμεσα από Ν.Π.Δ.Δ. ή Ο.Τ.Α. α' ή β' βαθμού ή από άλλο νομικό πρόσωπο του ευρύτερου δημόσιου τομέα.

Επίσης, με το νέο θεσμικό πλαίσιο απλοποιούνται οι διαδικασίες που αφορούν στη σύσταση των Φορέων ΚΑΛΟ, ενώ αποσαφηνίζονται και εξορθολογίζονται ζητήματα που άπτονται της λειτουργίας και της διοικητικής τους εποπτείας. Ειδικότερα, αποσαφηνίζονται οι υποχρεώσεις των Φορέων ΚΑΛΟ, όπως η εθελοντική συνεισφορά μελών και μη μελών στις δραστηριότητες τους, η ποσόστωση μισθωτής εργασίας μελών και μη μελών, αλλά και η κρατική χρηματοδότηση που μπορεί να λαμβάνουν.

Ενεργοποιούνται, όμως, και μια σειρά υποστηρικτικών μέτρων, όπως:

- i. δυνατότητα να συνάπτουν προγραμματικές συμβάσεις με τον ευρύτερο δημόσιο τομέα για έργα και μελέτες που αναφέρονται ρητά στους καταστατικούς τους σκοπούς,
- ii. παραχώρηση χρήσης λιμνάζουσας ακίνητης δημόσιας περιουσίας,

- iii. φορολογικές ελαφρύνσεις,
- iv. ευνοϊκή πρόσβαση των Φορέων ΚΑΛΟ στις δημόσιες συμβάσεις, μέσω του ν.4412/2016 (Α'147).

Τέλος, με την ψήφιση του συγκεκριμένου νόμου, δημιουργήθηκε η Ειδική Γραμματεία για την ΚΑΛΟ, ως η πρώτη διακριτή διοικητική μονάδα στην ελληνική κυβέρνηση για τον συγκεκριμένο τομέα. Αρμοδιότητά της είναι να καταρτίζει την Εθνική Στρατηγική για την Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία, να παρακολουθεί και συντονίζει τις σχετικές δράσεις για την εφαρμογή και τη διασφάλιση της συνεκτικότητάς της και, τέλος, να μελετά, παράγει και επιβλέπει την εφαρμογή των πολιτικών για την ΚΑΛΟ προς όφελος του πολίτη.

Ο νόμος αυτός παρείχε ένα νέο πλαίσιο για διαφορετικούς τύπους φορέων ή επιχειρήσεων με ξεκάθαρο συλλογικό και κοινωνικό αντίκτυπο, οι οποίοι παράλληλα ανταποκρίνονται σε μια κοινωνική ανάγκη. Στόχο είχε να διαδεχθεί και να βελτιώσει την προγενέστερη νομοθεσία, συμπεριλαμβανομένου του νόμου 4019/2011, που δεν ισχύει πια. Με τον Ν.4430/2016 αντιμετωπίστηκε ένα σύνολο ζητημάτων, ιδίως αναφορικά με το πνεύμα του νόμου. Συγκεκριμένα, οι φορείς της ΚΑΛΟ δεν καθορίζονται πια από τη νομική τους μορφή, αλλά από το νομικό τους καθεστώς (πχ οποιαδήποτε νομική μορφή μπορεί να γίνει δεκτή για να χαρακτηριστεί μια οργάνωση φορέας της ΚΑΛΟ, εφόσον πληροί τα κριτήρια που θέτει ο νόμος). Εν συντομία, αυτά τα κριτήρια αφορούν την επιχειρηματική δραστηριότητα στην ιδιωτική αγορά (π.χ. τα έσοδα από δημόσιους φορείς δε θα πρέπει να υπερβαίνουν το 65 τοις εκατό του συνολικού κύκλου εργασιών/τζίρου εντός μιας τριετίας), το δημοκρατικό σύστημα λήψης αποφάσεων (π.χ. σύμφωνα με την αρχή ένα μέλος μία ψήφος), και έναν καλά καθορισμένο κοινωνικό σκοπό, με κέρδη που διανέμονται υπέρ της συλλογικής και κοινωνικής ωφέλειας (μέχρι 95 τοις εκατό του ετήσιου κέρδους).

Επιπλέον, προσδιόρισε και κατέστησε λειτουργική την ιδέα του «κοινωνικού αντικτύπου», από την άποψη της συλλογικής και κοινωνικής ωφέλειας, κάτι το οποίο έλειπε από την προγενέστερη νομοθεσία. Τέλος, το μητρώο του ΥΠ.Ε.Κ.Α.Α για τους φορείς της ΚΑΛΟ δέχεται πλέον φορείς κάθε νομικής μορφής που αποκτούν την ιδιότητα του φορέα της ΚΑΛΟ. Έτσι, ενώ οι Φορείς ΚΑΛΟ έως και το 2016

εγγράφονταν στο Γενικό Μητρώο Φορέων Κοινωνικής Οικονομίας («Μητρώο») σύμφωνα με τον ν. 4019/2011, με τη θέσπιση του νέου νομοθετικού πλαισίου (ν. 4430/2016), από το 2017 και στο εξής οι φορείς αυτοί εγγράφονται στο Γενικό Μητρώο Φορέων Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας («Μητρώο»). Το «Μητρώο» είναι μια βάση δεδομένων, η οποία τηρείται από το Τμήμα Γενικού Μητρώου Φορέων ΚΑΛΟ της Διεύθυνσης Κοινωνικής & Αλληλέγγυας Οικονομίας της Ειδικής Γραμματείας Κοινωνικής & Αλληλέγγυας Οικονομίας του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης.

Στρατηγικό σχέδιο για την κοινωνική επιχειρηματικότητα

Αξίζει να αναφερθεί ότι της ψήφισης του τελευταίου νόμου προηγήθηκε η ανάπτυξη του Στρατηγικού Σχεδίου «για την ανάπτυξη του τομέα της κοινωνικής επιχειρηματικότητας» το 2013, οι δράσεις του οποίου στοχεύουν στους παρακάτω στόχους:

- ✓ Διαμόρφωση ενός πλαισίου υποστήριξης και ανάπτυξης των Κοιν.Σ.Επ.
- ✓ Παροχή των απαραίτητων κεφαλαίων εκκίνησης για την στήριξη των Κοιν.Σ.Επ. στα πρώτα τους βήματα.
- ✓ Εξασφάλιση των υπηρεσιών χρηματοδοτικής υποστήριξης σε βραχυπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο ορίζοντα, με σκοπό την περαιτέρω επέκταση και ανάπτυξη των Κοιν.Σ.Επ.
- ✓ Άρση των νομικών και διοικητικών εμποδίων και δημιουργία ευνοϊκών προϋποθέσεων για την ανάπτυξη των Κοιν.Σ.Επ.
- ✓ Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των τοπικών κοινωνιών για τα οφέλη που προκύπτουν από την κοινωνική επιχειρηματικότητα
- ✓ Ανάπτυξη δράσεων διακρατικότητας για την καλύτερη αξιοποίηση της εμπειρίας άλλων κρατών μελών.

Το στρατηγικό σχέδιο διαρθρώθηκε σε τρεις άξονες, εκ των οποίων ο πρώτος αφορά στην υποστήριξη του τομέα της κοινωνικής οικονομίας με την δημιουργία Κεντρικού, Περιφερειακών Μηχανισμών υποστήριξης και Παρατηρητηρίου ΚΟ, καθώς και με θεσμικές παρεμβάσεις, ο δεύτερος άξονας στην οικονομική υποστήριξη με επιχορηγήσεις και άλλες δράσεις για την έναρξη δραστηριότητας των Κοιν.Σ.Επ. και

ο τρίτος άξονας με τα Χρηματοδοτικά εργαλεία για την ενίσχυση και επέκταση τους, όπως αναλύεται παρακάτω.

Άξονας δράσης 1. Υποστήριξη του τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας

Προκειμένου να υποστηριχθεί η ανάπτυξη του οικοσυστήματος της Κοινωνικής Οικονομίας κρίνεται απαραίτητο να δημιουργηθεί ένας Κεντρικός Μηχανισμός Υποστήριξης της ανάπτυξης και προώθησης των Κοιν.Σ.Επ. και ευρύτερα των πρωτοβουλιών της Κοινωνικής Οικονομίας (Δράση 1), Εθνικό Παρατηρητήριο για την Κοινωνική Οικονομία και την Κοινωνική Επιχειρηματικότητα (Δράση 2), Υποστηρικτικοί Μηχανισμοί σε Περιφερειακό επίπεδο (Δράση 3), καθώς και θεσμικές παρεμβάσεις (Δράση 4).

Ο Κεντρικός Μηχανισμός:

- Παρέχει επιστημονική και συμβουλευτική υποστήριξη στην ΕΥ ΚΕΚΟ και τις άλλες συναρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας, συμβάλλοντας στο σχεδιασμό, την ανάπτυξη και άμεση εφαρμογή χρηματοδοτικών εργαλείων για την ανάπτυξη των Κοιν.Σ.Επ. καθώς και στο σχεδιασμό συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων για τις Κοιν.Σ.Επ.
- Παρέχει συμβουλευτική και επιστημονική υποστήριξη στις Περιφερειακές Δομές Υποστήριξης των Κοιν.Σ.Επ. παρέχοντας τους τα κατάλληλα εργαλεία, μεθοδολογίες, εκπαιδευτικά πακέτα, πακέτα συμβουλευτικής, οδηγούς τόσο για τη λειτουργία και οργάνωση τους όσο και για τη συμβουλευτική υποστήριξη που θα παρέχουν στους Κοινωνικούς Επιχειρηματίες. Επίσης, στηρίζει τις Περιφερειακές Δομές Υποστήριξης των Κοιν.Σ.Επ. στην υλοποίηση συνεδρίων και φόρουμ με όλους τους εμπλεκόμενους φορείς σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο καθώς και στην προώθηση των Τοπικών Συμφώνων Συνεργασίας των Κοιν.Σ.Επ. με ιδιωτικούς και δημόσιους φορείς.
- Υλοποιεί εκπαιδευτικά προγράμματα στα στελέχη των Περιφερειακών Δομών Υποστήριξης των Κοιν.Σ.Επ. και των άλλων φορέων παροχής υπηρεσιών συμβουλευτικής και θερμοκοιτίδας, δημιουργώντας παράλληλα ένα δίκτυο μάθησης. Επίσης, θα πραγματοποιήσει εκπαίδευση, των στελεχών της ΕΥ ΚΕΚΟ, των συναρμόδιων υπηρεσιών του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής

Ασφάλισης και Πρόνοιας και άλλων συναρμόδιων με την Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα δημοσίων φορέων δημιουργώντας τις προϋποθέσεις προκειμένου να ενταχθεί η εκπαίδευση των στελεχών όλων των αρμόδιων με την Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα δημοσίων φορέων στο πρόγραμμα του Εθνικού Κέντρου Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης (ΕΚΔΔΑ).

Ακόμη, το στρατηγικό σχέδιο προβλέπει τη δημιουργία του Εθνικού Παρατηρητήριου για την Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα που αναλαμβάνει το ρόλο της συστηματικής παρακολούθησης και εκτίμησης του τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας και Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα με τη συμμετοχή επιστημονικών και άλλων ερευνητικών ιδρυμάτων. Στο ανωτέρω πλαίσιο το Εθνικό Παρατηρητήριο θα παρακολουθεί την ανάπτυξη του τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας και της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας σε τοπικό, περιφερειακό, εθνικό και κλαδικό επίπεδο σε σχέση με τα επιχειρησιακά μοντέλα, το είδος και εύρος των δραστηριοτήτων, την οικονομική απόδοση των Κοιν.Σ.Επ. Παράλληλα θα εντοπίζει τις καλές πρακτικές πολιτικών και ενεργειών αλλά και τα εμπόδια για την δημιουργία, ανάπτυξη και επέκταση των Κοιν.Σ.Επ. και διαμορφώνοντας περιφερειακές και κλαδικές οδηγίες. Επίσης, θα ερευνά την απασχόληση στον τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας και της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας καθώς και τις ανάγκες της αγοράς σε τοπικό και εθνικό επίπεδο, τις δυνατότητες για ανάπτυξη σε τοπικό επίπεδο, τις ευκαιρίες συνεργασιών σε εθνικό αλλά και διεθνές επίπεδο.

Το Στρατηγικό Σχέδιο για την ανάπτυξη της Κοινωνικής Οικονομίας και της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας προβλέπει, επίσης, τη δημιουργία Μηχανισμών Υποστήριξης σε περιφερειακό επίπεδο. Αυτοί οι μηχανισμοί (για συντομία Περιφερειακοί Μηχανισμοί – ΠΜ) θα καλύπτουν το σύνολο της χώρας, θα παρέχουν υπηρεσίες μίας στάσης (one stop shop) για τους κοινωνικούς επιχειρηματίες και τις κοινωνικές επιχειρήσεις και θα αναλάβουν:

- i. Τη λειτουργία κέντρου πληροφόρησης για την κοινωνική οικονομία και την κοινωνική επιχειρηματικότητα, όπου θα παρέχονται υπηρεσίες όπως:

- ii. Πληροφόρηση, κινητοποίηση, υποστήριξη, coaching και mentoring για δημιουργία και ανάπτυξη τοπικών κοινωνικών συνεταιρισμών.
- iii. Συμβουλευτική στην Κοινωνική Επιχειρηματικότητα, εκπαίδευση και κατάρτιση των μελών των Κοιν.Σ.Επ., υπηρεσίες θερμοκοιτίδας που θα προσφέρουν κοινή επιχειρηματική έδρα, διοικητική και λογιστική υποστήριξη κλπ.
- iv. Ανάπτυξη νέων υπηρεσιών και προϊόντων συμπεριλαμβανομένων εκπαιδευτικών πακέτων επιχειρηματικής τεχνογνωσίας τα οποία θα παρέχονται σε υποψήφιους κοινωνικούς επιχειρηματίες και προσέλκυση διάφορων κατηγοριών αποκλεισμένων ή κοινωνικά ευάλωτων ομάδων.
- v. Παροχή υπηρεσιών εξωτερικών συνεργατών ειδικευμένων στην υποστήριξη επιχειρήσεων, υπηρεσιών δικτύωσης με οργανισμούς και φορείς υποστήριξης της κοινωνικής οικονομίας, υπηρεσίες επένδυσης στην κοινωνική επιχειρηματικότητα και πρόσβασης σε επιχειρηματικές ευκαιρίες. ο
- vi. Υποστήριξη νέων κοινωνικών επιχειρηματιών αναφορικά με τη συμμετοχή τους σε προγράμματα ERASMUS (όπως περιγράφονται στη Δράση 9 του Στρατηγικού Σχεδίου). ο Οργάνωση και λειτουργία fora και pacts.
- vii. Δικτύωση των Κοιν.Σ.Επ. σε τοπικό επίπεδο, καθώς και δημιουργία clusters. ο Οργάνωση διακρατικής συνεργασίας για λογαριασμό μεμονωμένων Κοιν.Σ.Επ.

Οι ΠΜ θα παρέχουν στις Κοιν.Σ.Επ. υποστήριξη, εργαλεία και εκπαίδευση για την ανάπτυξη δεξιοτήτων και ικανοτήτων σε θέματα:

- Εμπέδωσης της Κοινωνικής αποστολής και ανάδειξης του κοινωνικού αντίκτυπου από τη λειτουργία της Κοινωνικής Επιχείρησης
- Ίδρυσης, οργάνωσης και διοίκησης της Κοιν.Σ.Επ.
- Ανάπτυξης πελατολογίου
- Πρόσβασης σε υπηρεσίες ανάθεσης του δημόσιου τομέα και συμμετοχής σε δημόσιους διαγωνισμούς
- Πρόσβασης σε διαφορετικές πηγές χρηματοδότησης
- Υιοθέτησης ή επανάληψης επιτυχημένων επιχειρηματικών μοντέλων

Παράλληλα, προβλέπονται δύο φάσεις υποστήριξης:

- A. Προκαταρτική φάση (Pre Start-Up), όπου θα πραγματοποιείται η προσέγγιση, η πληροφόρηση των δυνητικών Κοινωνικών Επιχειρηματιών, η εκπόνηση επιχειρηματικών σχεδίων, η υποστήριξή τους για συμμετοχή σε ERASMUS, η εκπαίδευσή τους σε θέματα κοινωνικής επιχειρηματικότητας, και εάν υπάρχει ανάγκη, σε αντικείμενα της επιχειρηματικής δραστηριότητάς τους, όπως αυτές περιγράφονται αναλυτικότερα στη Δράση 5 του Στρατηγικού Σχεδίου
- B. Φάση έναρξης λειτουργίας της Κοιν.Σ.Επ. (Start-Up), όπου θα παρέχονται υπηρεσίες συμβουλευτικής επιχειρηματικότητας, δικτύωσης μεταξύ κοινωνικών επιχειρήσεων, προμηθευτών και πελατών, προώθησης και προβολής προϊόντων, κατάρτισης μελών και εργαζομένων Κοιν.Σ.Επ., καθώς και υπηρεσίες θερμοκοιτίδας που περιγράφονται αναλυτικότερα στη Δράση 6 του Στρατηγικού Σχεδίου.

Άξονας δράσης 2: Οικονομική υποστήριξη για την έναρξη δραστηριότητας των Κοιν.Σ.Επ.

Στο δεύτερο άξονα του στρατηγικού σχεδίου προβλέπεται η επιχορήγηση των αρχικών επιχειρηματικών σχεδίων των Κοιν.Σ.Επ., τα οποία αξιολογούνται με βάση: (1) Την αξιοπιστία της Κοιν.Σ.Επ. και των μελών της, (2) Την αξιοπιστία του Επιχειρηματικού Σχεδίου, (3) Την καινοτομία και την ανάπτυξη Νέων Προϊόντων και Υπηρεσιών, (4) Τη συμβολή της Κοιν.Σ.Επ. στην Οικονομία και στην Περιφερειακή Ανάπτυξη, (5) Τη συμβολή στην ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και τον κοινωνικό αντίκτυπο.

Άξονας δράσης 3: Χρηματοδοτικά εργαλεία για την ενίσχυση των Κοιν.Σ.Επ.

Στον τρίτο άξονα του στρατηγικού σχεδίου προβλέπονται δύο δράσεις. Η πρώτη θα αφορά στην αξιοποίηση των επιστρεπτέων επιχορηγήσεων ως συμπληρωματική ενίσχυση των Κοιν.Σ.Επ. στα πρώτα τους βήματα και η δεύτερη την δημιουργία νέων θεσμικών φορέων, όπως Μικρο-Πιστωτικά Ιδρύματα (Micro Finance Institutions - MFIs), για την παροχή χρηματοδοτικών εργαλείων και υπηρεσιών προς τις Κοιν.Σ.Επ.

Επικοινωνιακό Σχέδιο Δράσης

Το 2016 δημιουργήθηκε το Επικοινωνιακό Σχέδιο Δράσης για το Θεσμό της Κοινωνικής Οικονομίας και Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας και έχει ως στόχο να ενημερώσει, να ευαισθητοποιήσει και να κινητοποιήσει την ελληνική κοινωνία ως προς τη δημιουργία και τη λειτουργία νέων φορέων κοινωνικής οικονομίας σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο αλλά και ως προς τη στήριξη αυτών. Με την ανάπτυξη ενός ενιαίου και ολοκληρωμένου συστήματος με προγραμματισμένες δράσεις και ενέργειες και με τη χρήση όλων των ενδεδειγμένων μέσων και μεθόδων επιδιώκεται η γνωστοποίηση των ωφελειών του επικοινωνιακού σχεδίου δράσης για την Κοινωνική Οικονομία και την Κοινωνική Επιχειρηματικότητα, στο πλαίσιο ενημέρωσης της και ευαισθητοποίησης της κεντρικής, περιφερειακής και τοπικής διοίκησης, της κοινής γνώμης, των κοινωνικών και οικονομικών εταίρων, των εμπλεκόμενων φορέων και των ωφελούμενων.

Οι γενικοί στόχοι του επικοινωνιακού σχεδίου δράσης αφορούν:

- I. Στην παρουσίαση του νέου νόμου για την Κοινωνική Οικονομία και των ωφελειών του νέου θεσμικού πλαισίου, καθώς και στη δημιουργία θετικού κλίματος.
- II. Στην εμπέδωση των εννοιών της κοινωνικής οικονομίας και επιχειρηματικότητας στους φορείς της κεντρικής διοίκησης, της τοπικής αυτοδιοίκησης και των δυνητικά ωφελούμενων ατόμων, καθώς και στο ευρύ κοινό.
- III. Στην παρουσίαση των ευκαιριών απασχόλησης που δημιουργούνται από την εφαρμογή του νέου νόμου.
- IV. Στην παρουσίαση του ρόλου που μπορούν οι Κοιν.Σ.Επ κα γενικότερα οι φορείς ΚΟ να διαδραματίσουν για το κοινωνικό σύνολο.
- V. Στην ανάδειξη του ρόλου της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο ευρύ κοινό και συγκεκριμένα όσον αφορά στις πολιτικές του Υπουργείου Εργασίας Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης για την αντιμετώπιση της ανεργίας, με εστίαση στη δημιουργία ποιοτικών δυνατοτήτων εκπαίδευσης, αναβάθμισης δεξιοτήτων και βιώσιμης απασχόλησης για όλους και γνώμονα την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής, καθώς και στη διασφάλιση της διαφάνειας όσον αφορά στην πρόσβαση στη χρηματοδότηση

του ΕΚΤ, δηλαδή οι μηχανισμοί χορήγησης των πόρων του ταμείου να είναι διαφανείς στους δυνητικά ωφελούμενους.

Οι ειδικοί στόχοι του επικοινωνιακού σχεδίου δράσης αφορούν:

- i. στην κινητοποίηση των φορέων της κεντρικής και περιφερειακής διοίκησης προκειμένου να καταστούν πολλαπλασιαστές της πληροφόρησης και της ευαισθητοποίησης της κοινωνίας, όσον αφορά στη γνωστοποίηση των βασικών παραμέτρων του θεσμού της Κοινωνικής Οικονομίας και Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας, των ρυθμίσεων του νέου Νόμου και των επιδιωκόμενων στόχων τους.
- ii. στην πληρέστερη δυνατή ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των ενδιαφερόμενων δυνητικά ωφελούμενων καθώς και της κοινής γνώμης γενικότερα, σε κεντρικό και περιφερειακό επίπεδο, για το θεσμό της Κοινωνικής Οικονομίας και της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας, το νέο Νόμο και τις υποστηρικτικές ενέργειες για την εφαρμογή του, μέσω της χρήσης ενός επιλεγμένου φάσματος επικοινωνιακών ενεργειών και μέσω των προβολής
- iii. στην ενεργοποίηση και πληροφόρηση όλων των φορέων και την ενίσχυση της επικοινωνίας και συνεργασίας των εμπλεκόμενων φορέων
- iv. στην ενημέρωση και κινητοποίηση των δυνητικών ωφελουμένων ώστε να επιτευχθεί η μεγαλύτερη δυνατή συμμετοχή τους σε πρωτοβουλίες κοινωνικής επιχειρηματικής δραστηριότητας
- v. στην προώθηση του θεσμού της κοινωνικής οικονομίας / κοινωνικών επιχειρήσεων και πιο συγκεκριμένα, στην πληροφόρηση των κατοίκων τοπικών κοινωνιών και των μελών ευπαθών ομάδων για τις δυνατότητες για απασχόληση και κοινωνική ένταξη που προσφέρει η συμμετοχή στην εφαρμογή του θεσμού της κοινωνικής οικονομίας, καθώς και στην ενημέρωση των φορέων της τοπικής κοινωνίας και οικονομίας για τις δυνατότητες ανάπτυξης που προσφέρει η κοινωνική επιχειρηματικότητα, αλλά και τις διεξόδους που προσφέρει ειδικά στην παρούσα δύσκολη περίοδο ύφεσης.
- vi. στην ενίσχυση της επικοινωνίας και συνεργασίας με φορείς που θα μπορούσαν να συνδράμουν στην ενίσχυση της δημιουργίας και της

- λειτουργίας των κοινωνικών συνεταιριστικών επιχειρήσεων και φορέων κοινωνικής οικονομίας σε τοπικό επίπεδο
- vii. στην εισαγωγή και ανάπτυξη της έννοιας και του θεσμού της Κοινωνικής Οικονομίας και Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας, με έμφαση στην έννοια της κοινωνικής αλληλεγγύης που εμπεριέχει, με απώτερο στόχο να εμπεδωθεί στη συνείδηση της ελληνικής κοινωνίας και να καταστεί αναπόσπαστο μέρος της κουλτούρας της
- viii. στην ισότιμη προβολή της συμβολής της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του ΕΚΤ για την εφαρμογή του θεσμού, ως μέρους του ευρύτερου σχεδίου για την πραγματική σύγκλιση, την περιφερειακή ανάπτυξη και την κοινωνική συνοχή στις χώρες-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Σχέδιο δράσης για την ανάπτυξη του Οικοσυστήματος ΚΑΛΟ

Το 2017 εκπονήθηκε έρευνα του Υπουργείου Εργασίας αναφορικά με την υφιστάμενη κατάσταση της ΚΑΛΟ στην Ελλάδα, στην οποία ενσωματώνεται το νέο σχέδιο δράσης για την ανάπτυξη του αντίστοιχου οικοσυστήματος για την περίοδο 2017-2023. Σύμφωνα με το σχέδιο δράσης, οι πόροι που διατίθενται για την ανάπτυξη του τομέα ΚΑΛΟ προέρχονται κατά κύριο λόγο από το ΕΣΠΑ 2014-2020 αλλά και από άλλες πηγές όπως η Τεχνική Βοήθεια που διαχειρίζεται απευθείας η Ευρωπαϊκή Επιτροπή μέσω της SRSS. Σύμφωνα με την κατανομή των πόρων που έχει γίνει μέχρι σήμερα στο ΕΣΠΑ, υπάρχει μία αρχική κατανομή των πόρων για τον Τομέα της ΚΑΛΟ ύψους 161 εκ. € όπως φαίνεται στον Πίνακα 1.

Πίνακας 1 Προϋπολογισμός των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων του ΕΣΠΑ 2014-2020 για τον Τομέα της ΚΑΛΟ

Πηγή	Διαθέσιμος Π/Υ
ΕΠΑΝΕΚ	25.000.000,00 €
ΕΠΑΝΑΔ-ΔΒΜ	57.322.635,00 €
ΠΕΠ	79.514.919,25 €
Σύνολο	161.837.554,25 €

Σύμφωνα με την έρευνα, διαφαίνεται ότι η κατανομή των πόρων δεν έχει γίνει ισομερώς στα ΠΕΠ και παρόλο που σε αρκετές περιφέρειες υπάρχουν σημαντικοί πόροι για την ανάπτυξη του τομέα ΚΑΛΟ, σε μερικές οι πόροι δεν φαίνεται να επαρκούν. Ειδικά στις περιφέρειες Κεντρικής Μακεδονίας και Δυτικής Μακεδονίας οι πόροι ενδεχομένως θα πρέπει να αυξηθούν κατά την αναθεώρηση των προϋπολογισμών τους. Βάσει των ευκαιριών που αναδύονται στον τομέα ΚΑΛΟ, η στόχευση των δράσεων υποστήριξης μπορεί να συγκεκριμενοποιηθεί ως εξής:

- «Ανάδευση» του χώρου έτσι ώστε να βγουν στην επιφάνεια υγιείς και φρέσκες δυνάμεις
- Υποστήριξη των παραπάνω δυνάμεων έτσι ώστε να γίνουν αυτοδύναμες και κυρίαρχες στο οικοσύστημα

Για να επιτευχθούν οι παραπάνω στόχοι τα χαρακτηριστικά των προσκλήσεων θα πρέπει να είναι τα ακόλουθα:

- i. Άνοιγμα των προσκλήσεων / προκηρύξεων σε νέους φορείς (δυνάμεις της εργασίας) χωρίς δεσμεύσεις από το «παλιό σύστημα»
- ii. Σταδιακό χτίσιμο οικοσυστήματος και δομών «από τα κάτω», στη βάση της συνεργατικότητας και της προσφοράς στο κοινωνικό σύνολο
- iii. Δυνατότητα συνεχούς ανανέωσης των δυνάμεων που συμμετέχουν στο οικοσύστημα για να υπάρχει συνεχής επαφή με το πεδίο και να διατηρείται η λογική της προσφοράς.

Η ανάπτυξη των φορέων υποστήριξης μπορεί να γίνει σε δύο φάσεις. Κατά την πρώτη φάση θα πρέπει να δημιουργηθούν φορείς του πεδίου από δυνάμεις της εργασίας σε συνδυασμό με φορείς που δραστηριοποιούνται ήδη στον Τομέα ΚΑΛΟ. Όσον αφορά τη χρηματοδότηση, οι δράσεις των χρηματοδοτικών εργαλείων σχεδιάζονται σε τρεις (3) άξονες. Σε βραχυπρόθεσμο ορίζοντα προβλέπονται:

(α) δράσεις σε συνεργασία με το Υπ. Ανάπτυξης για τη δημιουργία διαχωρισμένου λογαριασμού στο Fund of Funds (FoF) – Υποταμείο ΚΑΛΟ με τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

- Διαχειριστής το ΕΤΕΑΝ

- Ξεχωριστό επενδυτικό συμβούλιο
- Χρηματοδότηση από ΕΠΑΝΕΚ ή/και ΕΠΑΝΑΔ-ΔΒΜ

(β) Συνεργασία με φορείς που δραστηριοποιούνται σε ad hoc projects μικροχρηματοδοτήσεων για συμμετοχή της ΕΓ με μέρος των κεφαλαίων για χρηματοδότηση ειδικά φορέων Κ.Α.Λ.Ο.

- Διαχειριστής ο φορέας (συνήθως σε συνεργασία φορέα με EIF)
- Χρηματοδότηση σε συνεργασία με περιφέρειες κυρίως από ΠΕΠ
- Πιθανές περιπτώσεις ενδεικτικά:
- Ταμείο ανάπτυξης Δυτικής Μακεδονίας (διερεύνηση συνεργασίας με Περιφέρεια)
- Follow up στο Microstars project στην Κεντρική Μακεδονία (διερεύνηση συνεργασίας με ΚΕΠΑ)
- Project με Περιφέρεια Αττικής (διερεύνηση)
- Project με Περιφέρεια Κρήτης (διερεύνηση και πιθανή συνεργασία με ΠανΚρήτια Συνεταιριστική Τράπεζα)
- Project στην Καρδίτσα (ΑΝΚΑ-Συνεταιριστική Τράπεζα)
- Project με ΑΦΙ (διερεύνηση για συνεργασία και χωρικό προσδιορισμό)

Μεσοπρόθεσμα σχεδιάζεται η σύσταση και η λειτουργία του Ταμείου ΚΑΛΟ που προβλέπεται από τον Ν.4430/2016 ως ΝΠΙΔ. Για τον σκοπό αυτό προβλέπεται η:

- Αξιοποίηση εμπειρίας και ανακυκλούμενων πόρων από βραχυπρόθεσμες δράσεις
- Χρηματοδότηση από:
 - ΕΠΑΝΕΚ
 - ΕΠΑΝΑΔ-ΔΒΜ
 - ΠΕΠ
- Πρόγραμμα Τεχνικής Βοήθειας για την Ανάπτυξη της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας

- Άλλους πόρους της ΕΕ
- Εθνικούς πόρους

Επίσης, το πρόγραμμα της Τεχνικής Βοήθειας για την Ανάπτυξη της ΚΑΛΟ στην Ελλάδα χρηματοδοτείται από την ΕΕ και συντονίζεται από την Υπηρεσία Υποστήριξης Διαρθρωτικών Μεταρρυθμίσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Το πρόγραμμα έχει τέσσερις βασικούς άξονες που εμπλέκουν τα εξής πεδία:

1. Έρευνα
2. Νομοθεσία
3. Τεχνική Υποστήριξη
4. Εκπαίδευση

Για την περαιτέρω ανάπτυξη και υποστήριξη του τομέα ΚΑΛΟ, προτείνονται τέσσερις (4) δράσεις, οι οποίες είναι οι εξής:

Η πρώτη δράση αφορά στο Ταμείο Κοινωνικής Οικονομίας. Το Υπουργείο θα δημιουργήσει ένα Ταμείο Κοινωνικής Οικονομίας, όπως απαιτείται από τον νόμο 4430/2016. Το Ταμείο Κοινωνικής Οικονομίας πρόκειται να ξεκινήσει το 2018. Υπάρχει μια «παλέτα» χρηματοπιστωτικών εργαλείων που μπορούν να ληφθούν υπόψη για το σχεδιασμό αυτού του Ταμείου. Ήδη πραγματοποιήθηκε ένα εργαστήριο στο οποίο περιγράφηκαν τα απαιτούμενα βήματα για τον σχεδιασμό του Ταμείου και εξετάστηκαν αρκετά case studies από τη διεθνή εμπειρία. Στο εργαστήριο εκτός από τα εμπλεκόμενα πρόσωπα από το Υπουργείο συμμετείχαν και έμπειρα άτομα από το ΕΤΕΑΝ, τον ακαδημαϊκό χώρο και την Τοπική Αυτοδιοίκηση. Για τις ανάγκες αυτού του εργαστηρίου δημιουργήθηκε το πρώτο υλικό σε μορφή pre-reading, το οποίο περιλαμβάνει καλές πρακτικές και περιπτώσεις που μελετήθηκαν στη διάρκεια του εργαστηρίου.

Η δεύτερη δράση αφορά στην ανάπτυξη πλαισίου μέτρησης του Κοινωνικού Αντικτύπου. Η δράση θα παράσχει στις ελληνικές αρχές μια ολοκληρωμένη μεθοδολογία αξιολόγησης του κοινωνικού αντίκτυπου και το σχετικό εργαλείο σε μορφή ηλεκτρονικού ερωτηματολογίου, προκειμένου να διευκολυνθούν τόσο οι

ελληνικές αρχές όσο και οι φορείς ΚΑΛΟ να αναδείξουν τον θετικό αντίκτυπό τους στην κοινωνία μέσα από τις δραστηριότητές τους. Η μεθοδολογία όσο και το εργαλείο θα στηριχθούν σε επιτυχημένα μοντέλα που έχουν ήδη αναπτύξει διεθνείς οργανισμοί.

Η τρίτη δράση αφορά στη δημιουργία δομημένης κατάρτισης για τους φορείς ΚΑΛΟ. Η δράση θα συγκεντρώσει και θα αξιολογήσει τις καλύτερες και αποτελεσματικότερες πρακτικές για την εκπαίδευση των φορέων Κ.Α.Λ.Ο. από διάφορες χώρες και παρόχους. Σύμφωνα και με τις εξειδικευμένες ανάγκες που θα αναδείξει η έρευνα της Χαρτογράφησης και Ανάλυσης των Αναγκών το έργο θα προτείνει εκπαιδευτικά προγράμματα σε συνεργασία με φορείς επίσημης και άτυπης εκπαίδευσης, νέα προγράμματα σπουδών, διευκόλυνση συμπράξεων μεταξύ πανεπιστημίων και ιδιωτικού τομέα για μεταφορά γνώσης και εναρμόνιση των συστημάτων διαπίστευσης. Η σημερινή κατάσταση της ΚΑΛΟ ως προς την εκπαίδευση και την κατάρτιση είναι μάλλον περιορισμένη στην Ελλάδα. Δεν υπάρχουν διαπιστευμένοι εκπαιδευτές, ενώ τα περισσότερα από τα προσφερόμενα εκπαιδευτικά προγράμματα επικεντρώνονται στην ανάπτυξη γενικών επιχειρησιακών δεξιοτήτων.

Η τέταρτη δράση αφορά στον σχεδιασμό των Περιφερειακών Κέντρων Στήριξης. Δεδομένης της πρόσκλησης για τη δημιουργία Περιφερειακών Κέντρων Στήριξης που θα δημοσιεύσει το Υπουργείο, το έργο θα υποστηρίξει τη διαδικασία αυτή παραδίδοντας συστάσεις για τη λειτουργία και τις προτεινόμενες παροχές υπηρεσιών που αυτά θα έχουν. Οι συστάσεις αυτές θα βασίζονται στον σχεδιασμό του Υπουργείου, στις ανάγκες που προκύπτουν από την έρευνα της Χαρτογράφησης αλλά και σε επιτυχημένα μοντέλα υποστήριξης των φορέων ΚΑΛΟ από τη διεθνή εμπειρία.

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι πλέον αναπτύσσεται και μια συστημική παρέμβαση που χρηματοδοτείται από το Ε.Π. Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού και Δια Βίου Μάθηση και δικαιούχος της Δράσης «Συστημική Παρέμβαση 5: Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα» είναι η Υποδιεύθυνση Ι της Επιτελικής Δομής ΕΣΠΑ του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και

Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Τομέας Απασχόλησης και Κοινωνικής Οικονομίας. Το αντικείμενο των δράσεων της συστημικής παρέμβασης περιλαμβάνει τα εξής:

Δέσμη Δράσεων 1: Προώθηση της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας στην τυπική και μη τυπική εκπαίδευση και στην επαγγελματική κατάρτιση

Δέσμη Δράσεων 2: Αξιοποίηση Δημοσίων Συμβάσεων Κοινωνικής Αναφοράς

Δέσμη Δράσεων 3: Σύστημα Χορήγησης Κινήτρων για τη δημιουργία και λειτουργία φορέων ΚΑΛΟ

Δέσμη Δράσεων 4: Εθνικό Επικοινωνιακό Σχέδιο προβολής ΚΑΛΟ

Δέσμη Δράσεων 5: Εθνικό Θεματικό Δίκτυο ΚΑΛΟ

Δέσμη Δράσεων 6: Περιφερειακός Σχεδιασμός της ΚΑΛΟ

6.3 Φορείς υποστήριξης ΚΟ

Τα τελευταία χρόνια, υπάρχει ραγδαία αύξηση του αριθμού και του είδους των φορέων που έχουν ως στόχο την υποστήριξη των νεοφυών φορέων της ΚΑΛΟ στην Ελλάδα. Σε αυτούς συμπεριλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, οι πάροχοι διαφόρων μορφών χρηματοδότησης, οι χώροι εργασίας ή οι συνεργατικοί χώροι, οι πάροχοι επιχειρηματικών συμβουλών, οι θερμοκοιτίδες επιχειρήσεων (incubators) και τα προγράμματα επιτάχυνσης της επιχειρηματικής δραστηριότητας (accelerators), τα δίκτυα και οι εμπορικές ενώσεις. Οι φορείς αυτοί μπορεί να είναι είτε εγχώριοι με επίσημο ή άτυπο καθεστώς, ή μέλη διεθνών δικτύων, όπως η Ashoka Greece και το Impact Hub Athens. Μπορεί επίσης να χρηματοδοτούνται από το κράτος ή ανεξάρτητα από αυτό. Ορισμένοι είναι οι ίδιοι φορείς της ΚΑΛΟ, ενώ πολλοί εξ αυτών είναι μέρος του ευρύτερου τρίτου τομέα, πχ μη κρατικοί και μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί, ενώ μια μειοψηφία αυτών ανήκουν στον ιδιωτικό και τον δημόσιο τομέα. Είναι ξεκάθαρο ότι το υποστηρικτικό «οικοσύστημα» της ΚΑΛΟ αναπτύσσεται ραγδαία. Δεν υπάρχουν ωστόσο επαρκή στοιχεία σχετικά με το αν οι υφιστάμενες υποστηρικτικές δομές είναι κατάλληλες για τον σκοπό ή αν προσφέρουν επαρκή υποστήριξη στους φορείς της ΚΑΛΟ.

Τα βασικά είδη των φορέων που υποστηρίζουν την ΚΑΛΟ μπορούν να κατηγοριοποιηθούν με βάση τις κύριες δραστηριότητες και τις υπηρεσίες τις οποίες παρέχουν, ή με βάση την ταυτότητα/το καθεστώς τους, είτε σύμφωνα με τον νόμο είτε σύμφωνα με το καταστατικό τους. Αξίζει να σημειωθεί ότι ενώ κάποιοι φορείς είναι αποκλειστικά επικεντρωμένοι στον τομέα της ΚΑΛΟ, άλλοι παρέχουν τις υπηρεσίες τους σε κάθε είδους επιχειρήσεις και φορείς του τρίτου τομέα.

Με βάση το καθεστώς ή/και την ταυτότητα τους, οι βασικοί τύποι των φορέων που υποστηρίζουν την ΚΑΛΟ στην Ελλάδα μπορούν να ενταχθούν στις εξής κατηγορίες:

- I. Υποστήριξη της ανάπτυξης των κοινωνικών επιχειρήσεων: θερμοκοιτίδες επιχειρήσεων (incubators), προγράμματα επιτάχυνσης της επιχειρηματικής δραστηριότητας (accelerators) και χώροι εργασίας
- II. Φορείς που παρέχουν υπηρεσίες χρηματοδότησης και επενδύσεων με κοινωνικό αντίκτυπο
- III. Εκπαιδευτικά και ερευνητικά ιδρύματα
- IV. Τοπικά και παγκόσμια δίκτυα
- V. Φορείς παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών και διαμόρφωσης πολιτικής
- VI. Εμπορικά επιμελητήρια, βιομηχανικές ενώσεις και φορείς παροχής επιχειρηματικών συμβουλών
- VII. Υποστηρικτικές δομές της κυβέρνησης και της τοπικής αυτοδιοίκησης

Τα βασικά είδη υπηρεσιών που παρέχουν αυτοί οι φορείς είναι:

- i. Ευαισθητοποίηση
- ii. Υποστηρικτικές υπηρεσίες κατάρτισης επιχειρηματικών σχεδίων
- iii. Υποστηρικτικές υπηρεσίες κατάρτισης σχεδίου κοινωνικού αντικτύπου
- iv. Πρόσβαση σε χρηματοδότηση
- v. Χρηματοδότηση κεφαλαίου εκκίνησης
- vi. Επενδύσεις με κοινωνικό αντίκτυπο
- vii. Χρηματοδότηση λειτουργιών
- viii. Χρηματοδότηση της ανάπτυξης της επιχείρησης
- ix. Εκπαιδευτικά προγράμματα, περιεχόμενο και μεθοδολογία
- x. Διευκόλυνση εισόδου στην αγορά
- xi. Διαμόρφωση πολιτικής

- xii. Υποστηρικτικές υπηρεσίες ένταξης ατόμων προερχομένων από κοινωνικά ευπαθείς ομάδες
- xiii. Υποστηρικτικές υπηρεσίες βιώσιμης ανάπτυξης

7. ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

7.1 Ενεργοί φορείς ΚΑΛΟ

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Τμήματος Γενικού Μητρώου Φορέων ΚΑΛΟ της Διεύθυνσης Κοινωνικής & Αλληλεγγύας Οικονομίας της Ειδικής Γραμματείας Κοινωνικής & Αλληλεγγύας Οικονομίας του Υπουργείου Εργασίας Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, το σύνολο των εγγεγραμμένων φορέων στο Μητρώο Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας και στο Ειδικό Μητρώο Άλλων Φορέων Κοινωνικής Οικονομίας το 2013 ανέρχονταν σε 372, το 2014 σε 585, το 2015 σε 714 και το 2016 σε 907. Από τις 29/5/2012, οπότε εγγράφηκε η πρώτη Κοιν.Σ.Επ. στο Γενικό Μητρώο Κοινωνικής Οικονομίας έως και τις 31/10/2016 οπότε αντικαταστάθηκε ο Ν.4019/2011, η συνολική εικόνα του Μητρώου ήταν η παρακάτω, όπως περιγράφεται στην πρόσφατη έρευνα του Υπουργείου Εργασίας που διενεργήθηκε το προηγούμενο έτος (2017).

Πίνακας 2 Εικόνα Γενικού Μητρώου Κοινωνικής Οικονομίας έως 31/10/2016

Έτος εγγραφής	Έγγραφες στο Μητρώο	εκ των οποίων διαγράφηκαν	Εγγεγραμμένοι Φορείς
2012	116	48	68
2013	272	135	137
2014	326	146	180
2015	259	32	227
2016	252	17	235
Σύνολο	1225	378	847

Μετά την έναρξη ισχύος του Ν.4430/2016 (31/10/2016), πραγματοποιούνται αφενός εγγραφές νέων Φορέων (Κοιν.Σ.Επ., Συν.Εργαζομένων, Άλλοι Φορείς) και αφετέρου μεταπτώσεις των ήδη εγγεγραμμένων Φορέων στο Μητρώο του Ν.4019/2011, δηλαδή επανεγγραφές κατόπιν αίτησής τους στο Γενικό Μητρώο Φορέων Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας του Ν.4430/2016. Η εικόνα του Γενικού Μητρώου Φορέων Κ.Α.Λ.Ο στις 31/8/2017 αποτυπώνεται στον ακόλουθο πίνακα.

Πίνακας 3 Εικόνα του Γενικού Μητρώου Φορέων ΚΑΛΟ έως 31/8/2017

	Σύνολο	εκ των οποίων διαγράφηκαν	Εγγεγραμμένοι Φορείς
Εγγραφές νέων Φορέων	206	1	205
Μετάπτωση στο νέο θεσμικό πλαίσιο (επανεγγραφές υφιστάμενων Φορέων)	91	0	91
Συνολικές εγγραφές	297	1	296

Από την έναρξη λειτουργίας (16/3/2017) της νέας διοικητικής Δομής (Δ/νση Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας) μέχρι και 31/8/2017 έχουν υποβληθεί 2.211 αιτήματα Φορέων και πολιτών. Οι αιτήσεις αφορούν:

- Α) Έγγραφή νέων Φορέων στο Μητρώο
- Β) Μετάπτωση υφιστάμενων φορέων στο νέο Μητρώο
- Γ) Τροποποιήσεις Καταστατικού, Οργάνου Διοίκησης ή λοιπών στοιχείων
- Δ) Χορήγηση βεβαιώσεων (μη λύσης, τροποποιήσεων, σύνθεσης οργάνου διοίκησης)
- Ε) Χορήγηση Πιστοποιητικού Μέλους
- ΣΤ) Διαγραφή Φορέων από το Μητρώο
- Ζ) Λοιπές αιτήσεις (χορήγηση αντιγράφων, παροχή πληροφοριών κ.α)

Με βάση τις ετήσιες εκθέσεις που υποβάλουν οι φορείς Κ.Α.Λ.Ο. στο σχετικό Μητρώο παρατηρείται συνεχής αύξηση του αριθμού των ενεργών φορέων, όπως φαίνεται στο ακόλουθο διάγραμμα.

Διάγραμμα 1 Αριθμός των ενεργών φορέων ΚΑΛΟ 2012-2015

Το έτος 2013 οι φορείς που υπέβαλαν ετήσια έκθεση ανέρχονταν σε 3, το έτος 2014 σε 47, το 2015 σε 216 και το 2016 σε 283 φορείς. Σημειώνεται ότι οι ετήσιες εκθέσεις παρέχουν στοιχεία για το προηγούμενο έτος από το έτος υποβολής. Θα πρέπει να διευκρινισθεί, επίσης, ότι τα παραπάνω στοιχεία δεν συνεπάγονται ότι δεν υπάρχουν ενεργοί φορείς μεταξύ των φορέων που δεν έχουν υποβάλει ετήσια έκθεση στο Μητρώο.

7.2 Περιφερειακή κατανομή φορέων ΚΑΛΟ

Σύμφωνα με τα στοιχεία που προκύπτουν για το έτος 2015, η κατανομή των ενεργών φορέων ΚΑΛΟ στις περιφέρειες δεν είναι ομοιόμορφη. Η μεγαλύτερη συγκέντρωση ενεργών φορέων ΚΑΛΟ παρατηρείται στην περιφέρεια Αττικής, όπου λειτουργούν το 45% του συνόλου των ενεργών φορέων, ενώ ακολουθούν η περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας με ποσοστό 11%, η περιφέρεια Θεσσαλίας με 9% και η περιφέρεια της Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης με 8%. Μικρότερη συγκέντρωση παρουσιάζουν οι περιφέρειες Κρήτης και Πελοποννήσου με ποσοστό 6%, ενώ οι περιφέρειες Δυτικής Ελλάδας και Νοτίου Αιγαίου εμφανίζουν ποσοστά της τάξης του 4%. Στις υπόλοιπες περιφέρειες η παρουσία ενεργών φορέων ΚΑΛΟ είναι σημαντικά περιορισμένη.

Η παραπάνω κατανομή φαίνεται να σχετίζεται με τα πληθυσμιακά χαρακτηριστικά των περιφερειών, αλλά με κάποιες διαφοροποιήσεις. Στην Αττική παρουσιάζεται ενισχυμένη κατά 10 μονάδες πέρα του ποσοστού 35% που αντιστοιχεί στον πληθυσμό της περιφέρειας, πιθανώς λόγω των δυνατοτήτων και ευκαιριών που δίνονται στην πρωτεύουσα της χώρας, καθώς και της ευκολότερης πρόσβασης στην ενημέρωση για τον τομέα. Αντιθέτως, η περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας

υπολείπεται του πληθυσμού που κατοικεί στα όριά της (17% της επικράτειας) κατά 5 ποσοστιαίες μονάδες. Θετική εικόνα εμφανίζουν οι περιφέρειες Θεσσαλίας και Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης, όπου η συγκέντρωση των φορέων ΚΑΛΟ υπερβαίνει σημαντικά την πληθυσμιακή τους συγκέντρωση (6,8% και 5,6% της επικράτειας αντίστοιχα), γεγονός που πιθανώς οφείλεται στην πρόσβαση των τοπικών φορέων ΚΑΛΟ σε χρηματοδοτικά εργαλεία και στην κατάλληλη αξιοποίησή τους, στη δυνατότητα δανεισμού από τοπικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, καθώς και στην ανεπτυγμένη συνεταιριστική συνείδηση και την κουλτούρα σε θέματα κοινωνικής αλληλεγγύης των συγκεκριμένων τοπικών κοινωνιών.

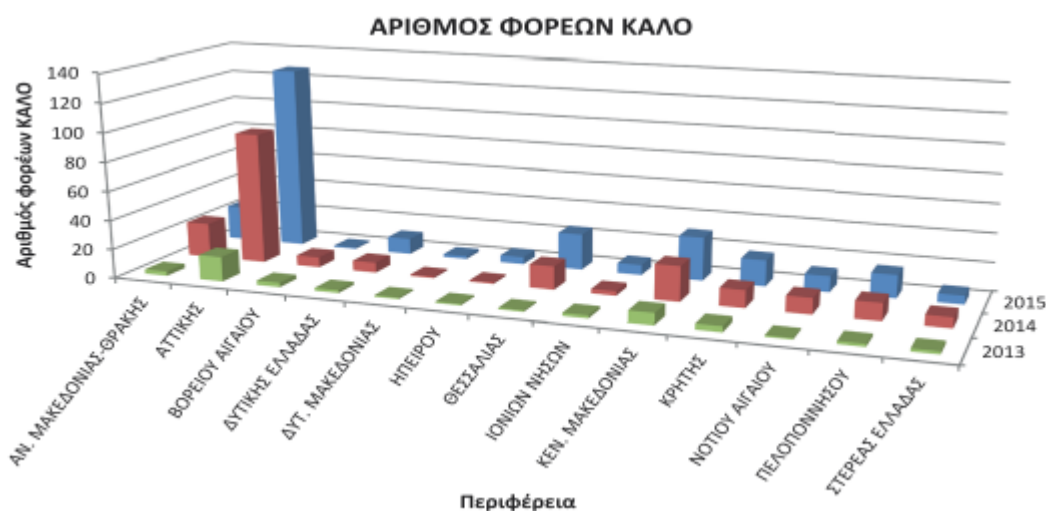
Στον αντίποδα βρίσκεται η ανάπτυξη του τομέα της ΚΑΛΟ στην περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας, όπου εμφανίζεται σημαντική υστέρηση, καθώς το ποσοστό των φορέων πανελλαδικά είναι υποδιπλάσιο της πληθυσμιακής κατανομής (2% έναντι 5%). Γενικότερα, θα μπορούσαμε να υποθέσουμε ότι η υστέρηση κάποιων περιφερειών, όσον αφορά στην ανάπτυξη του τομέα της ΚΑΛΟ, πιθανώς να οφείλεται στις πιο περιορισμένες δυνατότητες και ευκαιρίες που δίνονται στην ευρύτερη περιφέρεια της χώρας σε σύγκριση με την πρωτεύουσα, στη δυσκολότερη πρόσβαση στην ενημέρωση για τον τομέα, καθώς και στον μικρό βαθμό ανάπτυξης της συνεταιριστικής συνείδησης και της κουλτούρας σε θέματα αλληλεγγύης των αντίστοιχων τοπικών κοινωνιών.

Τα παραπάνω στοιχεία παρουσιάζονται στα ακόλουθα διαγράμματα.

Διάγραμμα 2 Περιφερειακή κατανομή ενεργών φορέων ΚΑΛΟ στις περιφέρειες της χώρας το 2015

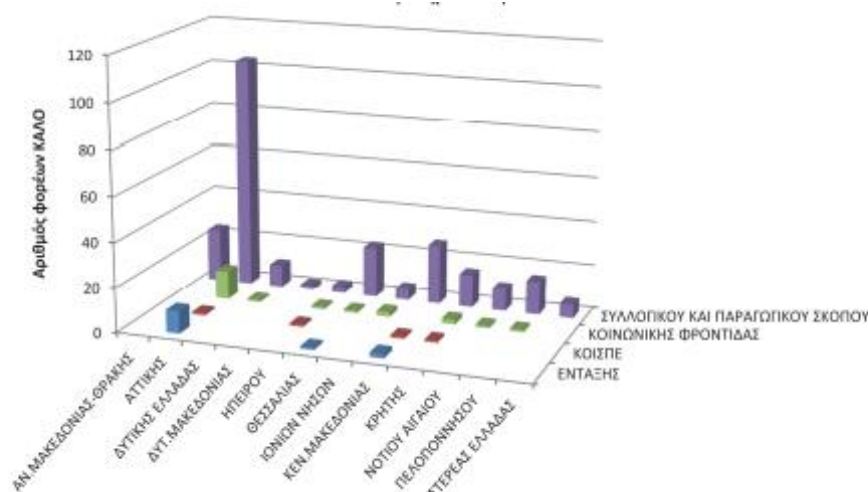

Διάγραμμα 3 Εξέλιξη του αριθμού των ενεργών φορέων ΚΑΛΟ στις περιφέρειες της χώρας 2013-2015

Επίσης, σύμφωνα με την κατηγοριοποίηση που προέβλεπε ο Ν. 4019/2016 οι φορείς ΚΑΛΟ διαχωρίζονταν σε α. ΚΟΙΣΠΕ β. ΚΟΙΝΣΕΠ ένταξης γ. ΚΟΙΝΣΕΠ κοινωνικής φροντίδας δ. ΚΟΙΝΣΕΠ συλλογικού και παραγωγικού σκοπού. Με αυτή την κατηγοριοποίηση είναι εγγεγραμμένες στο Μητρώο μέχρι σήμερα.

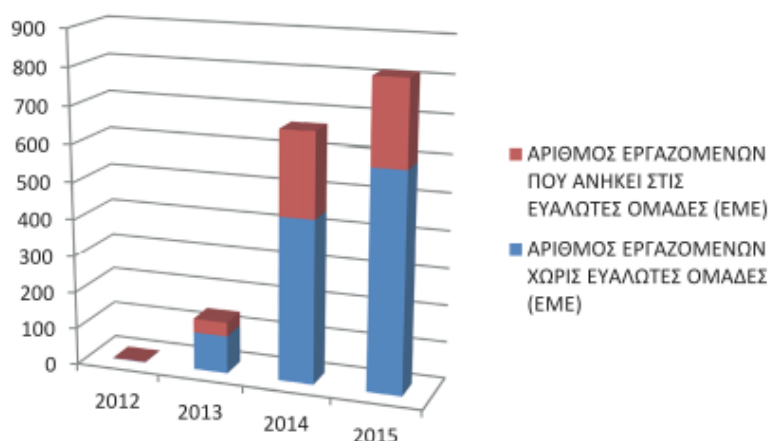
Διάγραμμα 4 Κατανομή των ενεργών φορέων ΚΑΛΟ ανά κατηγορία στις περιφέρειες της χώρας για το 2015

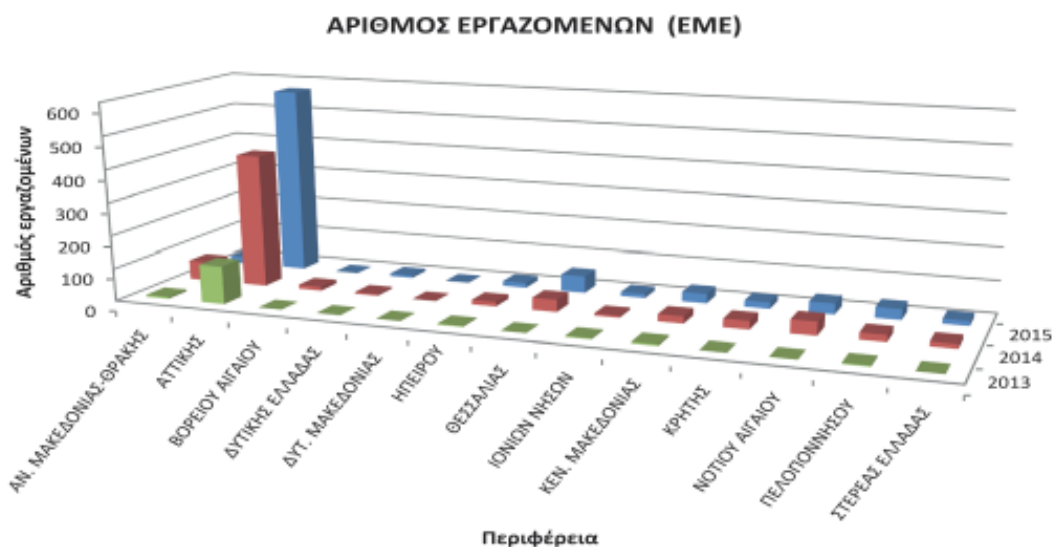
7.3 Αριθμός εργαζομένων

Ο αριθμός των εργαζομένων στους παραπάνω φορείς φαίνεται να αυξάνεται αντίστοιχα με τον αριθμό των φορέων. Πιο συγκεκριμένα, το 2012 υπήρχε μόνο ένας εργαζόμενος (ο οποίος δεν ανήκε σε ευάλωτη ομάδα), το 2013 υπήρχαν 139 εργαζόμενοι εκ των οποίων οι 37 ανήκαν σε ευάλωτες ομάδες, το 2014 υπήρχαν 666 εργαζόμενοι εκ των οποίων οι 224 ανήκαν σε ευάλωτες ομάδες και, τέλος, το 2015 οι εργαζόμενοι ανέρχονταν σε 813 αν και οι εργαζόμενοι που προέρχονταν από ευάλωτες ομάδες παρέμειναν σταθεροί στους 224. Τα παραπάνω στοιχεία παρουσιάζονται στα ακόλουθα διαγράμματα.

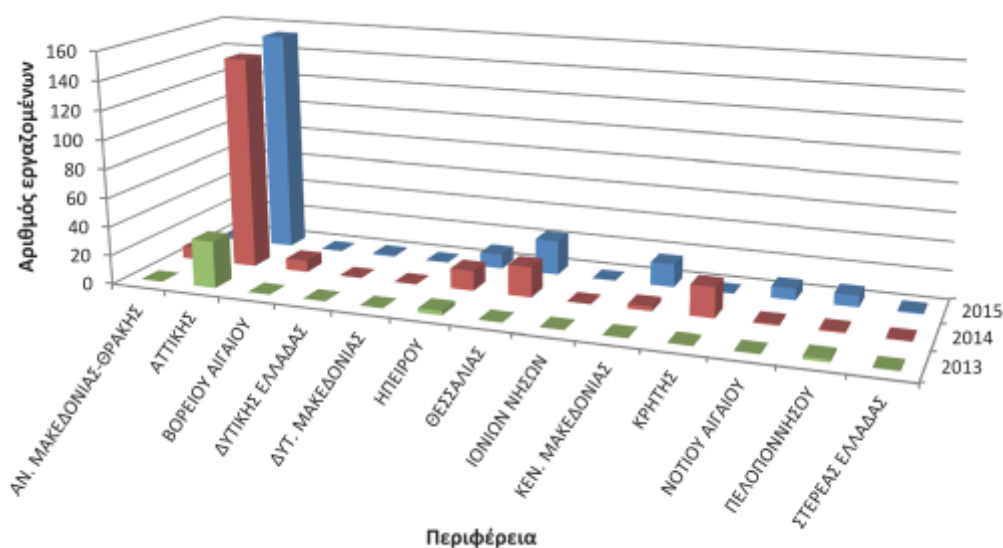
Διάγραμμα 5 Αριθμός εργαζομένων σε ενεργούς φορείς ΚΑΛΟ 2012-2015

Διάγραμμα 6 Περιφερειακή κατανομή των εργαζομένων σε ενεργούς φορείς ΚΑΛΟ 2013-2015

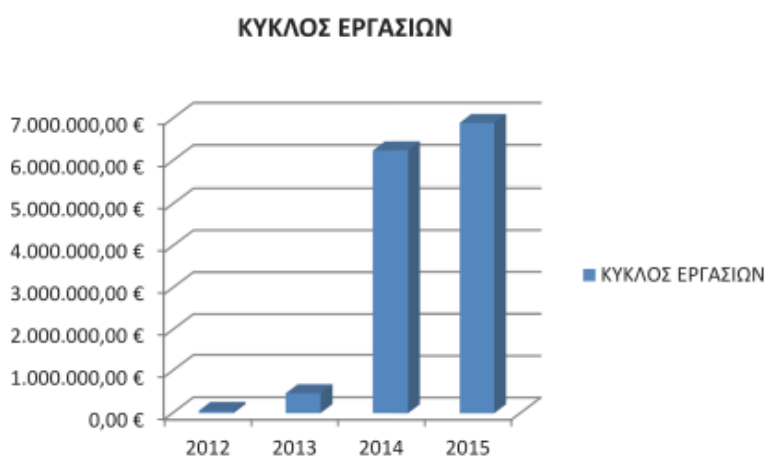
Διάγραμμα 7 Περιφερειακή κατανομή των εργαζομένων από ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού (ΕΜΕ) 2013-2015

7.4 Χρηματοοικονομική κατάσταση

Ο συνολικός κύκλος εργασιών των φορέων ξεκίνησε από 50 χιλ. € το 2012, αυξήθηκε στις 463 χιλ. € το 2013, το 2014 εκτινάχθηκε στα 6,2 εκ. € και το 2015 στα 6,9 εκ. €. Τα παραπάνω στοιχεία παρουσιάζονται στο ακόλουθο διάγραμμα.

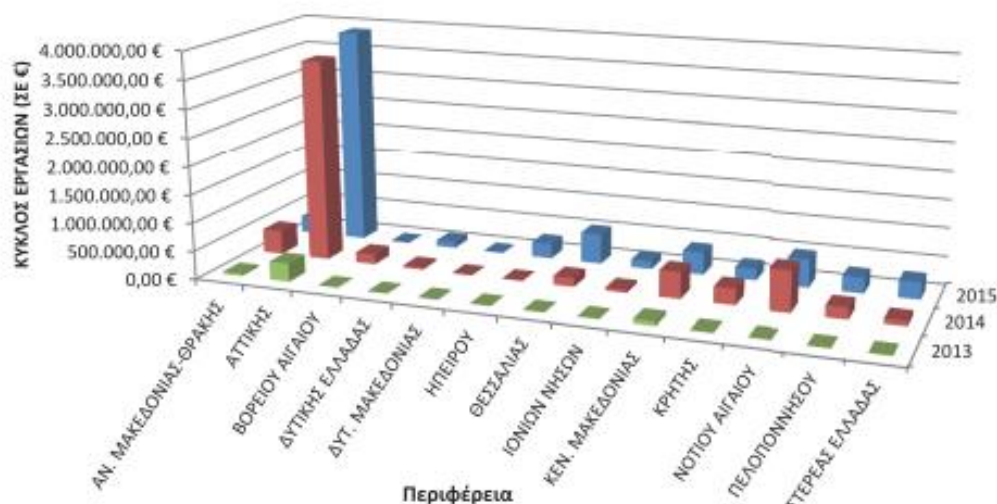
Διάγραμμα 8 Συνολικός κύκλος εργασιών των ενεργών φορέων ΚΑΛΟ κατά τα 2012-2015

Διάγραμμα 9 Κατανομή κύκλου εργασιών στους ενεργούς φορείς ΚΑΛΟ για τα 2013-2015

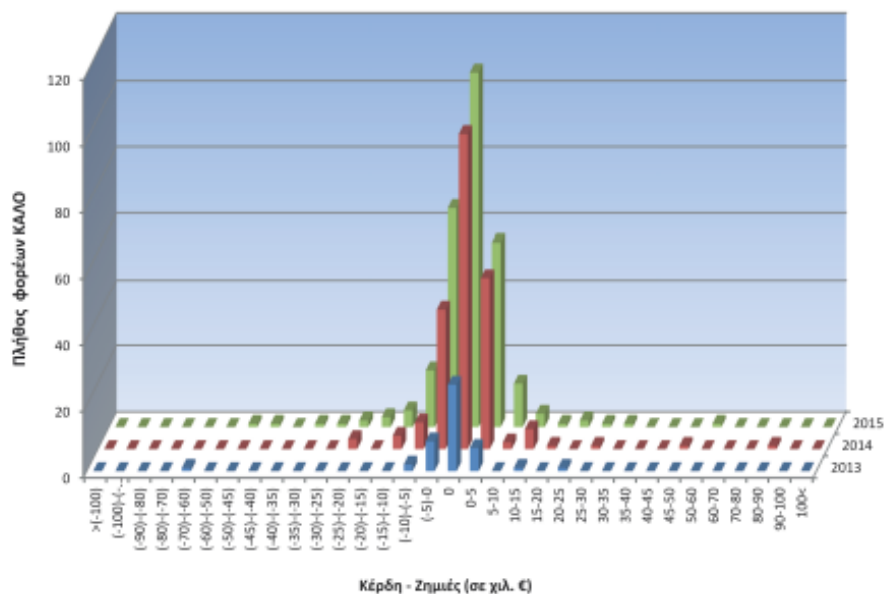

Διάγραμμα 10 Συνολικός κύκλος εργασιών των ενεργών φορέων ΚΑΛΟ για τα 2013-2015 ανά περιφέρεια

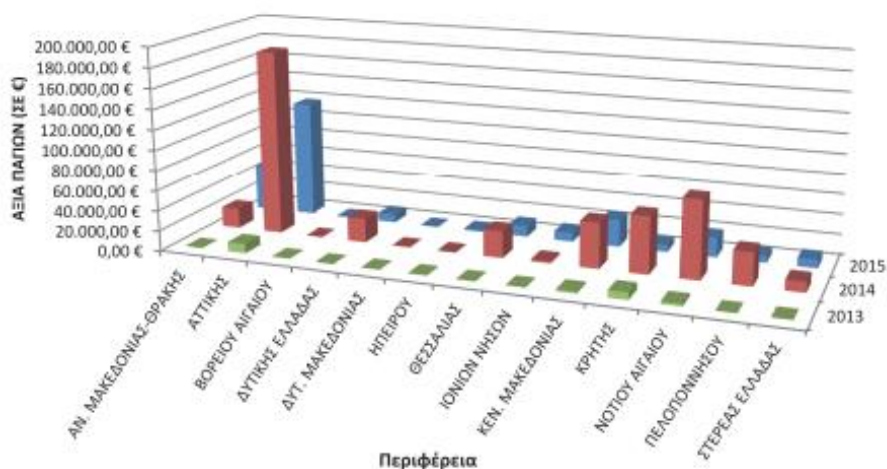
Στο παραπάνω διάγραμμα παρατηρούμε ότι ενώ στην Αττική ο κύκλος εργασιών των ενεργών φορέων ΚΑΛΟ σταθεροποιείται μεταξύ 2014 και 2015, σε αρκετές περιφέρειες όπως στη Θεσσαλία, την Ήπειρο, τα Ιόνια Νησιά και την Στερεά Ελλάδα εμφανίζεται ανοδικές τάσεις. Σε κάποιες άλλες περιφέρειες όπως στο Νότιο Αιγαίο, την Ανατολική Μακεδονία – Θράκη και την Κρήτη αντίθετα παρατηρείται πτώση του κύκλου εργασιών. Στην πλειοψηφία τους οι φορείς ΚΑΛΟ δεν εμφανίζουν σημαντικά κέρδη ή ζημιές έτσι ώστε να συνάγεται ότι τα έσοδα είτε υπερκαλύπτουν ελαφρά τα έξοδα, είτε υπάρχουν μικρές ζημιές. Χαρακτηριστικά βλέπουμε ότι παρόλο που το 2015 τα έσοδα των φορέων έφτασαν τα 6,9 εκ. €, τα έξοδά τους τα υπερκέρασαν κατά 166 χιλ. €. Θεωρώντας ότι το ελάχιστο ετήσιο κόστος ανά εργαζόμενο πλήρους απασχόλησης είναι περίπου 12 χιλ. €, θα μπορούσαμε να συμπεράνουμε ότι σημαντικό μέρος των εργαζομένων στους φορείς ΚΑΛΟ απασχολούνται με άτυπες μορφές εργασίας, καθώς το 2014 τα έσοδα των φορέων δεν επαρκούσαν για να καλύψουν το μισθολογικό κόστος των εργαζομένων που θα έφτανε τα 8 εκ. €. Το ίδιο συνέβη και το 2015 όπου τα έσοδα επίσης υπολείπονταν του μισθολογικού κόστους (6,9 εκ. € έσοδα έναντι 9,7 εκ. € εκτιμώμενου μισθολογικού κόστους). Η παραπάνω τάση αναδεικνύει το πρώιμο στάδιο ανάπτυξης του οικοσυστήματος της ΚΑΛΟ και την ανάγκη για βελτίωση της βιωσιμότητας των φορέων της. Στο ακόλουθο διάγραμμα παρουσιάζεται ο αριθμός των φορέων ΚΑΛΟ που είχαν κέρδη και ζημιές κατά τα έτη 2013 έως και 2015.

Διάγραμμα 11 Αριθμός ενεργών φορέων ΚΑΛΟ που είχαν κέρδη και ζημιές κατά 2013-2015

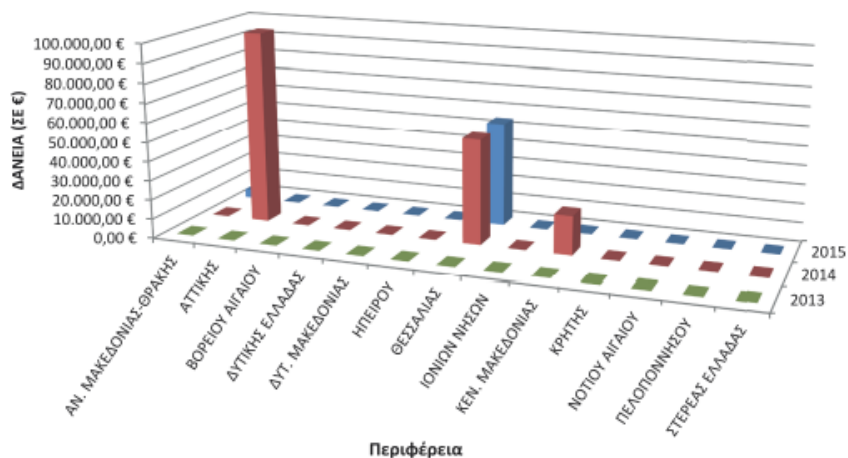
Στο παρακάτω διάγραμμα παρουσιάζεται η αξία των παγίων των ενεργών φορέων ΚΑΛΟ στις περιφέρειες της χώρας για το χρονικό διάστημα μεταξύ 2013-2015.

Διάγραμμα 12 Συνολική αξία των παγίων των ενεργών φορέων ΚΑΛΟ 2013-2015 στις περιφέρειες της χώρας

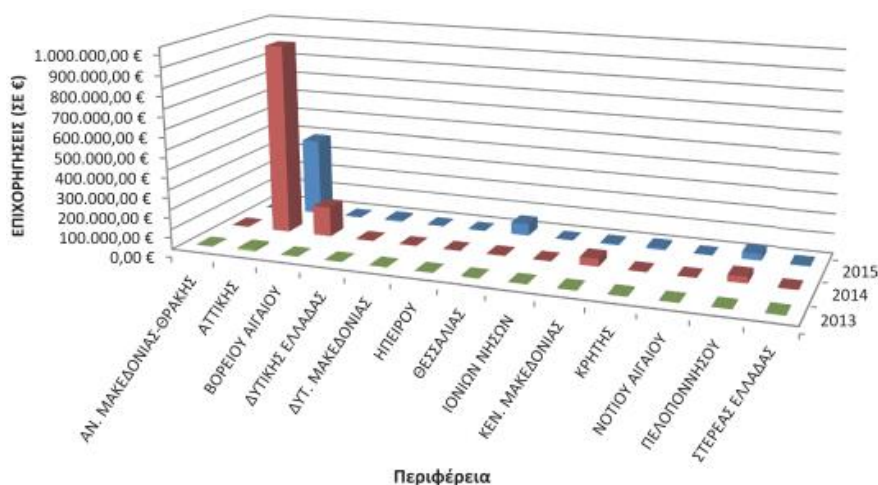
Στο ακόλουθο διάγραμμα εμφανίζονται τα συνολικά δανειακά κεφάλαια που άντλησαν οι ενεργοί φορείς ΚΑΛΟ από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα της χώρας.

Διάγραμμα 13 Συνολικά δανειακά κεφάλαια που άντλησαν οι ενεργοί φορείς ΚΑΛΟ 2013-2015

Για το μέγεθος του κύκλου εργασιών του τομέα, τα ποσά των δανειακών κεφαλαίων που εμφανίζονται στα έτη 2014 και 2015 είναι ιδιαίτερα μικρά, κάτι που αναδεικνύει την αδυναμία των παραπάνω ιδρυμάτων να παράσχουν τα αναγκαία κεφάλαια στους φορείς, έτσι ώστε να προχωρήσουν σε παραγωγικές επενδύσεις. Από τα παραπάνω συνάγεται το συμπέρασμα ότι υπάρχει σημαντική ανάγκη παροχής χρηματοδοτικών εργαλείων στους φορείς ΚΑΛΟ προκειμένου να καλυφθεί το κενό της αγοράς. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η περιφέρεια Θεσσαλίας, στην οποία φαίνεται να έχουν παρασχεθεί δανειακά κεφάλαια σε φορείς του τομέα, σε αντίθεση με την υπόλοιπη επικράτεια. Στο ακόλουθο διάγραμμα εμφανίζονται οι επιχορηγήσεις στους ενεργούς φορείς ΚΑΛΟ κατά τα έτη 2013 έως 2015 στις περιφέρειες της χώρας.

Διάγραμμα 14 Επιχορηγήσεις στους ενεργούς φορείς ΚΑΛΟ 2013-2015 ανά περιφέρεια

Σημαντικά ποσά φαίνεται να έχουν χορηγηθεί στους φορείς στην περιφέρεια Αττικής ύψους 950 χιλ. € το έτος 2014 και 390 χιλ. € το έτος 2015. Μικρότερα ποσά φαίνεται να έχουν χορηγηθεί στους φορείς στις περιφέρειες Βορείου Αιγαίου το 2014, Θεσσαλίας το 2015, Κεντρικής Μακεδονίας το 2014 και Πελοποννήσου το 2014 και 2015.

Διάγραμμα 15 Λοιπές επιχορηγήσεις στους ενεργούς φορείς ΚΑΛΟ 2013-2015 ανά περιφέρεια

7.5 Κλαδική κατανομή

Μέχρι και το 2016, 1169 Κοιν.Σ.Επ. είχαν καταγραφεί στο Μητρώο Κοινωνικής Οικονομίας. Από αυτές ήδη έχουν διαγραφεί 303. Από τις υπόλοιπες 35 Κοιν.Σ.Επ. ανήκουν στην κατηγορία Ένταξης, 118 ανήκουν στην κατηγορία Κοινωνικής Φροντίδας και η συντριπτική πλειοψηφία 1014 ανήκουν στην κατηγορία Συλλογικού και Παραγωγικού σκοπού. Η κατανομή έχει ως παρακάτω ανά περιφερειακή ενότητα:

Πίνακας 4 Αριθμός Κοιν.Σ.Επ. ανά περιφέρεια 2016

Περιφέρεια	Αριθμός Κοιν.Σ.Επ.
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΘΡΑΚΗΣ	62
ΑΤΤΙΚΗΣ	475
ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	21
ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	55
ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	9
ΗΠΕΙΡΟΥ	19
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	98
ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ	18
ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	169

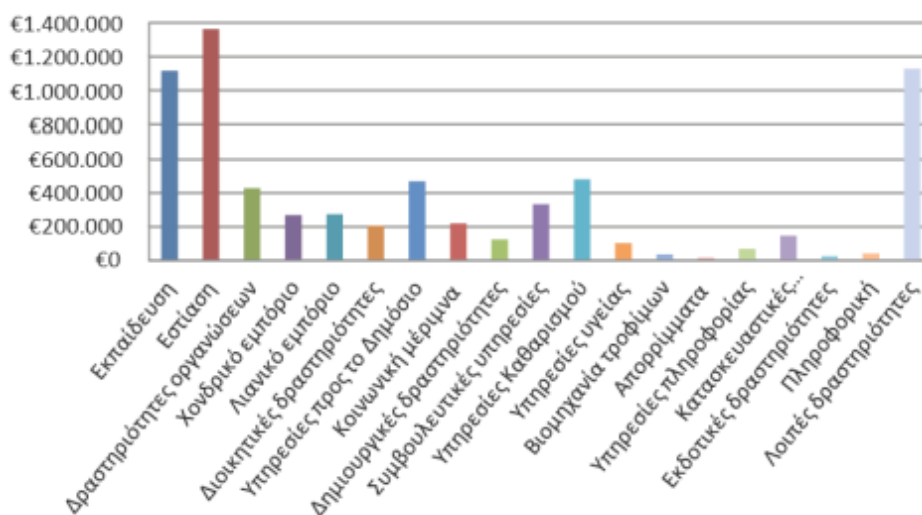
ΚΡΗΤΗΣ	64
ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	61
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ	76
ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	40

Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα διαθέσιμα στοιχεία που καταγράφονται σε έρευνα του Υπουργείου Εργασίας το 2017, ο εξεταζόμενος τομέας της ΚΑΛΟ συνίσταται από επιχειρήσεις πολύ μικρού μεγέθους, και, έτσι, η αναφορά σε μεγαλύτερου μεγέθους κλάδους αφορά συνολικές πωλήσεις άνω των €600 χιλ., μεσαίου μεγέθους από €400 - 600 χιλ., μικρού μεγέθους από €200 – 400 χιλ. και πάρα πολύ μικρού μεγέθους κάτω των €200 χιλ.. Δεδομένης της αλλαγής της σχετικής νομοθεσίας, ιδιαίτερα όσον αφορά την καταγραφή των φορέων ΚΑΛΟ στο Μητρώο, παρακάτω παρουσιάζονται ορισμένα στοιχεία για την κλαδική κατανομή τους μόνο για το έτος 2015.

Πίνακας 5 Συνολικά στοιχεία ανά κλάδο έτους 2015

Κλάδος	Αριθμός φορέων	Ποσοστό	Αριθμός Εργαζομένων (ΕΜΕ)	Αριθμός Εργαζομένων που ανήκει στις Ευάλωτες Ομάδες (ΕΜΕ)	Κύκλος εργασιών (ποσά σε €)
Εκπαίδευση	36	12,77%	184	26,5	1.116.543,46 €
Εστίαση	30	10,64%	111	7	1.362.311,70 €
Δραστηριότητες οργανώσεων	26	9,22%	78	48	429.756,92 €
Χονδρικό εμπόριο	21	7,45%	9	5	269.234,01 €
Λιανικό εμπόριο	18	6,38%	8	4	275.003,29 €
Διοικητικές δραστηριότητες	15	5,32%	50	20	207.265,28 €
Υπηρεσίες προς το Δημόσιο	14	4,96%	26	5	470.800,57 €
Κοινωνική μέριμνα	14	4,96%	43	7	219.328,98 €
Δημιουργικές δραστηριότητες	12	4,26%	55	6	124.263,00 €
Συμβουλευτικές υπηρεσίες	9	3,19%	14	0	334.446,97 €
Υπηρεσίες Καθαρισμού	9	3,19%	67	37	481.348,68 €
Υπηρεσίες υγείας	8	2,84%	13	0	102.140,20 €
Βιομηχανία τροφίμων	5	1,77%	5	2	36.294,06 €
Απορρίμματα	5	1,77%	2	0	14.016,70 €
Υπηρεσίες πληροφορίας	5	1,77%	0,4	0,4	69.575,42 €
Κατασκευαστικές δραστηριότητες	4	1,42%	4	0	146.515,74 €
Εκδοτικές δραστηριότητες	4	1,42%	1	0	25.495,75 €
Πληροφορική	4	1,42%	3	0	42.314,23 €
Λοιπές δραστηριότητες	43	15,17%	99,4	57,4	1.128.624,46 €
ΣΥΝΟΛΟ	282	100,00%	773	225	6.855.279,42 €

Διάγραμμα 16 Κατανομή Κύκλου Εργασιών (Πωλήσεων) των ενεργών φορέων ανά κλάδο έτους 2015

Παρακάτω παρουσιάζεται ο μέσος όρος αριθμού εργαζομένων (ΕΜΕ) ανά επιχείρηση, ο μέσος όρος αριθμού εργαζομένων που ανήκει στις ευάλωτες ομάδες ανά επιχείρηση και ο μέσος όρος του κύκλου εργασιών (πωλήσεων) ανά ενεργό φορέα ΚΑΛΟ ανά κλάδο για το έτος 2015.

Πίνακας 6 Μέσος όρος ανά επιχείρηση έτους 2015

Κλάδος	Αριθμός Εργαζομένων (ΕΜΕ)	Αριθμός Εργαζομένων που ανήκει στις Ευάλωτες Ομάδες (ΕΜΕ)	Κύκλος εργασιών
Εκπαίδευση	5,1	0,7	31.015,10
Εστίαση	3,7	0,2	45.410,39
Δραστηριότητες οργανώσεων	3,0	1,8	16.529,11
Χονδρικό εμπόριο	0,4	0,2	12.820,67
Λιανικό εμπόριο	0,4	0,2	15.277,96
Διοικητικές δραστηριότητες	3,4	1,3	13.817,69
Υπηρεσίες προς το Δημόσιο	1,9	0,4	33.628,61
Κοινωνική μέριμνα	3,1	0,5	15.666,36
Δημιουργικές δραστηριότητες	4,6	0,5	10.355,25
Συμβουλευτικές υπηρεσίες	1,6	0,0	37.160,77
Υπηρεσίες Καθαρισμού	7,4	4,1	53.483,19
Υπηρεσίες υγείας	1,6	0,0	12.767,53
Βιομηχανία τροφίμων	1,0	0,4	7.258,81
Απορρίμματα	0,4	0,0	2.803,34
Υπηρεσίες πληροφορίας	0,1	0,1	13.915,08
Κατασκευαστικές δραστηριότητες	1,0	0,0	36.628,94
Εκδοτικές δραστηριότητες	0,3	0,0	6.373,94
Πληροφορική	0,8	0,0	10.578,56

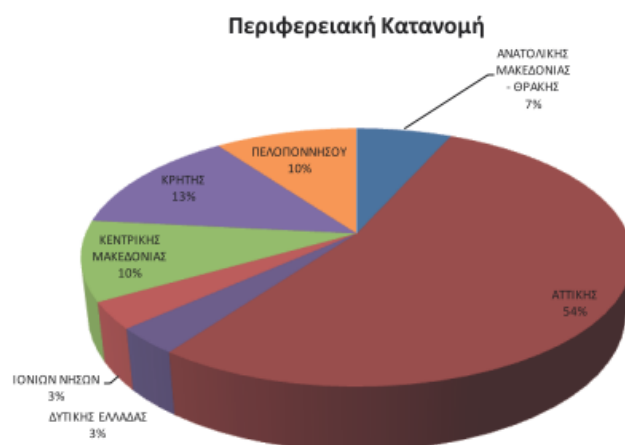
Από την παραπάνω ανάλυση είναι σαφές ότι οι φορείς ΚΑΛΟ στην Ελλάδα δραστηριοποιούνται κυρίως στους τομείς της εκπαίδευσης, της εστίασης, των δραστηριοτήτων οργανώσεων, του χονδρικού εμπορίου και του λιανικού εμπορίου. Παρακάτω παρουσιάζονται ορισμένα στοιχεία για κάθε κλάδο, σε συνάρτηση με την αντίστοιχη περιφερειακή κατανομή. Αρχικά, ο κλάδος της εκπαίδευσης χαρακτηρίζεται από την παρουσία του μεγαλύτερου αριθμού Κοιν.Σ.Επ. (36 φορείς). Το μεγαλύτερο ποσοστό (22%) εξ αυτών (8 τον αριθμό), δραστηριοποιείται στις υπηρεσίες πολιτιστικής εκπαίδευσης. Ακολουθούν οι υπηρεσίες φροντιστηρίου γενικά (θετικών ή θεωρητικών επιστημών) (σε ποσοστό 19%, δηλαδή 7 φορείς) και οι υπηρεσίες εκπαίδευσης που δεν κατονομάζονται αλλιώς (σε ποσοστό 17%, δηλαδή 6 φορείς). Το υπόλοιπο 59% είναι κατακερματισμένο σε διάφορες υπηρεσίες εκπαίδευσης διαφορετικών δραστηριοτήτων (επιμορφωτικών σεμιναρίων, χορού, αθλητισμού κ.α.). Αξιοσημείωτο είναι ότι ο συγκεκριμένος κλάδος απασχόλησε τον μεγαλύτερο αριθμό εργαζομένων (184 ΕΜΕ, ήτοι το 23,7%) του συνόλου των ενεργών φορέων από όλους τους κλάδους της ΚΑΛΟ. Επιπλέον, στο σύνολο των πωλήσεων η εκπαίδευση καταλαμβάνει τη δεύτερη θέση αφού συγκέντρωσε το 16,35% (1.116 χιλ. €) επί του συνόλου του κύκλου εργασιών των φορέων της ΚΑΛΟ και οι φορείς της είναι στο σύνολό τους μεγαλύτερου μεγέθους, συγκριτικά με τους λοιπούς κλάδους, με μέσο όρο πωλήσεων ανά φορέα 31 χιλ. €. Ως προς την περιφερειακή κατανομή, άνω του 50% των Κοιν.Σ.Επ. του κλάδου (19 φορείς στους 36) δραστηριοποιείται στην περιφέρεια της Αττικής, ενώ ακολουθεί η Θεσσαλία με 11% και η Κρήτη και η Πελοπόννησος στην ίδια θέση, με 10% έκαστη.

Διάγραμμα 17 Περιφερειακή κατανομή κλάδου εκπαίδευσης

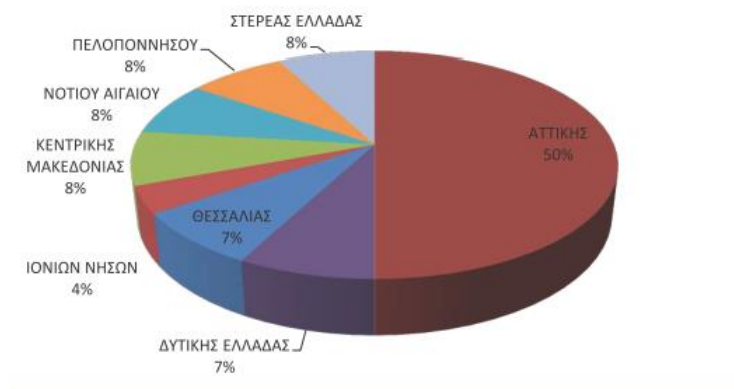
Ο κλάδος της εστίασης ακολουθεί δεύτερος ως προς τον αριθμό Κοιν.Σ.Επ. που δραστηριοποιούνται σε αυτόν (30 φορείς). Οι δυο κυριότερες δραστηριότητες στο σύνολο των ενεργών φορέων του κλάδου είναι οι υπηρεσίες που παρέχονται από παραδοσιακό καφενείο σε ποσοστό 27% (8 φορείς) και οι υπηρεσίες που παρέχονται από καφέ σε ποσοστό 13% (4 φορείς). Το υπόλοιπο 60% είναι κατακερματισμένο σε διάφορες υπηρεσίες εστίασης (εστιατόρια, σνακ μπαρ, μεζεδοπωλεία κ.α.). Σημαντικό γεγονός είναι ότι στο σύνολο των πωλήσεων ο κλάδος της εστίασης καταλαμβάνει την πρώτη θέση αφού συγκεντρώνει το 20% (1.362 χιλ. €) επί του συνόλου του κύκλου εργασιών των ενεργών φορέων της ΚΑΛΟ ενώ ο μέσος όρος των πωλήσεων ανά επιχείρηση για το 2015 ανέρχεται σε 45 χιλ. €. Επίσης, ο κλάδος διατηρεί τη δεύτερη θέση ως προς την απασχόληση αριθμού εργαζομένων (111 ΕΜΕ, δηλαδή το 14,3%) του συνόλου των ενεργών φορέων από όλους τους κλάδους της ΚΑΛΟ. Ως προς την περιφερειακή κατανομή, ποσοστό άνω του 50% των Κοιν.Σ.Επ. του κλάδου (16 φορείς στους 30) δραστηριοποιείται στην περιφέρεια της Αττικής, ενώ ακολουθεί η Κρήτη με 13% και η Πελοπόννησος με την Κεντρική Μακεδονία με 10% έκαστη.

Διάγραμμα 18 Περιφερειακή κατανομή κλάδου εστίασης

Χαρακτηριστικό του κλάδου των δραστηριοτήτων οργανώσεων είναι το γεγονός ότι κατέχει την πρώτη θέση στην απασχόληση ατόμων από ευάλωτες ομάδες σε ποσοστό 21% (48 ΕΜΕ στους 225 του συνόλου των φορέων της ΚΑΛΟ) και την τρίτη θέση του συνόλου των απασχολουμένων από όλους τους κλάδους. Οι εργαζόμενοι αυτοί απασχολούνται σε Κοιν.Σ.Επ. οι οποίες δραστηριοποιούνται κατά κύριο λόγο σε υπηρεσίες υποστήριξης για τη βελτίωση της ζωής των πολιτών και την αναβάθμιση των γενικών συνθηκών διαβίωσης και σε υπηρεσίες εξωραϊστικών και αναπτυξιακών σωματείων, ενώσεων, συνεταιρισμών κλπ. (26 φορείς). Οι συγκεκριμένες Κοιν.Σ.Επ. συγκέντρωσαν για το 2015 συνολικές πωλήσεις ύψους 430 χιλ. €. Όσον αφορά στην περιφερειακή κατανομή, το 50% των ενεργών φορέων του κλάδου δραστηριοποιείται στην περιφέρεια της Αττικής, ενώ το υπόλοιπο 50% είναι κατακερματισμένο σχεδόν ισοποσοστιαία στις λοιπές περιφέρειες της χώρας.

Διάγραμμα 19 Περιφερειακή κατανομή κλάδου δραστηριοτήτων οργανώσεων

Ο κλάδος του χονδρικού εμπορίου κατέχει τη τέταρτη θέση (σε ποσοστό 7,45% επί του συνόλου των Κοιν.Σ.Επ.). Οι δυο κυριότερες δραστηριότητες στο σύνολο των ενεργών φορέων του κλάδου είναι οι υπηρεσίες οι οποίες σχετίζονται με το χονδρικό εμπόριο ελαιόλαδου και οι υπηρεσίες που αφορούν το χονδρικό εμπόριο απορριμμάτων και υπολειμμάτων σε ποσοστό 10% η κάθε μια. Το κυριότερο χαρακτηριστικό του κλάδου του χονδρικού εμπορίου είναι το γεγονός ότι κατέχει τη δεύτερη θέση όσον αφορά στις Κοιν.Σ.Επ. οι οποίες δραστηριοποιούνται εκτός της περιφέρειας Αττικής, ενώ από αυτές ένα σημαντικό ποσοστό (29%) δραστηριοποιείται στην ευρύτερη περιφέρεια της Μακεδονίας-Θράκης. Η πλειοψηφία των φορέων του κλάδου (17 φορείς στους 21) δραστηριοποιείται στην υπόλοιπη Ελλάδα, εκτός του λεκανοπεδίου της Αττικής, και παρατηρείται ένας σχεδόν ισόποσος καταμερισμός των Κοιν.Σ.Επ., καθώς και των υπηρεσιών που παρέχονται, σε όλες σχεδόν τις περιφέρειες της Ελλάδος. Τέλος, αξίζει να σημειωθεί, ότι παρά το γεγονός ότι ο κλάδος του χονδρικού εμπορίου κατέχει την τέταρτη θέση όσον αφορά στον αριθμό Κοιν.Σ.Επ. που δραστηριοποιούνται σε αυτόν (21 φορείς), διατηρεί μία από τις χαμηλότερες θέσεις όσον αφορά στο συνολικό αριθμό εργαζομένων (14 εργαζόμενοι) οι οποίοι απασχολούνται στις Κοιν.Σ.Επ. του κλάδου, με μέσο όρο εργαζομένων ανά επιχείρηση του κλάδου 0.4.

Διάγραμμα 20 Περιφερειακή κατανομή κλάδου χονδρικού εμπορίου

Κύρια δραστηριότητα των ενεργών φορέων του κλάδου του λιανικού εμπορίου αποτελεί η εμπορία ειδών παντοπωλείου, στην οποία δραστηριοποιείται και ο μεγαλύτερος αριθμός Κοιν.Σ.Επ. του συγκεκριμένου κλάδου (ποσοστό 39%,

συνολικά 18 φορείς). Οι υπόλοιποι φορείς εμπορεύονται διάφορα είδη διατροφής, βιβλία, άνθη κτλ.. Χαρακτηριστικό του κλάδου του λιανικού εμπορίου είναι ότι άνω του 60% των ενεργών φορέων του έχουν ως έδρα τους την Αττική και ακολουθούν η Θεσσαλία και η Κεντρική Μακεδονία με ποσοστό 11% έκαστη. Οι Κοιν.Σ.Επ. του κλάδου είναι μικρού μεγέθους με συνολικές πωλήσεις 275 χιλ. €.

Διάγραμμα 21 Περιφερειακή κατανομή κλάδου λιανικού εμπορίου

Ο κλάδος των διοικητικών δραστηριοτήτων κατέχει την έκτη θέση (ποσοστό 5,45% επί του συνόλου των Κοιν.Σ.Επ.). Το μεγαλύτερο ποσοστό (47%) εξ αυτών (7 τον αριθμό), δραστηριοποιούνται στις υπηρεσίες οργάνωσης επιστημονικών ή πολιτιστικών εκδηλώσεων ενώ ένα εξίσου σημαντικό ποσοστό (27%) των Κοιν.Σ.Επ. του κλάδου δραστηριοποιούνται στην οργάνωση συνεδρίων και εμπορικών εκθέσεων (4 φορείς). Το υπόλοιπο 28% είναι ισόποσα κατακερματισμένο σε διάφορες διοικητικές υπηρεσίες διαφορετικών δραστηριοτήτων (συνδυασμένες διοικητικές υπηρεσίες γραφείου, υπηρεσίες διοργάνωσης επιμορφωτικών σεμιναρίων κ.α.). Ως προς την περιφερειακή κατανομή, το 53% των ενεργών Κοιν.Σ.Επ. του κλάδου (8 φορείς σε σύνολο 15) δραστηριοποιούνται στην περιφέρεια της Αττικής, ενώ ακολουθούν, στην ίδια θέση, η περιφέρεια Θεσσαλίας και Κεντρικής Μακεδονίας με 11% έκαστη και η περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, Πελοποννήσου και Νοτίου Αιγαίου στην ίδια θέση με 7% έκαστη. Χαρακτηριστικό του κλάδου των δραστηριοτήτων είναι το γεγονός ότι κατέχει την τέταρτη θέση στην απασχόληση ατόμων που ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες. Οι Κοιν.Σ.Επ. του κλάδου είναι μικρού μεγέθους με Μ.Ο. πωλήσεων ανά φορέα τις 13.817,69€.

Διάγραμμα 22 Περιφερειακή κατανομή κλάδου διοικητικών δραστηριοτήτων

Το κυριότερο χαρακτηριστικό του κλάδου των υπηρεσιών προς το Δημόσιο είναι το γεγονός ότι το 43% των ενεργών Κοιν.Σ.Επ. του κλάδου δραστηριοποιούνται στην περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης. Όσον αφορά στην υπόλοιπη περιφερειακή κατανομή των Κοιν.Σ.Επ. του κλάδου, στην ίδια θέση βρίσκονται η περιφέρεια Αττικής και η περιφέρεια Θεσσαλίας με 11% έκαστη, ενώ ακολουθούν η περιφέρεια Βορείου Αιγαίου, Ηπείρου, Ιονίων Νήσων και Κεντρικής Μακεδονίας στην ίδια θέση με 7% έκαστη. Οι εργαζόμενοι αυτού του κλάδου (26 ΕΜΕ και 5 ΕΜΕ ευάλωτων ομάδων) απασχολούνται κατά κύριο λόγο σε ενεργές Κοιν.Σ.Επ. οι οποίες δραστηριοποιούνται σε γενικές υπηρεσίες προσωπικού για το δημόσιο. Οι ενεργοί φορείς του κλάδου είναι μεσαίου μεγέθους με συνολικό κύκλο εργασιών, για το 2015, 470 χιλ. € και μέσο όρο ανά επιχείρηση 33.628 €.

Διάγραμμα 23 Περιφερειακή κατανομή κλάδου υπηρεσιών προς το δημόσιο

Στον κλάδο της κοινωνικής μέριμνας το 50% των ενεργών φορέων του κλάδου δραστηριοποιείται στην περιφέρεια της Αττικής (7 φορείς στους 14), ενώ το υπόλοιπο 50% είναι κατακερματισμένο ισοποσοστιαία στις υπόλοιπες περιφέρειες της χώρας με ποσοστό 7% έκαστη (περιφέρεια Δυτ. Ελλάδας, Ηπείρου, Θεσσαλίας, Ιονίων Νήσων, Κεντρικής Μακεδονίας, Κρήτης, και Πελοποννήσου). Το 35% των ενεργών Κοιν.Σ.Επ. του κλάδου δραστηριοποιούνται σε υπηρεσίες και δραστηριότητες κοινωνικής μέριμνας χωρίς παροχή καταλύματος για ηλικιωμένους και άτομα με αναπηρία, ενώ ακολουθούν σε ποσοστό 14% οι Κοιν.Σ.Επ. του κλάδου οι οποίες δραστηριοποιούνται σε υπηρεσίες επίσκεψης και παροχής υποστήριξης σε άτομα με αναπηρία. Το υπόλοιπο σχεδόν 50% είναι ισοποσοστιαία κατακερματισμένο σε διάφορες υπηρεσίες διαφορετικών δραστηριοτήτων (υπηρεσίες κέντρων ημερήσιας φροντίδας ενηλίκων με αναπηρίες, υπηρεσίες ημερήσιας φροντίδας για παιδιά και νέους με αναπηρία, υπηρεσίες καθοδήγησης και παροχής συμβουλών σχετικές με τα παιδιά, υπηρεσίες πρόνοιας χωρίς παροχή καταλύματος κ.α.). Οι εργαζόμενοι του κλάδου της κοινωνικής μέριμνας απασχολούνται κατά κύριο λόγο σε ενεργές Κοιν.Σ.Επ. της Περιφέρειας Αττικής (34 ΕΜΕ στους 43 του συνόλου των φορέων του κλάδου) οι οποίες δραστηριοποιούνται σε υπηρεσίες κοινωνικής στήριξης και υγείας και σε υπηρεσίες ημερήσιας φροντίδας για παιδιά και νέους με αναπηρία. Οι Κοιν.Σ.Επ. του κλάδου είναι μικρού μεγέθους με συνολικό κύκλο εργασιών κάτω των 219 χιλ. € (μέσος όρος ανά επιχείρηση κάτω των 15.666 €)

Διάγραμμα 24 Περιφερειακή κατανομή κλάδου κοινωνικής μέριμνας

Οι υπηρεσίες θεατρικών και λοιπών δημοσίων θεαμάτων γενικά αποτελούν την κύρια λειτουργία του κλάδου των δημιουργικών δραστηριοτήτων στις οποίες απασχολείται

και το μεγαλύτερο ποσοστό (42%) των ενεργών φορέων του (5 φορείς εκ των 12). Το υπόλοιπο ποσοστό του αριθμού των ενεργών Κοιν.Σ.Επ. δραστηριοποιείται σε διάφορες υπηρεσίες παραγωγής, διοργάνωσης και προβολής καλλιτεχνικών εκδηλώσεων γενικότερα. Συγκριτικά με τους λοιπούς κλάδους, οι δημιουργικές δραστηριότητες συγκεντρώνουν σχετικά χαμηλές πωλήσεις (κάτω των € 200 χιλ.) το 2015. Ωστόσο απασχολείται ένας αξιοσημείωτος αριθμός εργαζομένων (55 ΕΜΕ) και έξι (6) άτομα από τις ευάλωτες ομάδες. Ως προς την περιφερειακή κατανομή, το 42% των ενεργών Κοιν.Σ.Επ. του κλάδου (5 φορείς στους 12) δραστηριοποιούνται στην περιφέρεια της Αττικής, το 42% αθροιστικά κατανέμεται μεταξύ της Κεντρικής Μακεδονίας και Θεσσαλίας και το υπόλοιπο 16% κατανέμεται ισομερώς μεταξύ του Νοτίου Αιγαίου και της Πελοποννήσου.

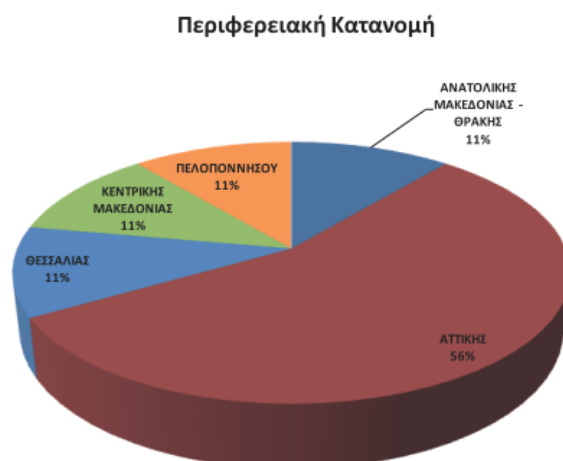
Διάγραμμα 25 Περιφερειακή κατανομή κλάδου θεατρικών και άλλων θεαμάτων

Οι ενεργοί φορείς του κλάδου των συμβουλευτικών υπηρεσιών κατανέμονται (οχτώ από τις εννέα τον αριθμό) εξίσου σε οχτώ κατηγορίες κύριων δραστηριοτήτων με κύριο σκοπό την παροχή υπηρεσιών επιχειρηματικών συμβουλών, διαχείρισης, οργάνωσης και παραγωγής. Απασχολήθηκαν 14 ΕΜΕ το 2015 με κύριο τόπο δραστηριότητας την περιφέρεια Αττικής. Οι συμβουλευτικές υπηρεσίες είναι μεταξύ

των επτά κλάδων οι οποίοι συγκέντρωσαν για το 2015 πωλήσεις άνω των € 200 χιλ. και συγκεκριμένα € 334 χιλ. περίπου, που σε συνδυασμό με το γεγονός ότι ο αριθμός των Κοιν.Σ.Επ. που δραστηριοποιούνται στον κλάδο είναι μικρός, συνεπάγεται ότι ο μέσος όρος του κύκλου εργασιών που αντιστοιχεί σε κάθε ενεργό φορέα του κλάδου διαμορφώνεται στα € 37 χιλ., ποσό αρκετά υψηλό.

Διάγραμμα 26 Περιφερειακή κατανομή κλάδου συμβουλευτικών υπηρεσιών

Χαρακτηριστικό του κλάδου των υπηρεσιών καθαρισμού είναι ότι παρά το γεγονός ότι δραστηριοποιείται σε αυτόν ένας σχετικά μικρός αριθμός ενεργών Κοιν.Σ.Επ., οι Ετήσιες Μονάδες Εργασίας (εργαζόμενοι) ανέρχονται σε 67, ενώ ο κλάδος διατηρεί τη δεύτερη θέση ως προς την απασχόληση αριθμού εργαζομένων ευάλωτων ομάδων (37 ΕΜΕ), δηλαδή το 16,4% του συνόλου των φορέων από όλους τους κλάδους της για το 2015. Η κυριότερη δραστηριότητα στο σύνολο των ενεργών φορέων του κλάδου είναι οι υπηρεσίες γενικού καθαρισμού κτιρίων σε ποσοστό 23% (2 φορείς) ενώ το υπόλοιπο 77% είναι κατακερματισμένο σε διάφορες υπηρεσίες καθαρισμού (επαγγελματικών χώρων, οικιών, νοσοκομείων, κήπων κ.α.). Ως προς την περιφερειακή κατανομή, οι φορείς κατανέμονται ισοποσοστιαία μεταξύ των περιφερειών Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης, Αττικής και Θεσσαλίας (από 2 φορείς) και ισοποσοστιαία μεταξύ Κεντρικής Μακεδονίας, Πελοποννήσου και Στερεάς Ελλάδας (από έναν φορέα). Σημαντικό γεγονός είναι, επίσης, ότι στο σύνολο των πωλήσεων, ο κλάδος των υπηρεσιών καθαρισμού καταλαμβάνει την τρίτη θέση συγκεντρώνοντας το 7% (€ 481 χιλ.) επί του συνόλου του κύκλου εργασιών των

φορέων της ΚΑΛΟ. Ως εκ τούτου, έχει τον υψηλότερο μέσο όρο πωλήσεων (€ 53 χιλ.) ανά Κοιν.Σ.Επ. για το έτος 2015 από όλους τους ενεργούς φορείς.

Διάγραμμα 27 Περιφερειακή κατανομή κλάδου υπηρεσιών καθαρισμού

Ο κλάδος των υπηρεσιών υγείας είναι συγκεντρωμένος σε τέσσερις κύριες δραστηριότητες: τις υπηρεσίες ψυχικής υγείας (το 38% των ενεργών φορέων του κλάδου), λογοθεραπείας (το 38% των φορέων), φυσικοθεραπευτή (το 13% των φορέων) και συμβούλου ψυχικής υγείας (το 13% των φορέων). Ιδιαίτερο στοιχείο των φορέων του κλάδου υπηρεσιών υγείας είναι ότι το 63% εξ αυτών (5 φορείς από τους 8) παρέχουν τις υπηρεσίες τους στην περιφέρεια της Αττικής. Ο κύκλος εργασιών του κλάδου ανήλθε για το 2015 σε € 102 χιλ., ενώ απασχολήθηκαν στις Κοιν.Σ.Επ. 13 εργαζόμενοι.

Διάγραμμα 28 Περιφερειακή κατανομή κλάδου υπηρεσιών υγείας

Η παραγωγή διαφόρων ειδών διατροφής (ντοματοπολτός, αλεύρι, μακαρόνια, προϊόντα αμύλου κ.α.) είναι η κύρια δραστηριότητα των πέντε (5) φορέων του κλάδου στη βιομηχανία τροφίμων. Οι Κοιν.Σ.Επ. του κλάδου είναι πολύ μικρού μεγέθους με συνολικές πωλήσεις κάτω των € 50 χιλ. και δραστηριοποιούνται στις περιφέρειες Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης, Αττικής και Πελοποννήσου.

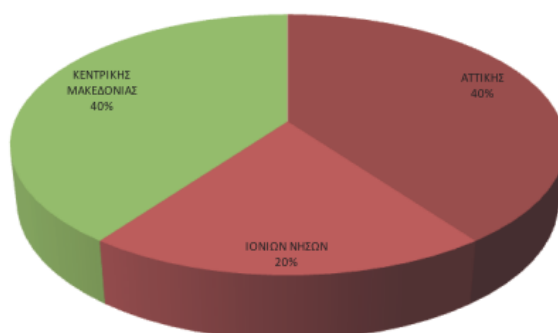
Διάγραμμα 29 Περιφερειακή κατανομή κλάδου παραγωγής ειδών διατροφής

Ο κλάδος των απορριμμάτων είναι συγκεντρωμένος στις υπηρεσίες συλλογής μη επικίνδυνων ανακυκλώσιμων απορριμμάτων στις οποίες δραστηριοποιείται το 80% των ενεργών Κοιν.Σ.Επ. του κλάδου. Οι ενεργές Κοιν.Σ.Επ. του κλάδου είναι πάρα πολύ μικρού μεγέθους με συνολικό κύκλο εργασιών για το 2015 κάτω των € 15 χιλ. και μέσο όρο ανά επιχείρηση κάτω των € 3 χιλ., και δραστηριοποιούνται στην περιφέρεια της Αττικής (δύο φορείς), της Κεντρικής Μακεδονίας (δύο φορείς) και στην περιφέρεια των Ιονίων Νήσων (ένας φορέας).

Διάγραμμα 30 Περιφερειακή κατανομή κλάδου απορριμμάτων

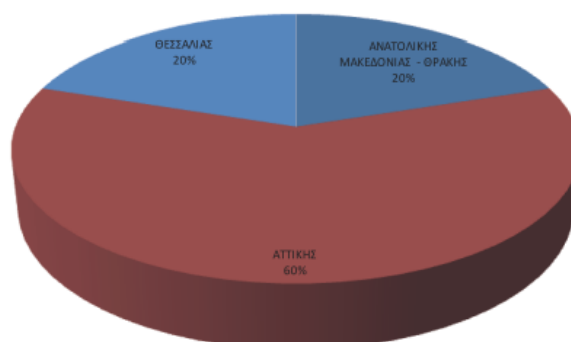
Περιφερειακή Κατανομή

Το 60% των ενεργών φορέων του κλάδου των υπηρεσιών πληροφορίας ασχολείται με τη διάθεση διαφημιστικού χώρου / χρόνου στο διαδίκτυο ή την παραγωγή περιεχομένου δικτυακών πυλών (web portals). Οι υπηρεσίες πληροφορίας παρέχονται από επιχειρήσεις μικρού μεγέθους με μέσο όρο πωλήσεων ανά επιχείρηση € 13 χιλ., ενώ οι 3 από τις 5 συνολικά ενεργές Κοιν.Σ.Επ. του κλάδου έχουν ως έδρα τους την περιφέρεια της Αττικής.

Διάγραμμα 31 Περιφερειακή κατανομή κλάδου υπηρεσιών πληροφορίας

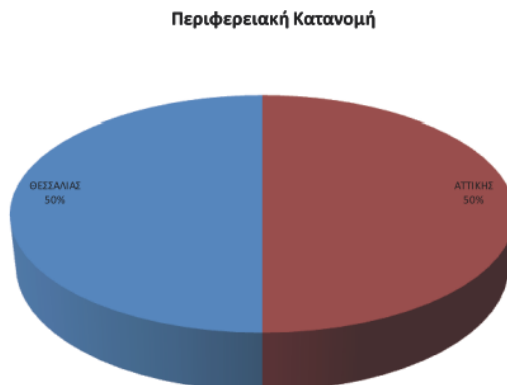
Περιφερειακή Κατανομή

Ο κλάδος των κατασκευαστικών δραστηριοτήτων περιλαμβάνει ηλεκτρικές, υδραυλικές και κλιματιστικές εγκαταστάσεις, κατασκευές διακόσμησης κ.α.. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι ενώ ο αριθμός των ενεργών φορέων του κλάδου είναι μικρός (4 Κοιν.Σ.Επ.) ο συνολικός κύκλος εργασιών τους για το 2015 ξεπερνά τα € 140 χιλ. (36.628 ευρώ κατά μέσο όρο ανά φορέα). Τέλος, δυο από τους ενεργούς

φορείς βρίσκονται στην περιφέρεια Αττικής και οι άλλοι δυο στην περιφέρεια Θεσσαλίας.

Διάγραμμα 32 Περιφερειακή κατανομή κλάδου κατασκευαστικών δραστηριοτήτων

Οι ενεργοί φορείς του κλάδου των εκδοτικών δραστηριοτήτων ασχολούνται κυρίως με την έκδοση έντυπων διδακτικών βιβλίων, φυλλαδίων, περιοδικών ή / και βιβλίων σε δίσκο. Πρόκειται για έναν μικρό αριθμό Κοιν.Σ.Επ. (4 φορείς) πάρα πολύ μικρού μεγέθους με συνολικές πωλήσεις για το 2015 κάτω των € 10 χιλ.. Δύο από τους φορείς έχουν την έδρα τους στην περιφέρεια Αττικής, ένας φορέας στην περιφέρεια Ηπείρου και ένας φορέας στην περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας.

Διάγραμμα 33 Περιφερειακή κατανομή κλάδου εκδοτικών δραστηριοτήτων

Το 75% των ενεργών φορέων του κλάδου των υπηρεσιών πληροφορικής δραστηριοποιούνται στις υπηρεσίες δημιουργίας ιστοσελίδων στο διαδίκτυο. Οι υπηρεσίες πληροφορικής παρέχονται από επιχειρήσεις πάρα πολύ μικρού μεγέθους με μέσο όρο πωλήσεων ανά επιχείρηση € 10 χιλ. για το έτος 2015. Υπάρχει μεγάλη

χωρική διασπορά του κλάδου καθώς κάθε μια από τις τέσσερις Κοιν.Σ.Επ. του κλάδου βρίσκεται σε διαφορετική περιφέρεια και συγκεκριμένα στις περιφέρειες Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης, Αττικής, Κεντρικής Μακεδονίας και Πελοποννήσου. Το 75% των ενεργών φορέων του κλάδου των υπηρεσιών πληροφορικής δραστηριοποιούνται στις υπηρεσίες δημιουργίας ιστοσελίδων στο διαδίκτυο. Οι υπηρεσίες πληροφορικής παρέχονται από επιχειρήσεις πάρα πολύ μικρού μεγέθους με μέσο όρο πωλήσεων ανά επιχείρηση € 10 χιλ. για το έτος 2015. Υπάρχει μεγάλη χωρική διασπορά του κλάδου καθώς κάθε μια από τις τέσσερις Κοιν.Σ.Επ. του κλάδου βρίσκεται σε διαφορετική περιφέρεια και συγκεκριμένα στις περιφέρειες Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης, Αττικής, Κεντρικής Μακεδονίας και Πελοποννήσου.

Διάγραμμα 34 Περιφερειακή κατανομή κλάδου υπηρεσιών πληροφορικής

Στις λοιπές δραστηριότητες έχουν υπολογιστεί συνολικά τα αριθμητικά (αριθμός φορέων, ΕΜΕ κλπ.) και οικονομικά (κύκλος εργασιών) στοιχεία των ενεργών Κοιν.Σ.Επ. διάφορων τομέων πολύ μικρού μεγέθους και περιορισμένου αριθμού φορέων και δραστηριοτήτων. Ωστόσο, έχει ενδιαφέρον να σημειωθεί ότι εξ' αυτών ο κλάδος παραγωγής κινηματογραφικών ταινιών, βίντεο και τηλεοπτικών προγραμμάτων, ηχογραφήσεις και μουσικές εκδόσεις (ύπαρξη 3 φορέων) συγκέντρωσε το 24,8% (ήτοι € 280 χιλ.) των συνολικών πωλήσεων των λοιπών δραστηριοτήτων απασχολώντας 13 ΕΜΕ για το έτος 2015. Ακολουθεί ο τομέας φυτικής και ζωικής παραγωγής, θήρα και συναφείς δραστηριότητες (3 φορείς) ο οποίος συγκέντρωσε το 13,1% (ήτοι € 148 χιλ.) των συνολικών πωλήσεων των

λοιπών δραστηριοτήτων απασχολώντας 9 ΕΜΕ για το έτος 2015 και οι δραστηριότητες βοήθειας με παροχή καταλύματος, με έναν φορέα ο οποίος συγκέντρωσε πωλήσεις ύψους € 119 χιλ..

7.6 Ευρήματα έρευνας πεδίου

Το 2017 διερευνήθηκε έρευνα πεδίου ως μέρος του προγράμματος τεχνικής στήριξης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με τίτλο «Τεχνική Βοήθεια για την ανάπτυξη της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας στην Ελλάδα», από το Βρετανικό Συμβούλιο (British Council). Η έρευνα διεξήχθη σε 1647 φορείς, εκ των οποίων απάντησαν στο ερωτηματολόγιο 251 (από αυτούς 228 έχουν νομική υπόσταση, και εξ αυτών οι 175 είναι εγγεγραμμένοι στο Μητρώο του Υπουργείου Εργασίας Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης). Τα ποσοτικά αυτά στοιχεία εμπλουτίστηκαν από συνεντεύξεις με ομάδες εστίασης και εμπλεκόμενους φορείς. Τα βασικά ευρήματά της αναφορικά με τους φορείς της ΚΑΛΟ στην Ελλάδα ήταν τα εξής:

- Νεοφυείς επιχειρήσεις: Το 68% των φορέων έχουν ιδρυθεί τα τελευταία πέντε χρόνια, και εξ αυτών το 40% τα τελευταία τρία χρόνια. Εν ολίγοις, το μεγαλύτερο μέρος του τομέα της ΚΑΛΟ μπορεί να θεωρηθεί ότι βρίσκεται ακόμα σε πρώιμο στάδιο, καθώς το 74% έχουν τζίρο μικρότερο από €50.000.
- Λειτουργία σε τοπικό επίπεδο: Οι περισσότεροι φορείς δραστηριοποιούνται στη γειτονιά, σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο, και μόνο λίγοι εξ αυτών, αν και σημαντικοί, σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.
- Με επίκεντρο τον άνθρωπο: Το 78% προσπαθούν να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα της ανεργίας, το οποίο είναι με διαφορά ο πιο συνήθης κοινωνικός στόχος των φορέων ΚΑΛΟ. Το 37% επανεπενδύουν τα κέρδη τους στη δημιουργία θέσεων εργασίας.
- Παροχή βοήθειας σε όσους έχουν ανάγκη: Το 55% βοηθούν τους μακροχρόνια ανέργους, ενώ ένα μεγάλο μέρος παρέχει βοήθεια σε ηλικιωμένους, άτομα με μαθησιακή ή σωματική αναπηρία, καθώς και πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο.
- Κλάδοι οικονομικής δραστηριότητας: οι φορείς ΚΑΛΟ δραστηριοποιούνται σε μια ευρεία γκάμα κλάδων οικονομικής δραστηριότητας,

συμπεριλαμβανομένης της εκπαίδευσης, της παραγωγής τροφίμων, της κοινωνικής μέριμνας, του τουρισμού και της ανακύκλωσης.

- Αισιοδοξία για το μέλλον: Το 8% αναμένουν αύξηση του τζίρου τους μέσα στους επόμενους 12 μήνες, και αντίστοιχο ποσοστό αναμένει ότι θα αυξηθεί ο αριθμός των εργαζομένων τους. Πάνω από 90% πιστεύουν ότι η ΚΑΛΟ έχει τη δυνατότητα να επεκταθεί περισσότερο στον κλάδο στον οποίο δραστηριοποιούνται και στη γεωγραφική περιοχή στην οποία λειτουργούν.
- Ανάγκη για χρηματοδότηση: Το μεγαλύτερο με διαφορά εμπόδιο για τη βιωσιμότητα και ανάπτυξη των φορέων είναι η πρόσβαση σε κατάλληλα χρηματοδοτικά μέσα (είτε αυτά είναι επιχορηγήσεις, είτε δάνεια, ή τα προβλήματα ρευστότητας).
- Χωρίς κοινωνικό αποκλεισμό: Το 35% διευθύνεται από γυναίκες. Το επίπεδο συμμετοχής των γυναικών στο εργατικό δυναμικό των φορέων ΚΑΛΟ είναι επίσης μεγαλύτερο από ό,τι στις συνηθισμένες επιχειρήσεις.
- Μορφωμένοι ηγέτες: το 41% εκείνων που διευθύνουν ένα φορέα ΚΑΛΟ έχουν μεταπτυχιακό ή διδακτορικό δίπλωμα.

Άλλα καίρια ευρήματα από την ποιοτική έρευνα αποκάλυψαν τα εξής:

- ✓ Η Ελλάδα διαθέτει ένα ποικιλόμορφο και πλουραλιστικό τοπίο διαφορετικών ειδών φορέων της ΚΑΛΟ με διαφορετικά κίνητρα και μέσα λειτουργίας. Προς το παρόν, η δύσκολη αυτή κατάσταση έχει το μειονέκτημα ότι φέρει κατάτμηση και κατακερματισμό ανάμεσά τους.
- ✓ Έναν τομέα της ΚΑΛΟ, ο οποίος αναδύεται φυσικά και αυθόρμητα, τροφοδοτήθηκε συχνά από τα κοινωνικά κινήματα της περιόδου 2008-2011, και έχει ανάγκη από περισσότερη δομή καθώς ωριμάζει.
- ✓ Ένα φάσμα από εσωτερικές και λειτουργικές προκλήσεις σε «μικροοικονομικό επίπεδο» για τους φορείς της ΚΑΛΟ, ιδίως σχετικά με την λήψη αποφάσεων και την επίλυση διαφορών.
- ✓ Μια σειρά από εξωτερικούς παράγοντες σε «μακροοικονομικό επίπεδο» που μπορεί να βοηθήσουν ή να εμποδίσουν τους φορείς της ΚΑΛΟ, συμπεριλαμβανομένων των κυβερνητικών κανονιστικών διατάξεων, της πρόσβασης σε χρηματοδοτικά εργαλεία, και μιας ευρύτερης έλλειψης ευαισθητοποίησης γύρω από την ΚΑΛΟ στην κοινωνία.

- ✓ Την πεποίθηση ότι η ΚΑΛΟ στην Ελλάδα θα αναπτυχθεί μέσα στα επόμενα χρόνια, εξαιτίας της ικανότητάς της να αντιμετωπίσει την ανεργία, της σύνδεσής της με κοινότητες και κοινωνικά κινήματα, και της ευρύτερης αναποτελεσματικότητας των παραδοσιακών επιχειρηματικών μοντέλων να δημιουργήσουν οικονομική αξία χωρίς να παραγάγουν αρνητικές συνέπειες.
- ✓ Ορισμένους τομείς όπου θα μπορούσε δυναμικά να επεκταθεί η ΚΑΛΟ, και συμπεριλαμβάνουν τον τουρισμό, την παραγωγή ενέργειας, τη διαχείριση αποβλήτων και τις κοινωνικές υπηρεσίες.

Βάσει των ευρημάτων, η έκθεση καταλήγει σε μια επισκόπηση των προκλήσεων και συστάσεων για την ανάπτυξη του τομέα της ΚΑΛΟ στην Ελλάδα ενόψει της δημιουργίας ενός σχετικού αποτελεσματικού ευνοϊκού περιβάλλοντος. Αυτές επικεντρώνονται σε τέσσερις βασικούς τομείς: ευαισθητοποίηση και προώθηση, χρηματοδότηση, κατάρτιση, εκπαίδευση και δεξιότητες, και νομοθεσία και κανονιστικές διατάξεις. Οι βασικές συστάσεις συμπεριλαμβάνουν τα εξής: (1) Δημιουργία ενός εθνικού κέντρου για την ΚΑΛΟ στην Ελλάδα, (2) Σχεδιασμός και εφαρμογή μιας ολιστικής στρατηγικής επικοινωνίας και ευαισθητοποίησης για την προώθηση του κινήματος της ΚΑΛΟ, (3) Παροχή κεφαλαίου εκκίνησης (με τη μορφή επιχορηγήσεων ή δανείων) στις νεοφυείς επιχειρήσεις της ΚΑΛΟ, (4) Συγκρότηση μιας ομάδας δράσης κοινωνικής χρηματοδότησης για την ανεύρεση εναλλακτικών μορφών χρηματοδότησης, (5) Εισαγωγή και προσαρμογή δοκιμασμένων μοντέλων εξειδικευμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων, και (6) Παροχή εξειδικευμένης εκπαίδευσης για τη μέτρηση του κοινωνικού αντικτύπου.

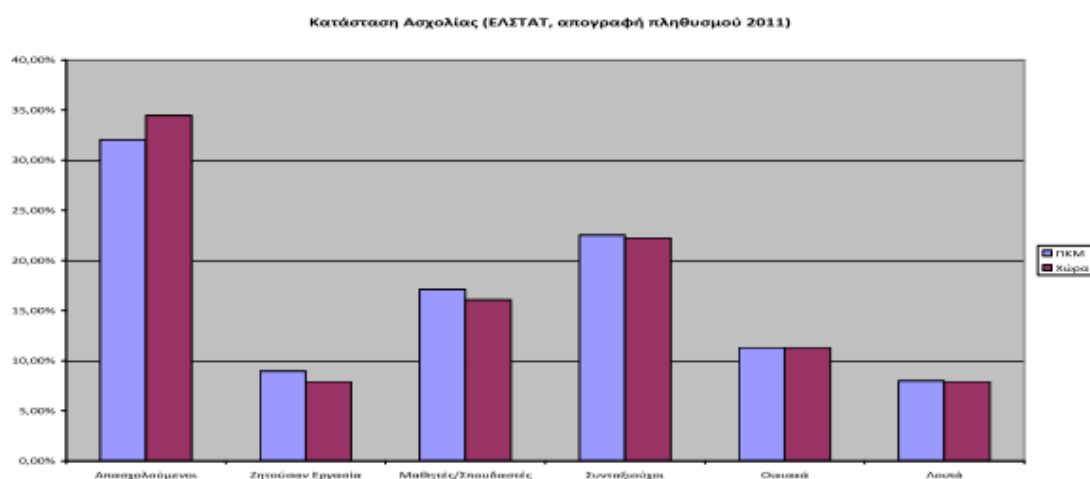
8. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

8.1 Δημογραφικά στοιχεία

Η Περιφέρεια της Κεντρικής Μακεδονίας (εφεξής ΠΚΜ) διαιρείται σε επτά (7) Περιφερειακές Ενότητες (ΠΕ), (Ημαθίας με έδρα τη Βέροια, Θεσσαλονίκης με έδρα τη Θεσσαλονίκη, Κιλκίς με έδρα το Κιλκίς, Πέλλας με έδρα την Έδεσσα, Πιερίας με έδρα την Κατερίνη, Σερρών με έδρα τις Σέρρες, Χαλκιδικής με έδρα τον Πολύγυρο) και τριάντα οκτώ (38) δήμους (Αλεξάνδρειας, Αλμωπίας, Αμπελοκήπων -

Μενεμένης, Αμφίπολης, Αριστοτέλη, Βέροιας, Βισαλτίας, Βόλβης, Δέλτα, Δίου Ολύμπου, Έδεσσας, Εμμ. Παππά, Ηράκλειας, Θερμαϊκού, Θέρμης, Θεσσαλονίκης, Καλαμαριάς, Κασσάνδρας, Κατερίνης, Κιλκίς, Κορδελιού - Ευόσμου, Λαγκαδά, Νάουσας, Νεάπολης - Συκεών, Νέας Ζίχνης, Ν. Προποντίδας, Παιονίας, Παύλου Μελά, Πέλλας, Πολυγύρου, Πύδνας - Κολινδρού, Πυλαίας - Χορτιάτη, Σερρών, Σιθωνίας, Σιντικής, Σκύδρας, Χαλκηδόνος, Ωραιοκάστρου). Σύμφωνα με τα στοιχεία της απογραφής του 2011, ο πληθυσμός της περιφέρειας ανέρχεται σε 1.882.108 (συμπεριλαμβανομένου του Αγίου Όρους) εκ των οποίων 969.415 (ή 51,51%) είναι γυναίκες. Από αυτούς το 32,05% δήλωσαν απασχολούμενοι (34,47% στη χώρα), το 22,54% συνταξιούχοι (22,26% στη χώρα), το 17,14% μαθητές/ σπουδαστές (16,06% στη χώρα) και το 8,96% ότι ζητούσε εργασία (7,95% στη χώρα). Στο παρακάτω διάγραμμα παρουσιάζεται η κατάσταση ασχολίας του πληθυσμού.

Διάγραμμα 35 Κατάσταση ασχολίας πληθυσμού στην ΠΚΜ

Οι πολυπληθέστερες ομάδες ηλικιών στην ΠΚΜ είναι 30-39 ετών, 40-49 ετών και άνω των 70 ετών, ενώ η μέση ηλικία είναι 41,7 έτη, έναντι 41,9 έτη στο σύνολο της χώρας, όπως φαίνεται στο παρακάτω διάγραμμα.

Διάγραμμα 36 Ομάδες ηλικιών στην ΠΚΜ

Επιπλέον, σύμφωνα με την απογραφή του 2011, ο συνολικός αριθμός των νοικοκυριών στην ΠΚΜ είναι 715.158 με μέσο μέγεθος 2,58 μέλη/ νοικοκυριό, έναντι 2,55 μέλη/ νοικοκυριό στη χώρα. Το ποσοστό των αλλοδαπών υπηκόων στην ΠΚΜ ανέρχεται σε 6,2% έναντι 8,43% στη χώρα. Από αυτούς το 17,66% είναι υπήκοοι χωρών Ε.Ε. (21,83% στη χώρα), το 81,73% είναι υπήκοοι λοιπών χωρών (77,64% στη χώρα) και το 0,61% είναι χωρίς ή με αδιευκρίνιστη υπηκοότητα (0,53% στη χώρα). Σύμφωνα με την ΕΛΣΤΑΤ, το Β τρίμηνο του 2014, η ανεργία στην ΠΚΜ διαμορφώθηκε στο 29,4% (26,6% στη χώρα) από 30,3% (27,3% στη χώρα) την αντίστοιχη περίοδο του 2013, καταγράφοντας μικρή μείωση. Σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία του ΟΑΕΔ (Αύγουστος 2014), ο αριθμός των εγγεγραμμένων ανέργων στην ΠΚΜ ανέρχεται σε 200.065 άτομα εκ των οποίων το 75,47% αναζητεί εργασία (85,73% στη χώρα). Το ποσοστό των επιδοτούμενων ανέργων ανέρχεται σε 10,03% (11,47% στη χώρα), ενώ οι μακροχρόνια άνεργοι σε 56,48% (52,65% στη χώρα).

Ο αριθμός των ανέργων γυναικών στην ΠΚΜ ανέρχεται σε 124.668 ή 62,31% του συνόλου στην ΠΚΜ (61,41% στη χώρα) εκ των οποίων το 75,24% αναζητεί εργασία (85,81% στη χώρα). Το ποσοστό των επιδοτούμενων ανέργων γυναικών στην ΠΚΜ ανέρχεται σε 9,46% (10,96% στη χώρα), ενώ οι μακροχρόνια άνεργες σε 59,1% (54,97% στη χώρα). Ο αριθμός των ανέργων ηλικίας 15 έως 24 ετών στην ΠΚΜ ανέρχεται σε 19.194 ή 9,59% του συνόλου στην ΠΚΜ (9,81% στη χώρα) εκ των οποίων το 79,64% αναζητεί εργασία (88,9% στη χώρα). Το ποσοστό των

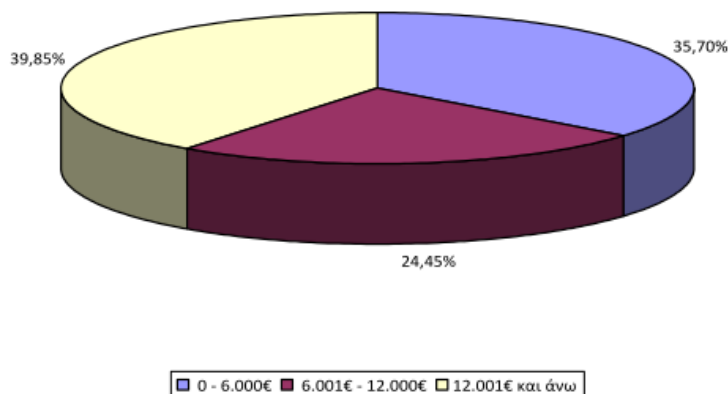
επιδοτούμενων ανέργων ηλικίας 15 έως 24 ετών στην ΠΚΜ ανέρχεται σε 3,26% (4,06% στη χώρα), ενώ οι μακροχρόνια άνεργοι ηλικίας 15 έως 24 ετών σε 35,74% (35,74% στη χώρα).

Ο αριθμός των ανέργων ηλικίας 55 έως 64 ετών στην ΠΚΜ ανέρχεται σε 27.171 ή 13,58% του συνόλου στην ΠΚΜ (12,3% στη χώρα) εκ των οποίων το 70,69% αναζητεί εργασία (80,55% στη χώρα). Το ποσοστό των επιδοτούμενων ανέργων ηλικίας 55 έως 64 ετών στην ΠΚΜ ανέρχεται σε 5,38% (6,85% στη χώρα), ενώ οι μακροχρόνια άνεργοι ηλικίας 55 έως 64 ετών σε 71,32% (67,41% στη χώρα). Ο αριθμός των ανέργων με χαμηλά προσόντα (μέχρι γυμνάσιο) στην ΠΚΜ ανέρχεται σε 69.635 ή 34,81% του συνόλου στην ΠΚΜ (34,28% στη χώρα) εκ των οποίων το 73,69% αναζητεί εργασία (82,81% στη χώρα). Το ποσοστό των επιδοτούμενων ανέργων με χαμηλά προσόντα στην ΠΚΜ ανέρχεται σε 7,78% (8,89% στη χώρα), ενώ οι μακροχρόνια άνεργοι με χαμηλά προσόντα σε 62,84% (58,59% στη χώρα).

Ο αριθμός των αλλοδαπών ανέργων στην ΠΚΜ ανέρχεται σε 11.596 ή 5,8% του συνόλου στην ΠΚΜ (5,83% στη χώρα) εκ των οποίων το 69,05% αναζητεί εργασία (79,5% στη χώρα). Το ποσοστό των επιδοτούμενων αλλοδαπών ανέργων στην ΠΚΜ ανέρχεται σε 11,11% (15,63% στη χώρα), ενώ οι μακροχρόνια αλλοδαποί άνεργοι σε 46,65% (36,26% στη χώρα). Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΓΓΠΣ, ο αριθμός των φορολογουμένων στην ΠΚΜ για το 2012 ανήλθε σε 965.776. Από αυτούς εισοδήματα μέχρι 6.000€ δήλωσε το 35,7% των φορολογουμένων (36,17% στη χώρα) και από 6.001€ μέχρι 12.000€ το 24,45% (22,64% στη χώρα). Δηλαδή, το 60,15% των φορολογουμένων στη ΠΚΜ, το 2012, δήλωσε εισοδήματα μέχρι 12.000€ (58,8% στη χώρα). Τα αντίστοιχα ποσοστά για το 2011 ήταν 58,85% στην ΠΚΜ και 57,2% στο σύνολο της χώρας.

Διάγραμμα 37 Ποσοστό φορολογούμενων στην ΠΚΜ

Ποσοστό φορολογουμένων στην ΠΚΜ ανά κλιμάκιο εισοδήματος, 2012

8.2 Προοπτικές ανάπτυξης κοινωνικών επιχειρήσεων

Η ΠΚΜ είναι η μεγαλύτερη σε έκταση και η δεύτερη μεγαλύτερη σε πληθυσμό και οικονομική δραστηριότητα περιφέρεια της Ελλάδας, καταλαμβάνοντας το βόρειο κεντρικό χώρο της και συνδυάζοντας στοιχεία κεντρικότητας με στοιχεία συνοριακού χαρακτήρα. Το 2011 ο πληθυσμός της ΠΚΜ αριθμούσε 1.874.590 κατοίκους, αντιπροσωπεύοντας το 17,3% του συνολικού πληθυσμού της Ελλάδας. Στο διάστημα 2001-2011, η ΠΚΜ σημείωσε μικρή πτώση πληθυσμού (-0,10%, έναντι -1,34%), με παράλληλη γήρανση αυτού. Βασικό πλεονέκτημά της είναι η προνομιακή γεωγραφική θέση της, σε συνάρτηση με τη σημαντική Ελληνική επενδυτική δραστηριότητα που έχει αναπτυχθεί στο Βαλκανικό χώρο. Από αναπτυξιακής άποψης, η ΠΚΜ εμφανίζει υστέρηση σε σύγκριση με το σύνολο της χώρας και της ΕΕ. Το 2011 το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της ΠΚΜ ανέρχονταν σε 78% του μ.ο. της Ελλάδας και σε 62% του μ.ο. της ΕΕ, κατατάσσοντας την ΠΚΜ στις λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες. Λόγω της παρατεταμένης ύφεσης η αναπτυξιακή απόκλιση της ΠΚΜ από το μ.ο. της ΕΕ έχει αυξηθεί περαιτέρω.

Το παραγωγικό σύστημά της εμφανίζει μεγάλη συγκέντρωση σε λίγους κλάδους της βιομηχανίας και της πρωτογενούς παραγωγής, κατά κανόνα έντασης εργασίας και κεφαλαίου, καθώς και σε υπηρεσίες εξυπηρέτησης των καταναλωτών και λιγότερο σε δυναμικές υπηρεσίες υποστήριξης των επιχειρήσεων ή σε εξαγωγικές υπηρεσίες

(πλην του τουρισμού). Η παραγωγική διάρθρωση και η κεντροβαρικότητα της ΠΚΜ σε σχέση με υφιστάμενες και δυνητικές αγορές προώθησης των προϊόντων και των υπηρεσιών της, αποτελεί σημαντικό στοιχείο για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της επιχειρηματικότητάς της. Στον τομέα της Έρευνας, Τεχνολογικής Ανάπτυξης, Καινοτομίας (ΕΤΑΚ), παρατηρείται, ότι παρά την ύπαρξη σημαντικών ερευνητικών και εκπαιδευτικών υποδομών, κέντρων αριστείας, θερμοκοιτίδων, τεχνολογικού πάρκου και ερευνητικού δυναμικού (κυρίως στο δημόσιο τομέα), οι επιδόσεις της ΠΚΜ κρίνονται ως χαμηλές. Στον τομέα των Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών, τα τελευταία χρόνια η ΠΚΜ έχει σημειώσει σημαντική βελτίωση. Εντούτοις, παρατηρείται χαμηλή διάχυση των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών σε δημόσιες υπηρεσίες και ανθρώπινο δυναμικό μεγάλης ηλικίας, ενώ η δυνατότητα χρηματοδότησης των επιχειρήσεων από χρηματοπιστωτικά ιδρύματα για την αξιοποίηση ΤΠΕ κρίνεται ως μη ικανοποιητική.

Στον τομέα της αγροτικής παραγωγής και της αλιείας, η ΠΚΜ έχει να επιδείξει σημαντική ωρίμανση και διείσδυση των προϊόντων της, με την περιοχή να αναδεικνύεται σε ένα δυναμικό παραγωγικό πόλο και κέντρο παραγωγής μεγάλης ποικιλίας αγροτικών προϊόντων σε κρίσιμες μάζες και με ισχυρές τοπικές αγροτικές εξειδικεύσεις. Ωστόσο, ο συγκεκριμένος τομέας παρουσιάζει ελλείψεις που σχετίζονται με ζητήματα όπως η σύνδεση της ποιοτικής παραγωγής με την τεχνολογία, τις υποδομές μεταποίησης, πιστοποίησης, εμπορίας και διακίνησης των προϊόντων. Η κλαδική ανάπτυξη του Τουρισμού στην ΠΚΜ, την καθιστά ως μια από τις πλέον ανεπτυγμένες περιοχές της χώρας. Ωστόσο, η Περιφέρεια δεν έχει αναπτύξει σε σημαντικό βαθμό την ένταση (ποσοτική και ποιοτική) του κλάδου προς την κατεύθυνση του ποιοτικού και διαφοροποιημένου τουριστικού προϊόντος.

Η ΠΚΜ έχει να επιδείξει ένα υψηλής ποιότητας και πολυποίκιλο φυσικό περιβάλλον, που περιλαμβάνει αξιόλογους ορεινούς όγκους, άφθονους υδάτινους πόρους, υγροτόπους, παράκτιες και θαλάσσιες περιοχές. Η ιδιαίτερα υψηλή ποικιλότητα των οικοσυστημάτων αποτυπώνεται στο μεγάλο αριθμό προστατευόμενων περιοχών (33,8% της συνολικής της έκτασης), στο πλαίσιο διεθνών, εθνικών και ευρωπαϊκών ρυθμίσεων. Ωστόσο, η περιοχή εμφανίζει σημαντικά περιβαλλοντικά προβλήματα που αφορούν κυρίως τη ρύπανση των υδάτινων αποδεκτών (θάλασσας, ποταμών,

λιμνών, υδροφόρου ορίζοντα) και την αστική ρύπανση, κυρίως στη μητροπολιτική περιοχή της Θεσσαλονίκης. Στον τομέα της Προσπελασιμότητας και των Μεταφορών, η ΠΚΜ διαθέτει σε πολύ ικανοποιητικό βαθμό όλες τις μορφές μεταφορικών υποδομών για τοπικές, διατοπικές, διαπεριφερειακές και διεθνείς μεταφορές επιβατών και εμπορευμάτων. Μεταξύ άλλων αναφέρονται οι δύο μεγάλοι μήκους αυτοκινητόδρομοι (ΠΑΘΕ, Εγνατία οδός), η σιδηροδρομική ΠΑΘΕ που διέρχεται από την περιοχή, το λιμάνι της Θεσσαλονίκης, το αεροδρόμιο Μακεδονία κ.α. Χαρακτηριστικά είναι, ωστόσο, τα προβλήματα που σχετίζονται με την κυκλοφοριακή επιβάρυνση των αστικών κέντρων, τις μακροχρόνιες καθυστερήσεις σε σημαντικά έργα υποδομής και τη σχετικά χαμηλή ανάπτυξη των σιδηροδρομικών μεταφορών.

Σε ότι αφορά την Απασχόληση, στην ΠΚΜ παρατηρείται η συνεχής πτώση των απασχολουμένων, με παράλληλη αύξηση της ανεργίας. Σύμφωνα με την ΕΛΣΤΑΤ, το Β τρίμηνο του 2014, η ανεργία στην ΠΚΜ διαμορφώθηκε στο 29,4% (26,6% στη χώρα) από 30,3% (27,3% στη χώρα) την αντίστοιχη περίοδο του 2013, καταγράφοντας μικρή μείωση. Σύμφωνα με στοιχεία έρευνας η οποία διεξήχθη για λογαριασμό της ΠΚΜ, προκύπτει ότι στο σύνολο των δήμων της ΠΚΜ, 27.221 άτομα (ή 7,14%) ανήκουν στις ευάλωτες ομάδες (Α), 220.474 άτομα (ή 57,84%) ανήκουν στις ειδικές ομάδες (Β) και 133.462 άτομα (ή 35,02%) ανήκουν στις λοιπές ομάδες. Από το σύνολο των 27.221 ατόμων που ανήκουν στις ευάλωτες ομάδες, 21.692 (ή 79,69%) είναι άτομα με αναπηρίες, 2.080 (ή 7,64%) ανήκουν στα εξαρτημένα ή ανεξαρτημένα από ουσίες άτομα, 684 (ή 2,51%) είναι οροθετικοί, 2.342 (ή 8,6%) είναι φυλακισμένοι / αποφυλακισμένοι και 423 (ή 1,55%) είναι ανήλικοι παραβάτες. Από το σύνολο των 220.474 ατόμων που ανήκουν στις ειδικές ομάδες, 93.992 (ή 42,63%) είναι άνεργοι, 5.108 (ή 2,32%) είναι άνεργοι χωρίς κάρτα ανεργίας, 10.291 (ή 4,67%) είναι άνεργοι άνω των 54 και μέχρι 65 ετών, 27.403 (ή 12,43%) είναι μέλη πολύτεκνων οικογενειών με χαμηλό οικογενειακό εισόδημα, 9.307 (ή 4,22%) είναι αρχηγοί μονογονεϊκών οικογενειών, 1.732 (ή 0,79%) είναι γυναίκες, θύματα κακοποίησης, 1.552 (ή 0,7%) είναι παιδιά, θύματα κακοποίησης, 47.806 (ή 21,36%) είναι μετανάστες, 296 (ή 0,13%) είναι πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο και 23.707 (ή 10,75%) είναι παλιννοστούντες.

Η κοινωνική επιχειρηματικότητα, ως βασικός κορμός της κοινωνικής οικονομίας, λειτουργεί ως ένας ισχυρός παράγοντας μόχλευσης πλούτου ιδεών και κοινωνικής καινοτομίας. Η ΚΟ και η κοινωνική επιχειρηματικότητα μπορούν να οδηγήσουν τις τοπικές κοινωνίες, συμπεριλαμβανομένης της ΠΚΜ σε υψηλούς δείκτες κοινωνικής συνοχής και βιώσιμης ανάπτυξης. Η κοινωνική επιχειρηματικότητα γνωρίζει άνθηση παγκοσμίως, και αναδύεται εκεί όπου το κράτος αποδεικνύεται ανεπαρκές, ενώ η ΚΟ αποτελεί ένα άκρως ελπιδοφόρο πεδίο για την αντιμετώπιση προβλημάτων που απορρέουν από την πρόσφατη εξέλιξη των κοινωνικών και οικονομικών συστημάτων. Η διεθνής εμπειρία έχει αποδείξει ότι οι οργανώσεις της ΚΟ είναι σε θέση να παρέχουν «ευφυείς» λύσεις στις κοινωνικές και άλλες ανάγκες σε τοπική ή εθνική κλίμακα, που δεν καλύπτονται από το κράτος ή την αγορά. Σε όλες τις χώρες, στις οποίες λειτουργεί η ΚΟ, εξυπηρετεί πρωτίστως τα άτομα που αναζητούν πρακτικές και άμεσες απαντήσεις στις δυσκολίες της καθημερινής ζωής, με τις οποίες έρχονται αντιμέτωποι (απασχόληση, διατροφή, υγεία, περιβάλλον, οικονομική αβεβαιότητα, στέγη κ.ά.).

Όσον αφορά την ιεράρχηση των αναγκών των ευπαθών και ειδικών ομάδων του πληθυσμού σύμφωνα με στοιχεία μελέτης της ΠΚΜ, ισχύουν τα εξής:

Τα άτομα με αναπηρίες και γενικότερα οι ευάλωτες ομάδες, φαίνεται να αποτελούν μικρότερης έντασης πρόβλημα στην Περιφέρεια. Πρόκειται για έναν πληθυσμό οικονομικά μη ενεργό, με προβλήματα υγείας σωματικά και ψυχικά όπου υφίσταται κοινωνικό αποκλεισμό σε επίπεδο κοινωνίας και εργασιακού περιβάλλοντος. Η προνοιακή πολιτική για αυτά τα άτομα συνέχεται από αδυναμίες και κενά με σημαντικότερο την έλλειψη υποδομών για την απρόσκοπτη πρόσβαση αυτής της ομάδας σε κοινωνικές υπηρεσίες, σε υπηρεσίες υγείας και σε λοιπές παροχές. Ακολουθεί η έλλειψη προσωπικού σε επίπεδο κυρίως ψυχοκοινωνικής στήριξης και η εφαρμογή μέτρων και προγραμμάτων για την κοινωνική ενσωμάτωσή τους. Ειδικότερα για άτομα με αναπηρίες παρατηρούνται τα εξής:

- Αδυναμία εφαρμογής της τοπικής κοινωνικής πολιτικής, καθώς δεν υλοποιούνται προγράμματα εργασιακής ένταξης, δεν υπάρχουν μονάδες/ κέντρα νοσηλείας και ψυχικής περίθαλψης και στήριξης.

- Σημαντικά προβλήματα και ελλείψεις υποδομών και στελέχωσης με αποτέλεσμα σε πολλές περιπτώσεις την αδυναμία παροχής υπηρεσιών στα άτομα με αναπηρίες
- Απουσία υποδομών για την διασφάλιση της πρόσβασης των ΑΜΕΑ σε υπηρεσίες πρόληψης και πρωτοβάθμιας υγείας.
- Ανάγκες υποβοήθησης της μετακίνησης των ατόμων με αναπηρία με κατάλληλα οχήματα.

Για τα εξαρτημένα ή ανεξαρτημένα από ουσίες άτομα, παρατηρείται:

- Αδυναμία πρόσβασης των ατόμων σε κοινωνικές υπηρεσίες και κέντρα απεξάρτησης.
- Απουσία κοινωνικών προγραμμάτων στήριξης και συμβουλευτικής με σκοπό την επανένταξη αυτών των ατόμων και γενικότερα απουσία πολιτικών απασχόλησης και επανένταξης.
- Απουσία εξειδικευμένου και επιστημονικού προσωπικού παροχής ψυχοκοινωνικής στήριξης.

Επίσης, οι δήμοι της ΠΚΜ στην αποτύπωση των προβλημάτων και των αναγκών των ομάδων αποδέχονται την ανεργία και τη φτώχεια ως μία ενιαία κατάσταση καθώς η φτώχεια είναι απόρροια της ανεργίας. Ως εκ τούτου οι αδυναμίες που καλούνται να ανταπεξέλθουν και να εξαλείψουν αφορούν την κοινή αντιμετώπιση των φαινομένων της ανεργίας και της φτώχειας. Οι δήμοι σε συνεργασία πάντα με τις δημοτικές επιχειρήσεις, με ΜΚΟ, με άλλους δήμους, με την διοίκηση αλλά και με τους πολίτες, λαμβάνουν τα κατάλληλα κοινωνικά και οικονομικά μέτρα, εφαρμόζουν δράσεις και προγράμματα, για την αντιμετώπιση και την όσο γίνεται εξάλειψη των φαινομένων με απώτερο σκοπό την ενεργή ενσωμάτωση των ευπαθών ομάδων στην καθημερινότητα, στην αγορά εργασίας, στην εκπαίδευση, στην υγεία και γενικότερα την ένταξή τους σε ένα αξιοπρεπές επίπεδο ζωής.

Η ανεργία και η φτώχεια είναι τα βασικότερα προβλήματα της Περιφέρειας και παρουσιάζουν ανησυχητικά αυξητικές τάσεις. Η κοινωνική και οικονομική πολιτική εμφανίζουν σημαντικά κενά και αδυναμίες και σε συνδυασμό με την ανεπάρκεια οικονομικών πόρων, την σημαντική έλλειψη προσωπικού, την απουσία κτιριακών και υλικών υποδομών και εξοπλισμού, αποτελούν ανασταλτικούς παράγοντες για την

καταπολέμηση των φαινομένων και των συνεπειών τους (κοινωνικός αποκλεισμός, ρατσισμός, εγκληματικότητα, βία κτλ) για την πραγματοποίηση ριζικών αλλαγών και την εξομάλυνση των κοινωνικών και οικονομικών κρίσεων.

Όσον αφορά το προσωπικό παρατηρείται:

- Έλλειψη προσωπικού στην πρωτοβάθμια περίθαλψη.
- Έλλειψη εξειδικευμένων ειδικοτήτων ιατρών (καρδιολόγους, διαβητολόγους, κ.α) και επιστημονικού προσωπικού (κοινωνικοί λειτουργοί, κοινωνιολόγοι, ψυχολόγοι κ.α).
- Υποστελέχωση δομών - λειτουργία δράσεων και δομών αποκλειστικά με εθελοντές.
- Υποστελέχωση των μονάδων και κάλυψη των αναγκών με ολιγόμηνης διάρκειας συμβάσεις.
- Αδυναμία εξυπηρέτησης του συνεχώς αυξανόμενου αριθμού των ατόμων που έχουν ανάγκη υποστήριξης.

Όσον αφορά τις υποδομές παρατηρείται:

- Έλλειψη κατάλληλων κτιριακών υποδομών για τη στέγαση κοινωνικών δομών.
- Ελλείψεις σε υλικοτεχνικές υποδομές.
- Ανεπάρκεια εξοπλισμού.

Σχετικά με τους διαθέσιμους οικονομικούς πόρους και το ευρύτερο ρυθμιστικό πλαίσιο, εντοπίζεται:

- Αδυναμία εξεύρεσης πόρων μέσω προγραμμάτων ΕΣΠΑ (πολλές από τις δράσεις λειτουργούν με ίδιους πόρους και εθελοντές)
- Ελλιπή κονδύλια για την αγορά τροφίμων και φαρμάκων.
- Οικονομική βιωσιμότητα των κοινωνικών δομών.
- Αρνητικό οικονομικό περιβάλλον που περιορίζει την αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων.
- Αδυναμία συνέχισης προγραμμάτων.
- Αδυναμία στην καταγραφή των πραγματικών μεγεθών των προβλημάτων (άνεργοι, φτωχοί, άστεγοι κτλ).

- Κενά στο ισχύον θεσμικό και νομικό πλαίσιο.
- Έλλειψη παροχής συνεχούς ψυχοκοινωνικής στήριξης.
- Μειωμένη δυνατότητα των τοπικών αρχών να αναπτύξουν στοχευμένες πολιτικές και δράσεις.
- Αδυναμία πραγματοποίησης εξειδικευμένων ερευνών για την ακριβή χαρτογράφηση των κοινωνικών προβλημάτων αλλά και παραδειγμάτων εφαρμοσμένων ολοκληρωμένων πολιτικών για τις συγκεκριμένες ομάδες – στόχους.
- Δυσχέρειες στη συνεργασία μεταξύ του δήμου και των κοινωνικών υπηρεσιών.
- Μη ευαισθητοποίηση - κινητοποίηση των πολιτών (δεν πραγματοποιείται επαρκής ενημέρωση και πληροφόρηση με σκοπό την ενεργή ενσωμάτωση των ευπαθών ομάδων στην καθημερινότητα, στην αγορά εργασίας, στην εκπαίδευση, στην υγεία και γενικότερα την ένταξή τους σε ένα αξιοπρεπές επίπεδο ζωής.

Επίσης, οι μονογονεϊκές οικογένειες αντιμετωπίζουν σημαντικά οικονομικά και κοινωνικά-ψυχολογικά προβλήματα τα οποία εντείνονται καθώς οι δήμοι και οι κοινωνικές υπηρεσίες εμφανίζουν μεγάλα κενά σε εξειδικευμένο - επιστημονικό προσωπικό με αποτέλεσμα την εξυπηρέτηση μικρού αριθμού ωφελουμένων. Επίσης, έχουν εντοπιστεί φαινόμενα στέρησης πρόσβασης στις παροχές υγείας και εκπαίδευσης σε παιδιά μονογονεϊκών οικογενειών. Οι γυναίκες και τα παιδιά θύματα κακοποίησης αποτελούν μια ομάδα που παρόλο που εμφανίζεται σε μικρότερο βαθμό στην ΠΚΜ, δεν λαμβάνονται τα κατάλληλα μέτρα για τη στήριξή τους. Η αστυνομία, οι υπηρεσίες πρόνοιας, το νομικό σύστημα, αποδεικνύονται αναποτελεσματικά καθώς αδυνατούν να στηρίζουν ψυχολογικά - κοινωνικά - οικονομικά, γυναίκες και παιδιά που έχουν δεχτεί βία. Ειδικότερα οι βασικές αδυναμίες του τοπικού πολιτικοκοινωνικού συστήματος αφορούν:

- Έλλειψη υποστηρικτικών πολιτικών - κοινωνικοοικονομική - ψυχολογική στήριξη, για την εργασιακή και κοινωνική ένταξη των θυμάτων κακοποίησης.
- Απουσία ευέλικτων πολιτικών και κανόνων διαχείρισης των περιστατικών βίας στα σημεία αναφοράς (αστυνομικά τμήματα, νοσοκομεία, εισαγγελία κλπ).

- Έλλειψη υποδομών φιλοξενίας και διαμονής κακοποιημένων γυναικών και ανηλίκων.

Τέλος, όσον αφορά τους μετανάστες παρατηρούνται αδυναμίες της αποκεντρωμένης διοίκησης να ανταποκριθεί στα αιτήματα λόγω αλλαγών στην ισχύουσα νομοθεσία περί ιθαγένειας και έλλειψη νομικού πλαισίου υποστήριξης των μεταναστών.

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, οι κοινωνικές επιχειρήσεις μπορούν να έχουν σημαντική συμβολή στην περιφερειακή κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη της περιοχής. Η αύξηση της ανεργίας και οι επιπτώσεις της παρατεταμένης ύφεσης διευρύνουν τους τομείς δυνητικής παρέμβασης και ανάπτυξης της κοινωνικής οικονομίας. Παρά το νέο θεσμικό πλαίσιο, η ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας αντιμετωπίζει μεγάλα προβλήματα με σημαντικότερο την πρόσβαση στη χρηματοδότηση των αναγκαίων επενδύσεων. Για την αντιμετώπιση αυτού του προβλήματος απαιτείται η παροχή χρηματοδοτικής στήριξης, ούτως ώστε να ενισχυθούν οι υφιστάμενες και να δημιουργηθούν νέες κοινωνικές επιχειρήσεις. Εκτιμάται ότι το 10% των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων, με 11.000.000 θέσεις εργασίας και 5,9% εργαζόμενους συνολικά απασχολούνται στην ΚΟ. Η Περιφέρεια υπολείπεται στα ποσοστά αυτά, υπάρχουν όμως σημαντικά περιθώρια περαιτέρω ανάπτυξης.

Για την αντιμετώπιση της κρίσης δημιουργήθηκαν και δημιουργούνται πολλές νέες κοινωνικές επιχειρήσεις και κοινωνικές συμπράξεις. Οι συνεταιρισμοί παλαιού και νέου τύπου (π.χ. ΚΟΙΣΠΕ) στην Περιφέρεια μπορούν να επεκταθούν σε πάρα πολλούς τομείς (π.χ. υγεία, περιβάλλον, ενέργεια, εμπόριο, εκπαίδευση, πολιτισμό, αγροτική και βιοτεχνική παραγωγή, εθελοντισμό κ.α.). Η ΚΟ αντιμετωπίζει προβλήματα και ειδικά αυτό της χρηματοδότησης και της τεχνικής στήριξης. Η εμπειρία των ΤΟΠΕΚΟ/ΤΟΠΣΑ/LEADER και η ανάγκη για ολοκληρωμένα έργα και την τοπική κοινωνική ανάπτυξη μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη βελτίωση των τοπικών υποδομών και υπηρεσιών. Παραδειγματικά, στην επενδυτική προτεραιότητα 9 του νέου ΠΕΠ προβλέπεται:

- i. Ενίσχυση της πρόσβασης στην αγορά εργασίας για ευάλωτες και ευπαθείς ομάδες πληθυσμού που απειλούνται από φτώχεια και κοινωνικό αποκλεισμό

- ii. Βελτίωση της πρόσβασης περιθωριοποιημένων κοινοτήτων στην εκπαίδευση, στην απασχόληση και στην τοπική κοινωνική ζωή
- iii. Περιορισμός των διακρίσεων που υφίστανται οι ευάλωτες ομάδες πληθυσμού στην εκπαιδευτική διαδικασία και στην καθημερινή τους διαβίωση
- iv. Προαγωγή της πρόσβασης μειονεκτούντων ατόμων σε υπηρεσίες υγείας / πρόνοιας / κοινωνικής φροντίδας
- v. Αξιοποίηση της κοινωνικής επιχειρηματικότητας για την ένταξη στην αγορά εργασίας ευαίσθητων ομάδων του πληθυσμού
- vi. Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις τοπικού ή περιφερειακού χαρακτήρα για ενδογενή τοπική ανάπτυξη και άρση των τοπικών ανισοτήτων και αδυναμιών

Η ΠΚΜ αντιμετωπίζει μία σειρά από κοινωνικά προβλήματα, τα οποία έχουν οξυνθεί τα τελευταία χρόνια λόγω της οικονομικής κρίσης. Η μεγάλη πρόκληση της περιφερειακής κοινωνικής πολιτικής συνίσταται στην αποκατάσταση, στο μέτρο του δυνατού, της κοινωνικής συνοχής και ισορροπίας στην περιοχή. Η κοινωνική συνοχή δεν είναι μόνον προϋπόθεση για τον εύρυθμο κοινωνικό βίο, την κοινωνική σταθερότητα, την κοινωνική ειρήνη, καθώς και για μια πιο δίκαιη κοινωνία. Είναι και μία βασική προϋπόθεση για τη βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη, μια ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς, όπως απαιτεί και η Στρατηγική «Ευρώπη 2020». Τα σημαντικότερα κοινωνικά προβλήματα της ΠΚΜ σχετίζονται με τον αυξανόμενο κοινωνικό αποκλεισμό και διαχωρισμό, με την μακροχρόνια έξοδο από την αγορά εργασίας, με τη διεύρυνση των ευπαθών ομάδων και των ατόμων τους, με την απομάκρυνση από τις κοινωνικές διεργασίες περιθωριοποιημένων ομάδων, με την όξυνση των προβλημάτων σε ειδικές περιοχές στα αστικά κέντρα και στον ύπαιθρο χώρο, που βιώνουν την κοινωνικοοικονομική και περιβαλλοντική υποβάθμιση και τη δημογραφική συρρίκνωση. Επίσης, ολοένα και περισσότερα άτομα θίγονται από τη φτώχεια και αντιμετωπίζουν προβλήματα πρόσβασης σε ζωτικής σημασίας υπηρεσίες, όπως είναι η υγεία, λόγω της αδυναμίας ασφάλισης τους και λόγω δραματικής πτώσης των οικογενειακών εισοδημάτων.

Η κοινωνική παρέμβαση, προκειμένου να είναι αποτελεσματική, θα πρέπει να χρησιμοποιεί ταυτοχρόνως εργαλεία της οικονομικής-επενδυτικής και κοινωνικής πολιτικής, καθώς και άλλων πολιτικών όπως της ανάπτυξης και βελτίωσης των υποδομών, της εκπαιδευτικής πολιτικής, της πολιτικής υγείας, κ.α. Η κοινωνική

παρέμβαση αποκλειστικά και μόνον με μέτρα της παραδοσιακής κοινωνικής πολιτικής και του ΕΚΤ θα περιορίζονταν σε πολιτική καταπολέμησης των συμπτωμάτων και όχι των αιτιών και κατά συνέπεια θα επετύγχανε προσωρινά αποτελέσματα. Με τη χρήση μέτρων και από άλλες πολιτικές, θα μπορούσαν να αντιμετωπιστούν ορισμένα από τα αίτια της κοινωνικής κρίσης και έτσι να επιτευχθεί μια διαρθρωτική κοινωνική παρέμβαση, με πιο βιώσιμα αποτελέσματα.

Οι κοινωνικές επιχειρήσεις, κινούμενες στον τρίτο τομέα της οικονομίας, δύνανται να προσφέρουν σημαντικές υπηρεσίες σε μία σειρά από τομείς όπως η κοινωνική πρόνοια, το περιβάλλον, η υγεία, η εκπαίδευση, ο πολιτισμός, ο αθλητισμός, η παραγωγή παραδοσιακών και άλλων προϊόντων (π.χ. γυναικείοι συνεταιρισμοί) κ.α. Λόγω της παρατεταμένης οικονομικής κρίσης έχουν δημιουργηθεί σημαντικά κενά στην προσφορά υπηρεσιών κοινωνικής υποστήριξης, τα οποία δύνανται να καλύψουν οι εν λόγω επιχειρήσεις. Επίσης, η μείωση της ανεργίας μπορεί να επέλθει από τη δημιουργία νέων επιχειρήσεων από ανέργους. Συνεπώς, υπάρχει ανάγκη για υποστήριξη της δράσης των κοινωνικών επιχειρήσεων, δεδομένου ότι αντιμετωπίζουν πολλά προβλήματα χρηματοδότησης. Για παράδειγμα, μέσω της δράσης 9 του σχετικού επιχειρησιακού σχεδίου για την κοινωνική επιχειρηματικότητα («Προώθηση επενδύσεων επιχειρήσεων κοινωνικής οικονομίας»), αναμένεται η αύξηση της απασχόλησης και η αύξηση του αριθμού αυτών. Οι ενδεικτικές δράσεις του σχεδίου περιλαμβάνουν:

- Ίδρυση κοινωνικών επιχειρήσεων
- Την ενίσχυση των επενδύσεων των επιχειρήσεων της κοινωνικής οικονομίας για την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών. Ενδεικτικές Ομάδες στόχου: Επιχειρήσεις κοινωνικής οικονομίας, άνεργοι, σύλλογοι, εθελοντικές ομάδες, ΜΚΟ κ.α.
- Την ενδυνάμωση των κοινωνικών επιχειρήσεων
- Την ανάπτυξη της κοινωνικής επιχειρηματικότητας σε περισσότερους κλάδους και τη διεύρυνση του φάσματος των παρεχόμενων υπηρεσιών
- Την αύξηση της απασχόλησης στις κοινωνικές επιχειρήσεις
- Τη δικτύωση και συνεργασία μεταξύ κοινωνικών επιχειρήσεων
- Τη βελτίωση της κοινωνικής συνοχής και της ποιότητας ζωής

Αξίζει, τέλος, να σημειωθεί ότι σημαντικό στοιχείο για την περαιτέρω ανάπτυξη των κοινωνικών επιχειρήσεων στην ΠΚΜ αποτελεί και η συνέργια και συμπληρωματικότητα που παρατηρείται μεταξύ του νέου ΠΕΠ της ΠΚΜ και του στρατηγικού σχεδίου για την ανάπτυξη της κοινωνικής επιχειρηματικότητας, ώστε να εξασφαλιστούν τα αναμενόμενα πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα.

8.3 Χαρτογράφηση κοινωνικών επιχειρήσεων

Σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία, ο αριθμός των Κοιν.Σ.Επ. στην ΠΚΜ ανήλθε το 2017 στις 169. Όσον αφορά τον κλάδο δραστηριοποίησής τους, οι Κοιν.Σ.Επ. δραστηριοποιούνται στους τομείς της εκπαίδευσης, της εστίασης, του πολιτισμού, των συμβουλευτικών υπηρεσιών, κ.ά.. Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται οι Κοιν.Σ.Επ. της ΠΚΜ, βάσει της δραστηριότητας και της έδρας τους.

Πίνακας 7 Κοιν.Σ.Επ. Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας

ΕΠΩΝΥΜΙΑ	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ	ΕΔΡΑ
ΩΡΙΩΝ	ΑΓΡΟΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΟΑΣΙΣ	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ, ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ, ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΚΕΑΜ	ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ	ΜΕΤΑΞΟΤΥΠΙΕΣ-ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΙΣΤΟΣ	ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΩΝ-ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΕΚΦΡΑΣΗ ΖΩΗΣ	ΚΟΣΜΗΜΑΤΑ-ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΛΙΚΝΟ	ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ ΧΘΕΣ-ΣΗΜΕΡΑ	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΑΝΑΚΥΚΛΩΝΩ ΚΑΙ ΕΠΙΒΙΩΝΩ	ΑΝΑΚΥΚΛΩΣΗ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΓΝΩΣΗΣ ΠΥΛΗ	ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΚΗΠΟΣ ΤΗΣ ΕΔΕΜ	ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΟΠΙΚΩΝ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΕΝΤΑΞΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ ΦΡΟΝΤΙΔΑ ΥΓΕΙΑΣ	ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΚΑΘΑΡΙΟΤΗΤΑΣ, ΣΥΝΤΗΡΗΣΗΣ ΚΑΙ ΦΥΛΑΞΗΣ ΧΩΡΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΜΕΡΙΜΝΑ ΥΓΕΙΑΣ	ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΦΡΟΝΤΙΔΑΣ ΣΕ ΑΜΕΑ, ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΟΥΣ, ΠΑΙΔΙΑ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΡΜΑΪΚΟΥ
ΠΛΑΪΪ ΣΟΥ	ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΦΡΟΝΤΙΔΑΣ ΣΕ ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ ΝΕΟΥΣ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΕΠΙΛΟΓΗ	ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΦΡΟΝΤΙΔΑΣ ΠΑΙΔΙΩΝ ΚΑΙ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ AnnaPurna Team	ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΔΥΣΚΟΛΙΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΜΟΥΣΕΣ ΠΙΕΡΙΩΝ	ΣΙΤΙΣΗ ΑΣΤΕΓΩΝ ΚΑΙ ΑΠΟΡΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ALLOSTROPOS	ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΥΡΟΠΙΤΩΝ, ΣΑΝΤΟΥΙΤΣ ΚΑΙ ΠΑΡΟΜΟΙΩΝ ΕΙΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΤΕΡΙΝΗΣ
ΜΥΤΑΟΝΙΑ	ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΠΟΥ ΠΑΡΕΧΟΝΤΑΙ ΑΠΟ ΑΛΛΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ Π.Δ.Κ.Α.	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΖΑΓΚΛΙΒΕΡΙ (ECO- SODIA)	ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΑΡΩΜΑΤΙΚΩΝ ΦΥΤΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΛΑΓΚΑΔΑ
ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟ ΔΙΚΤΥΟ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ ART CORE	ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΠΡΑΣΙΝΟΥ ΤΣΑΓΙΟΥ ΠΟΥ ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΥΠΟΣΤΕΙ ΖΥΜΩΣΗ, ΜΑΥΡΟΥ ΤΣΑΓΙΟΥ ΠΟΥ ΕΧΕΙ ΥΠΟΣΤΕΙ ΖΥΜΩΣΗ ΚΑΙ ΤΣΑΓΙΟΥ ΠΟΥ ΕΧΕΙ ΥΠΟΣΤΕΙ ΕΝ ΜΕΡΕ ΖΥΜΩΣΗ, ΠΟΥ ΔΙΑΘΕΤΟΝΤΑΙ ΣΕ ΑΜΕΣΕΣ ΣΥΣΚΕΥΑΣΙΕΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΛΑΓΚΑΔΑ
ΠΡΑΣΙΝΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ	ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΕΠΙΓΡΑΜΜΙΚΩΝ (ONLINE) ΕΦΗΜΕΡΙΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΟΡΙΝΙΟΝ SPORTS	ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΠΟΥ ΠΑΡΕΧΟΝΤΑΙ ΑΠΟ ΚΑΦΕ ΜΠΑΡ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΠΟΛΙΤΩΝ	ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΣΠΕΙΡΑ ΓΗΣ	ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΔΙΑΔΙΚΤΙΑΚΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ ΜΕΣΩ WEB TV	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
	ΑΛΛΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΓΙΑ ΤΗ ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΤΩΝ ΓΕΝΙΚΩΝ ΣΥΝΘΗΚΩΝ ΔΙΑΒΙΩΣΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΠΑΥΛΟΥ ΜΕΛΛΑ
	ΑΛΛΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ Π.Δ.Κ.Α.	ΔΗΜΟΣ ΚΑΤΕΡΙΝΗΣ

ΑΜΦΙΚΤΥΟΝΙΑ	ΓΕΝΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΓΙΑ ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ	ΔΗΜΟΣ ΛΑΓΚΑΔΑ
ΚΑΖΑΝΙ ΠΟΥ ΒΡΑΖΕΙ	ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΕΣΤΙΑΣΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ADGRECE	ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΤΕΡΙΝΗΣ
ΕΣΠΕΡΙΔΕΣ	ΥΓΕΙΑ-ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ-ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΡΜΗΣ
ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ ΓΗ	ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	ΔΗΜΟΣ ΔΕΛΤΑ ΑΞΙΟΥ
ZERO WASTE	ΥΓΕΙΟΝΟΜΙΚΗ ΤΑΦΗ ΑΠΟΡΡΙΜΑΤΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΝΕΑΣ ΠΡΟΠΟΝΤΙΔΑΣ
ΣΕΡΡΑΝΘΟΣ	ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΑΡΩΜΑΤΙΚΩΝ ΦΥΤΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΣΕΡΡΩΝ
ΜΑ CITE, 6Τ	ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ, ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΑΚΥΒΕΡΝΗΤΕΣ ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ	ΕΜΠΟΡΙΟ ΒΙΒΛΙΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΛΕΥΚΟ ΚΟΥΝΕΛΙ	ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΠΟΛΥΓΥΡΟΥ
SCAVENGERS	ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ-ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΒΙΝΤΕΟ-ΔΙΚΤΥΩΣΗ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
Η ΠΑΓΓΑΙΟΡΙΤΙΣΣΑ	ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ-ΜΑΡΜΕΛΑΔΕΣ, ΖΥΜΑΡΙΚΑ, ΑΡΩΜΑΤΙΚΑ ΦΥΤΑ	ΔΗΜΟΣ ΑΜΦΙΠΟΛΗΣ
ΘΕΡΜΑΪΚΗ	ΠΑΡΑΓΩΓΗ-ΔΙΑΚΙΝΗΣΗ ΤΟΠΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΕΝΤΕΥΚΤΗΡΙΟ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΡΜΑΪΚΟΥ
ΘΕΡΜΑΪΚΗ ΑΝΑΚΥΚΛΩΣΗΣ	ΑΝΑΚΥΚΛΩΣΗ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΡΜΑΪΚΟΥ
SEEK	ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ, ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ARTIZANS THE CULTURE PROJECT	ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΘΕΑΤΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΛΟΙΠΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΘΕΑΜΑΤΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ARTROOM	ΕΜΠΟΡΙΟ-ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΕΣ- ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΗ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ	ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΚΑΦΕΝΕΙΟ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ARTIVIST	ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΕΣ-ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ	ΔΗΜΟΣ ΠΥΛΑΙΑΣ-ΧΟΡΤΙΑΤΗ
ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ & ΕΥ- ΖΗΝ	ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΘΕΡΜΟΜΟΝΩΣΗΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΕΠΙΦΑΝΕΙΩΝ ΤΟΙΧΩΝ- ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	ΔΗΜΟΣ ΧΑΛΚΗΔΟΝΟΣ
ΧΡΥΣΗ ΕΛΙΑ	ΕΜΠΟΡΙΟ ΕΛΑΙΟΛΑΔΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΠΑΥΛΟΥ ΜΕΛΑ
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΑ ΓΗ	ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΕΣ-ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ (ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ)
ΤΕΧΝΗ ΕΝΤΟΣ	ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΘΕΑΜΑΤΟΣ-ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΡΜΗΣ

NOMH	ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΣΙΤΙΣΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΨΥΧΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΡΜΑΪΚΟΥ
BIO-RIZA ΠΟΙΟΤΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΟΡΕΙΝΗΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ ΑΡΙΣΤΟΝ	ΕΜΠΟΡΙΑ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΠΟΛΥΓΥΡΟΥ
ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΗ ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ dot2dot	ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΦΥΛΑΞΗΣ-ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
STUDIO ELEVEN ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΔΡΟΜΕΔΑ	ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
SOMA	ΔΡΑΣΕΙΣ ΠΡΟΒΟΛΗΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ	ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
INZEB	ΚΑΦΕΝΕΙΟ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΕΣ	ΠΑΡΟΧΗ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΑΘΛΗΣΗΣ -ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΕΥΔΩΡΑ ΓΑΙΑ	ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΤΙΚΗΣ-ΦΡΟΝΤΙΔΑΣ- ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΟΣ ΣΤΑΥΡΟΣ (ΥΓΕΙΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ) ΕΛΛΑΝΙΑ ΓΗ	ΜΕΛΕΤΕΣ-ΕΡΕΥΝΕΣ ΓΙΑ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΚΑΙ ΑΝΑΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΚΤΙΡΙΩΝ ΜΕ ΣΤΟΧΟ ΤΗΝ ΕΞΟΙΚΟΝΟΜΗΣΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΡΜΗΣ
ΑΝΘΟΡΑΜΑ	ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΣΙΤΙΣΗ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΑ ΕΙΔΩΝ ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΙΑΣ /ΕΙΔΩΝ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΑΜΑΡΙΑΣ
Σ.Ε.ΒΙΟ.ΜΕ.	ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΣΑΠΟΥΝΙΟΥ, ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΑΤΩΝ ΠΛΥΣΗΣ ΚΑΙ ΚΑΘΑΡΙΣΜΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
NEA OΡΛΕΑΝΗ	ΙΑΤΡΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ-ΕΜΠΟΡΙΑ ΙΑΤΡΙΚΩΝ ΕΡΓΑΛΕΙΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΣΕΡΡΩΝ
ΕΡΝΕΣΤΟΥ 3	ΦΑΡΜΕΣ ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΩΝ ΦΥΤΩΝ-ΜΙΚΡΩΝ ΖΩΩΝ-ΙΧΘΥΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ECO GREECE	ΕΜΠΟΡΙΟ ΑΡΩΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΒΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ -ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΚΑΙ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΗΠΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΝΕΑΠΟΛΗΣ-ΣΥΚΕΩΝ
	ΠΑΡΑΓΩΓΗ/ΔΙΑΝΟΜΗ/ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΑΤΩΝ ΚΑΘΑΡΙΣΜΟΥ ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΧΡΗΣΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΠΥΛΑΙΑΣ-ΧΟΡΤΙΑΤΗ
	ΔΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ ΒΙΒΛΙΩΝ,ΕΓΓΕΓΡΑΜΜΕΝΩΝ ΜΟΥΣΙΚΩΝ ΔΙΣΚΩΝ,ΟΠΤΙΚΩΝ ΔΙΣΚΩΝ ΚΑΙ ΚΑΣΕΤΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
	ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΜΠΑΡ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
	ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΜΗ ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΩΝ ΑΝΑΚΥΚΛΩΣΙΜΩΝ ΑΠΟΡΡΙΜΑΤΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΝΕΑΠΟΛΗΣ-ΣΥΚΕΩΝ

ΟΙΚΑΔΕ	ΟΙΚΟΤΕΧΝΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΕΡΓΟΧΕΙΡΩΝ ΛΑΪΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ/ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ/ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΕΙΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
OLYMPUS TRAILS	ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΕΞΩΡΑΪΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΩΝ ΣΩΜΑΤΕΙΩΝ, ΕΝΩΣΕΩΝ, ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ ΚΛΠ	ΔΗΜΟΣ ΔΙΟΥ-ΟΛΥΜΠΟΥ
COMPUTERATIVA	ΠΑΡΟΧΗ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΩΝ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
EUROROM ΕΛΛΑΔΟΣ	ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΕΜΠΟΡΟΠΙΑΝΗΓΥΡΕΩΝ ΚΑΙ ΛΟΥΝΑ ΠΑΡΚ/ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΕΡΓΩΝ ΥΠΟΔΟΜΗΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΑ ΓΙΑ ΡΟΜΑ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΧΩΡΙΣ ΣΥΝΟΡΑ	ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ ΕΝΔΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΧΕΙΡΟΠΟΙΗΤΩΝ ΚΑΤΑΣΚΕΥΩΝ / ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΕΚΔΗΛΩΣΕΩΝ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΔΙΑΘΕΣΗ ΓΙΑ ΖΩΗ	ΠΑΡΟΧΗ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ, ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΚΑΙ ΕΚΜΑΘΗΣΗΣ ΤΟΥ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΖΩΗΣ ΜΕΡΙΜΝΑ	ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΠΑΡΟΧΗΣ ΓΕΥΜΑΤΩΝ, ΕΣΤΙΑΣΗΣ ΚΑΙ ΣΙΤΙΣΗΣ ΣΕ ΕΥΠΑΘΕΙΣ ΟΜΑΔΕΣ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
IONIAN RECYCLE HELLAS	ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΜΗ ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΩΝ ΑΠΟΒΛΗΤΩΝ ΓΙΑ ΒΡΩΣΙΜΑ ΕΛΑΙΑ, ΛΙΠΗ ΚΑΙ ΠΡΟΣ ΑΝΑΚΥΚΛΩΣΗ ΤΟΥΣ ΩΣ ΠΡΩΤΗ ΥΛΗ	ΔΗΜΟΣ ΑΝΘΕΜΙΩΝ
PLANET 1	ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΤΑΦΗΣ ΑΣΤΙΚΩΝ ΑΠΟΡΡΙΜΑΤΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΣΕΡΡΩΝ
PLANET 2	ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΤΑΦΗΣ ΑΣΤΙΚΩΝ ΑΠΟΡΡΙΜΑΤΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΣΕΡΡΩΝ
ΑΝΑΠΛΗΡΩΣΗ	ΔΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ ΜΕΛΑΝΙΩΝ ΜΕ ΝΑΓΟΜΩΣΗ ΦΥΣΙΓΓΙΩΝ ΕΚΤΥΠΩΤΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΤΟ ΚΑΖΑΝΙ	ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΜΑΓΕΙΡΕΙΟΥ-ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΤΟ ΠΙΚΑΠ	ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΟΣ ΥΓΕΙΟΝΟΜΙΚΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
GREENLABS	ΠΡΟΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑΣ ΜΕΣΩ ΤΗΣ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΥΠΟΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΞΥΛΟΥ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΦΥΤΙΚΩΝ ΥΠΟΠΡΟΪΟΝΤΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΧΑΛΚΗΔΟΝΑΣ
THEATRE REACTOR	ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΘΕΑΤΡΙΚΩΝ ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΩΝ/ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΠΡΟΒΟΛΗ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΩΝ ΤΑΙΝΙΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΚΥΤΤΑΡΟ ΝΕΑΣ ΓΗΣ	ΔΙΑΣΩΣΗ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑΣ, ΔΕΝΔΡΟΦΥΤΕΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΦΥΤΩΡΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΚΕΡΚΙΝΗΣ ΓΗ	ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΑΛΛΩΝ ΔΕΝΔΡΩΔΩΝ ΚΑΙ ΘΑΜΝΩΔΩΝ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΩΝ ΦΡΟΥΤΩΝ ΚΑΙ ΚΑΡΠΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΣΙΝΤΙΚΗΣ
ΤΕΧΝΟΤΡΟΠΙΟ	ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ - ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΕΚΔΗΛΩΣΕΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΑΜΑΡΙΑΣ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ ΔΙΠΛΑ ΣΟΥ	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
CULTURE FIRST	ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΟΙΝΟΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΟΡΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΑΝΕΜΟΠΤΕΡΟ	ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΠΟΛΥΓΥΡΟΥ	ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΚΑΘΑΡΙΟΤΗΤΑΣ-ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟΥ- ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΠΟΛΥΓΥΡΟΥ
+ΕΝΑ	ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΣΥΝΕΔΡΙΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΝΕΑΣ ΠΡΟΠΟΝΤΙΔΑΣ
ΤΣΑΙ ΟΛΥΜΠΙΟΥ ΝΕΚΤΑΡ	ΦΥΤΩΡΙΑ ΓΙΑ ΑΥΤΟΧΘΟΝΑ ΑΡΩΜΑΤΙΚΑ ΑΡΤΥΜΑΤΙΚΑ, ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΑ ΦΥΤΑ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΤΕΡΙΝΗΣ
ΑΜΦΙΠΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ	ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΑΔΕΣΠΟΤΩΝ ΖΩΩΝ , ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΒΙΟΛΟΓΙΩΝ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΜΦΙΠΟΛΗΣ
ΗΛΙΟΓΕΝΝΗΣΗ	ΠΑΡΑΓΩΓΗ/ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΑΡΩΜΑΤΙΚΩΝ/ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΩΝ ΦΥΤΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΩΡ	ΕΡΕΥΝΑ / ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ/ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ /ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ECOPOLIS	ΤΥΠΟΠΟΙΗΣΗ / ΕΜΠΟΡΙΑ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΑΜΑΡΙΑΣ
WOOD	ΠΑΡΟΧΗ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΣΥΚΕΩΝ
ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΥΝΕΣΙΣ	ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΕΡΕΥΝΑΣ-ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ- ΑΛΦΑΒΗΤΙΣΜΟΣ ΕΥΠΑΘΩΝ ΟΜΑΔΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΚΑΘΑΡΙΣΜΟΥ / ΤΑΧΥΔΡΟΜΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΑΝΕΛΙΞΗ	ΠΑΡΟΧΗ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ / ΑΣΚΗΣΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ,	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

	ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ	
ΣΥΝΚΙΝΗΣΗ	ΑΝΑΠΤΥΞΗ / ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΔΡΑΣΕΩΝ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΤΡΟΦΗ ΚΑΙ ΕΝΔΥΣΗ	ΔΙΑΘΕΣΗ / ΠΩΛΗΣΗ ΕΙΔΩΝ ΖΑΧΑΡΟΠΛΑΣΤΙΚΗΣ / ΤΡΟΦΙΜΩΝ/ΕΝΔΥΜΑΤΩΝ/ΥΠΟΔΗΜΑΤΩ Ν/ΚΟΣΜΗΜΑΤΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΩΡΑΙΟΚΑΣΤΡΟΥ
ΧΩΡΟΚΥΚΛΩΣΙΣ	ΣΥΛΛΟΓΗ ΑΝΕΝΕΡΓΩΝ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ / ΑΔΡΑΝΩΝ ΥΛΙΚΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΔΕΛΤΑ
ΕΚΛΕΚΤΙΚ	ΔΙΚΤΥΟ ΔΙΑΝΟΜΗΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ	ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΑΝ&ΚΥΚΛΟΣ	ΑΝΑΚΥΚΛΩΣΗ	ΔΗΜΟΣ ΔΕΛΤΑ
ΒΙΟΘΕΩΡΙΕΣ ΕΝ ΠΡΑΞΕΙ	ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΦΥΤΡΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΑΡΤΟΣΚΕΥΑΣΜΑΤΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΑΓΡΟΔΙΑΙΤΟΣ ΝΕΦΟΙΠΤΑΜΕΝΟΣ	ΠΑΝΤΟΠΩΛΕΙΟ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΠΟΛΥΓΥΡΟΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟ	ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ, ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	ΔΗΜΟΣ ΠΟΛΥΓΥΡΟΥ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ
CODE IT LIKE A GIRL	ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟ Η/Υ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ATERMON SERVICES	ΑΝΑΨΥΚΤΗΡΙΟ, ΞΕΝΑΓΗΣΕΙΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΙΛΚΙΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΛΗΠΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΔΡΩ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ	ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΚΗ ΑΓΩΓΗ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ, ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ, ΝΕΩΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΤΥΩΝ	ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΚΑΤΑΧΑ	ΠΑΡΑΓΩΓΗ-ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ-ΕΜΠΟΡΙΑ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΠΥΔΝΑΣ-ΚΟΛΥΝΔΡΟΥ

Ο Κήπος των Παιδιών	ΚΕΝΤΡΟ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΕΔΕΣΣΑΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΑ ΠΟΛΙΤΕΙΑ	ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ, ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΠΙΚΩΝ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΠΥΔΝΑΣ-ΚΟΛΥΝΔΡΟΥ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΕΥ- ΠΟΡΕΙΑ	ΨΥΧΑΓΩΓΙΚΑ ΒΙΩΜΑΤΙΚΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ, ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΗΜΑΤΑ, ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΜΕΛΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΠΕΡΙΣΥΛΛΟΓΗ	ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ ΕΙΔΩΝ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΡΜΗΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ICONS.	ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΑΜΠΕΛΟΚΗΠΩΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΓΡΑΝΑΖΙ ΒΕΡΤΙΣΚΟΣ	ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ ΜΟΥΣΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ, ΣΥΝΑΥΛΙΕΣ	ΔΗΜΟΣ ΝΑΟΥΣΑΣ
ΑΓΚΙΣΤΡΟ ΔΡΑΣΗ	ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΘΕΣΗ ΒΟΤΑΝΩΝ, ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΛΑΓΚΑΔΑ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ “ΗΛΙΑΝΘΟΣ”	ΑΓΡΟΤΙΚΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ, ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ	ΔΗΜΟΣ ΣΙΝΤΙΚΗΣ
ΕΥΘΥΜΙΑ ΣΤΗ ΡΟΤΟΝΤΑ	ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΓΙΟΓΚΑ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΚΙΡΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ	ΕΜΠΟΡΙΑ ΤΟΠΙΚΩΝ ΔΙΑΤΡΟΦΙΚΩΝ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΕΚΦΡΑΣΗ	ΕΚΜΑΘΗΣΗ ΣΩΜΑΤΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ, ΘΕΑΤΡΟ ΔΡΟΜΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΣΥΝΟΧΗ	ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΤΕΧΝΗΣ ΧΟΡΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
Κ&Κ SHOWROOM	ΠΡΟΤΥΠΑ ΘΕΡΜΟΚΗΠΙΑ	ΔΗΜΟΣ ΒΟΛΒΗΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΚΡΕΟΠΩΛΕΙΑ ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ	ΠΡΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΤΕΧΝΗΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΗΜΗ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
«ART-NOISE, ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ	ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΚΡΕΟΠΩΛΕΙΟ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
	ΕΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ »		
ΔΙΚΤΥΟ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗΣ- ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ- ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗ ΤΑΣ-QUILTERS ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΚΡΟΥΣΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΒΕΡΜΙΓΙΟΝ Hehe: Art, Play,Therapy, ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ	ΠΑΠΛΩΜΑΤΩΠΟΙΑ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΚΡΟΥΣΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΒΕΡΜΙΓΙΟΝ Hehe: Art, Play,Therapy, ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ	ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗ ΔΑΣΙΚΗΣ ΕΚΤΑΣΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΙΛΚΙΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΒΕΡΜΙΓΙΟΝ Hehe: Art, Play,Therapy, ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ	ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΑ ΕΙΔΩΝ ΛΑΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΑΚΑΝΘΟΣ	ΠΟΛΥΧΩΡΟΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ, ΕΡΓΟΘΕΡΑΠΕΙΑ, ΛΟΓΟΘΕΡΑΠΕΙΑ	ΔΗΜΟΣ ΠΥΛΛΙΑΣ-ΧΟΡΤΙΑΤΗ
ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟΣ ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΔΙΟΤΙΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ «ΑΥΤΟΔΙΑΧΕΙΡΙΖΟΜ ΕΝΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΓΟΝΕΙΚΟΥ & ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΑΚΤΙΒΙΣΜΟΥ – ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ “folknet”	ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΠΑΡΑΓΩΓΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΜΕΛΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ (ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ) ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟΣ ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΔΙΟΤΙΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ «ΑΥΤΟΔΙΑΧΕΙΡΙΖΟΜ ΕΝΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΓΟΝΕΙΚΟΥ & ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΑΚΤΙΒΙΣΜΟΥ – ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ “folknet”	ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΜΕΣΩΝ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ «ΑΥΤΟΔΙΑΧΕΙΡΙΖΟΜ ΕΝΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΓΟΝΕΙΚΟΥ & ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΑΚΤΙΒΙΣΜΟΥ – ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ “folknet”	ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΑ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΔΕΛΤΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ «ΑΥΤΟΔΙΑΧΕΙΡΙΖΟΜ ΕΝΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΓΟΝΕΙΚΟΥ & ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΑΚΤΙΒΙΣΜΟΥ – ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ “folknet”	ΕΚΔΟΣΕΙΣ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ «ΑΥΤΟΔΙΑΧΕΙΡΙΖΟΜ ΕΝΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΓΟΝΕΙΚΟΥ & ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΑΚΤΙΒΙΣΜΟΥ – ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ “folknet”	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΕΣΠΕΡΙΔΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΚΑΡΠΟΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΔΙΚΤΥΟ	ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΥΓΕΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΚΑΡΠΟΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΔΙΚΤΥΟ	ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΡΜΑΙΚΟΥ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΔΙΚΤΥΟ	ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ΠΕΡΙΘΑΛΨΗ-ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΝΕΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ ΜΕΣΗΛΙΚΩΝ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΩΝ & ΣΥΛΛΟΓΩΝ (Δ.Υ.Ν.Α.Μ.Η.Σ) ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ ΣΤΟΧΟΣ	ΜΕΛΕΤΕΣ-ΕΡΕΥΝΕΣ, ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ	ΔΗΜΟΣ ΧΑΛΚΗΔΟΝΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΑΝΕΜΟΕΣΣΑ	ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΑ ΜΕΛΙΟΥ, ΚΑΛΛΥΝΤΙΚΩΝ, ΦΥΤΙΚΩΝ ΣΚΕΥΑΣΜΑΤΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΑΣΦΑΛΟΥΣ ΔΕΡΜΑΤΟΣΤΙΞΙΑΣ Dr.Skin	ΔΕΡΜΑΤΟΣΤΙΞΙΑ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ thess culture?	ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΕΚΔΗΛΩΣΕΩΝ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΡΟΗ ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. ΣΥΝΚΟΙΝΩ	ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ, ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ, ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΑΣΤΙΚΟΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΠΗΓΑΣΟΣ	ΕΞΑΣΚΗΣΗ ΣΤΟ ΝΕΡΟ ΠΑΙΔΙΩΝ, ΕΝΗΛΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΜΕΑ	ΔΗΜΟΣ ΒΕΡΟΙΑΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ La nina frida-Η μικρή Φρίντα	ΠΟΛΥΧΩΡΟΣ-ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΘΕΑΤΡΟ PLAYBACK ΗΧΩ	ΔΙΑΔΟΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΘΕΑΤΡΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΑΡΠΑ	ΜΟΥΣΙΚΕΣ ΣΧΟΛΕΣ-ΣΧΟΛΕΣ ΧΟΡΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΕΙΚΟΣΙ ΤΡΙΑ	ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΠΩΛΗΣΗ ΧΕΙΡΟΠΟΙΗΤΩΝ ΕΡΓΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ POSTMAN	ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΠΟΔΗΛΑΤΙΚΗΣ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΑΜΑΡΙΑΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ESC the social enterprise	ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ-ΑΝΑΨΥΧΗ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΔΡΩΣΑ ΤΕΧΝΗ	ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΣΕ ΑμεΑ	ΔΗΜΟΣ ΠΕΛΛΑΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΜΕ ΟΜΑΔΕΣ ΣΥΜΠΟΛΙΤΩΝ	ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΕΥΑΛΩΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ECO- FARIA	ΣΥΝΕΔΡΙΑ-ΕΚΘΕΣΕΙΣ-ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ	ΔΗΜΟΣ ΒΟΛΒΗΣ
ΟΛΥΜΠΙΑ ΕΥΠΡΑΞΙΣ ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ	ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΠΑΛΑΙΟΥ ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝΑ	ΞΕΝΑΓΗΣΕΙΣ-ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	ΔΗΜΟΣ ΔΙΟΥ-ΟΛΥΜΠΟΥ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗ ΒΙΩΣΙΜΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗ ΟΙΚΗΣΗ	ΒΙΩΣΙΜΗ ΟΙΚΗΣΗ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ	ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ-ΕΚΔΟΣΕΙΣ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΥ ΚΑΦΕΝΕΙΟΥ, ΕΚΔΗΛΩΣΕΩΝ ΚΑΙ ΕΚΘΕΣΕΩΝ	ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΚΑΦΕΝΕΙΟ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΡΜΑΙΚΟΥ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΔΙΚΤΥΟ ΠΑΡΟΧΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ	ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΑ	ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΔΙΑΤΡΟΦΗ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ	ΔΙΑΘΕΣΗ ΤΟΠΙΚΩΝ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΣΕΡΡΩΝ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΙΕΣ	ΑΓΡΟΤΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ	ΔΗΜΟΣ ΑΛΜΩΠΙΑΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΦΩΤΑΥΓΕΙΑ ΤΗΣ	ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	ΔΗΜΟΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ

ΜΑΘΗΣΗΣ

Στην έρευνα που διενήργησε το 2017 το Υπουργείο Εργασίας καταγράφεται η κλαδική δραστηριοποίηση των φορέων ΚΑΛΟ στην Ελλάδα ανά περιφέρεια για το έτος 2015. Σύμφωνα με αυτά τα στοιχεία και σε δείγμα 282 φορέων, στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζεται ο αριθμός των φορέων ΚΑΛΟ στην ΠΚΜ ανά κλάδο δραστηριοποίησης, σε αντιστοιχία με το ποσοστό τους σε ολόκληρη την ελληνική επικράτεια.

Πίνακας 8 Κλαδική κατανομή φορέων ΚΑΛΟ στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας

Κλάδος	Αριθμός φορέων	Ποσοστό επί της ελληνικής επικράτειας
Εκπαίδευση	2	6%
Εστίαση	3	10%
Δραστηριότητες οργανώσεων	2	8%
Χονδρικό εμπόριο	2	10%
Λιανικό εμπόριο	2	11%
Διοικητικές δραστηριότητες	2	13%
Υπηρεσίες προς το δημόσιο	1	7%
Κοινωνική μέριμνα	1	7%
Δημιουργικές δραστηριότητες	3	25%
Συμβουλευτικές υπηρεσίες	1	11%
Υπηρεσίες καθαρισμού	1	11%
Υπηρεσίες υγείας	1	13%
Βιομηχανία τροφίμων	0	0%
Απορρίμματα	2	40%
Υπηρεσίες πληροφορίας	0	0%
Κατασκευαστικές δραστηριότητες	0	0%
Εκδοτικές δραστηριότητες	1	25%

Πληροφορική	1	25%

Παράλληλα, αξίζει να σημειωθεί ότι στο πεδίο της ΚΑΛΟ στην ΠΚΜ συμμετέχουν και άλλου τύπου επιχειρήσεις, με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα τους γυναικείους αγροτουριστικούς συνεταιρισμούς, οι οποίοι μπορούν να μετεξελιχθούν σε Κοιν.Σ.Επ., επιτυγχάνοντας αυξημένες πιθανότητες μακροχρόνιας βιωσιμότητας, δεδομένων των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν σήμερα. Οι γυναικείοι αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί αποτελούν ένα σημαντικό οικονομικό, κοινωνικό και πολιτιστικό θεσμό, διότι προάγουν την ανάπτυξη της συλλογικής δράσης των γυναικών, συμβάλλουν ουσιαστικά στην αξιοποίηση των τοπικών πόρων, προσφέρουν συμπληρωματικό εισόδημα στην αγροτική οικογένεια, μεταλαμπαδεύουν τις διαχρονικές ποιοτικές ελληνικές διατροφικές συνήθειες, διατηρούν και προβάλλουν την πολιτιστική κληρονομιά και δημιουργούν συνθήκες συγκράτησης του πληθυσμού στις εστίες του. Ωστόσο, κατά τα τελευταία χρόνια αντιμετωπίζουν πολλά προβλήματα βιωσιμότητας. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι ενώ το 2011 στην Ελλάδα λειτουργούσαν 141 γυναικείοι αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί, στο τέλος του 2016 μόνο οι 99 εξ αυτών βρισκόταν ακόμα εν ενεργεία, εκ των οποίων μόλις 6 ιδρύθηκαν μετά το 2012. Η πλειονότητα των γυναικείων αγροτικών συνεταιρισμών έχει έναν πολύ μικρό κύκλο εργασιών λόγω περιορισμένης παραγωγής, υψηλού κόστους και αδυναμίας προώθησης των προϊόντων τους. Η κατά κύριο λόγο χειρωνακτική εργασία ανεβάζει το κόστος κι έτσι τα προϊόντα τους δεν μπορούν να ανταγωνιστούν σε τιμές αυτά της βιομηχανίας, ενώ η παραγωγή δεν είναι σταθερή και αυξομειώνεται ανάλογα με τη διαθεσιμότητα των πρώτων υλών. Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται οι γυναικείοι αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί που δραστηριοποιούνται στην ΠΚΜ.

Πίνακας 9 Γυναικείοι Αγροτουριστικοί Συνεταιρισμοί Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας

Επωνυμία		Περιφερειακή Ενότητα	
Γυναικείος παραδοσιακών προϊόντων	Αγροτικός Συνεταιρισμός Αγ. Αντώνιος	Θεσσαλονίκης	
Αγροτικός	Συνεταιρισμός Γυναικών	Θεσσαλονίκης	

Καλαμωτού «η Κυψέλη»

Γυναικείος Αγροτικός Συνεταιρισμός Θεσσαλονίκης
Ανατολικού «Βαλμάδα»

Γυναικείος Αγροτικός Συνεταιρισμός Θεσσαλονίκης
Μελισσοχωρίου «Εύγε»

Παραγωγικός Συνεταιρισμός Γυναικών Πέλλας
Άρνισσας «ο Βόρας»

Αγροτικός Συνεταιρισμός Αρχαγγέλου «η Πέλλας
Παράδοση»

Γυναικείος Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Πέλλας
Αρχαγγέλου Πέλλας

Γυναικείος Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Πέλλας
Παραδοσιακών Προϊόντων Ν. Πέλλας
Πολυκάρπης

Αγροτουριστικός Βιοτεχνικός Σερρών
Συνεταιρισμός Γυναικών Ποροΐων

Γυναικείος Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Χαλκιδικής
Βαρβάρας Χαλκιδικής «Δρυάδες»

Αγροτικός Συνεταιρισμός Γυναικών Χαλκιδικής
Ταξιάρχη «Ευ Γεύεσθαι»

Γυναικείος Αγροτικός Συνεταιρισμός Κιλκίς
Αιγινίου «η Αρμονία»

8.4 Φορείς υποστήριξης κοινωνικών επιχειρήσεων

Οι φορείς υποστήριξης των κοινωνικών επιχειρήσεων στην ΠΚΜ περιλαμβάνουν ένα ευρύ φάσμα φορέων όπως: (1) τα γραφεία κοινωνικών υποστηρικτικών υπηρεσιών, (2) οι φορείς τοπικής αυτοδιοίκησης, (3) οι επαγγελματικές οργανώσεις και τα επιμελητήρια, (4) οι κοινωνικοί εταίροι, και (5) οι Μη Κυβερνητικοί Οργανισμοί. Πιο συγκεκριμένα, η ΠΚΜ αποτελεί το θεσμοθετημένο όργανο σχεδιασμού και υλοποίησης πολιτικής σε περιφερειακό επίπεδο. Ειδικότερα, στο σχεδιασμό της ΠΚΜ για την κάλυψη των κενών και των αναγκών της στο εν λόγω θεματικό πεδίο

(κοινωνική επιχειρηματικότητα-οικονομία), η Περιφέρεια έχει τα εξής πεδία δράσης και προτεραιοτήτων:

- i. Διευκόλυνση την ένταξη των ευάλωτων κοινωνικά ομάδων στην αγορά εργασίας,
- ii. Βελτίωση της πρόσβασης σε κοινωνικές υποδομές ατόμων από ευάλωτες ομάδες πληθυσμού και η δημιουργία για το σκοπό αυτό νέων δομών και υποδομών παροχής υπηρεσιών πρόνοιας και αλληλεγγύης
- iii. Προαγωγή της κοινωνικής επιχειρηματικότητας και προώθηση της κοινωνικής οικονομίας και σε νέους τομείς δράσης.
- iv. Ανάπτυξη πρωτοβουλιών τοπικών κοινοτήτων, με στόχο την ενίσχυση της δυνατότητας των τοπικών κοινωνιών και της τοπικής αυτοδιοίκησης να προάγει την απασχόληση ατόμων που ανήκουν στις ομάδες υψηλού κινδύνου φτώχειας.
- v. Αντιμετώπιση ειδικών προβλημάτων των νέων όπως είναι ο κοινωνικός αποκλεισμός, η νεανική και παιδική φτώχεια.
- vi. Κοινωνική ενσωμάτωση περιθωριοποιημένων κοινοτήτων και μεταναστών.
- vii. Προώθηση της ολοκληρωμένης κοινωνικής και οικονομικής αναζωογόνησης, υποβαθμισμένων αστικών και άλλων περιοχών και κοινοτήτων, με μεγάλη συγκέντρωση ειδικών ομάδων πληθυσμού.
- viii. Καταπολέμηση κάθε μορφής διακρίσεων.
- ix. Προώθηση δικτύων και μηχανισμών υποστήριξης των αστέγων και των φτωχών.
- x. Περαιτέρω αναβάθμιση των υποδομών υγείας, ενίσχυση και δικτύωση δομών και υπηρεσιών υγείας, πρόνοιας και περίθαλψης, με παράλληλη άμβλυνση των ανισοτήτων στη χωρική κατανομή των υποδομών υγείας και πρόνοιας.

Επίσης, ο Δήμος Θεσσαλονίκης έχει θεσμοθετημένο ρόλο ως δημοτικός φορέας ενημέρωσης, αλλά και παροχής υπηρεσιών κοινωνικής στήριξης, ενώ βασικός στόχος της δημοτικής αρχής είναι, αντιμετωπίζοντας τα κοινωνικά θέματα με τη δέουσα ευαισθησία, να συμβάλει αποτελεσματικά στην καταπολέμηση της κρίσης και στην αύξηση των θέσεων εργασίας με την εφαρμογή αναπτυξιακής πολιτικής που προσβλέπει (α) στην αξιοποίηση ευρωπαϊκών προγραμμάτων τα οποία είναι συνυφασμένα με τα πεδία και τις ανάγκες της τοπικής αυτοδιοίκησης για την

ανάπτυξη επενδυτικού ενδιαφέροντος, (β) στην αραστή συνεργασία με φορείς της πόλης (επιμελητήρια, συνδέσμους ακαδημαϊκούς και πανεπιστημιακούς εκπροσώπους), και (γ) στην αντιμετώπιση της γραφειοκρατίας μέσω της ταχείας παροχής υπηρεσιών του δήμου. Η αναπτυξιακή στρατηγική του Δήμου Θεσσαλονίκης διαρθρώνεται σε ένα συνεκτικό σύνολο στόχων και πολιτικών δράσης, που αποσκοπούν στην εκπλήρωση της αποστολής και στην επίτευξη του οράματος του Δήμου. Βασικό Στρατηγικό Στόχο του Δήμου αποτελεί η βελτίωση της λειτουργικότητας της πόλης και των συνθηκών διαβίωσης στα πλαίσια του Δήμου όπως και η ενίσχυση της κοινωνικής αλληλεγγύης και της κοινωνίας των πολιτών.

Οι επιχειρηματικοί φορείς και έχουν σημαντικό ρόλο ως φορείς στήριξης και προώθησης της επιχειρηματικότητας, εκπροσωπώντας την επιχειρηματική κοινότητα της Περιφέρειας, ενώ οι Αναπτυξιακές Εταιρείες αποτελούν τους ενδιάμεσους φορείς διαχείρισης των κοινοτικών πόρων που κατευθύνονται προς τις επιχειρήσεις της Κεντρικής Μακεδονίας, αλλά ειδικότερα είναι και φορείς αντιμετώπισης γενικότερα του κοινωνικού αποκλεισμού, στήριξης και δραστηριοποίησης ευάλωτων/ευπαθών ομάδων πληθυσμού, καθώς και προώθησης προϊόντων των συγκεκριμένων ομάδων.

Ο Σύνδεσμος Βιομηχανιών Βορείου Ελλάδος (ΣΒΒΕ) εργάζεται για την ανάπτυξη της βιομηχανίας και της οικονομίας της Βορείου Ελλάδος. Προτείνει και συμβάλλει στην υλοποίηση τρόπων ενίσχυσης των ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων της Β. Ελλάδος, αλλά παράλληλα και της αρμονικής διασύνδεσής της με την συνολική οικονομική ανάπτυξη του τόπου. Αποτελεί την κυριότερη ανεξάρτητη συνδικαλιστική οργάνωση της Βόρειας Ελλάδας και ένας από τους πρώτους πιστοποιημένους, κατά ISO 9001:2000, φορείς στην Ελλάδα. Ο σκοπός του Συνδέσμου συνοψίζεται στα ακόλουθα:

- Προασπίζει και προάγει τα ηθικά, οικονομικά και επαγγελματικά συμφέροντα των μελών του.
- Προασπίζει τα συμφέροντα μέλους ή μελών του με προσφυγή στις αρχές της νομοθετικής, εκτελεστικής και δικαστικής εξουσίας.
- Μεριμνά για τη βιομηχανική ανάπτυξη της Βόρειας Ελλάδας μέσα στα πλαίσια της ανάπτυξης της εθνικής οικονομίας.

- Συμβάλει στη γενικότερη οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη της χώρας και ειδικότερα της Βόρειας Ελλάδας.
- Προβάλλει το θεσμό της ιδιωτικής επιχείρησης μέσα στο πλαίσιο μιας ελεύθερης και αναπτυσσόμενης κοινωνίας και οικονομίας.
- Προβάλλει και διαδίδει τις αρχές της Εταιρικής Διακυβέρνησης και της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης.
- Συμμετέχει και ιδρύει αναπτυξιακούς φορείς (INA, ΚΕΠΑ-ANEM, ΧΚΘ, ΕΔΑΠ/ΤΠΘ, ΚΕΚ ΣΕΒΕ-ΣΒΒΕ-ΔΕΘ, ΙΜΕΣΕ, ΔΙΚΤΥΟ ΒΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ).

Μέσω της Διοίκησης και των Υπηρεσιών του ΣΒΒΕ, παρέχεται τεκμηριωμένη, άμεση και συνεχής ενημέρωση, υποστήριξη σε θέματα ανάπτυξης και λειτουργίας τους και νομική υποστήριξη σε συλλογικά θέματα. Επιπλέον, δίνεται η δυνατότητα συμμετοχής σε εκδηλώσεις ειδικού και κλαδικού ενδιαφέροντος, επιχειρηματικές αποστολές, εθνικά και κοινοτικά προγράμματα. Παράλληλα, ο ΣΒΒΕ επεξεργάζεται Νομοθετικές Προτάσεις, Σχέδια Χρηματοδοτικών Προγραμμάτων, Οικονομικές Εκθέσεις και Συλλογικές Κλαδικές Ομοιοεπαγγελματικές Συμβάσεις Εργασίας. Τέλος, ο Σύνδεσμος υποστηρίζει τα συμφέροντα των Μελών του μέσω παρεμβάσεων – γνωμοδοτήσεων σε νομοθετικές διατάξεις, συμμετοχής σε επιτροπές παρακολούθησης των ΠΕΠ, και αξιολόγησης επενδύσεων εθνικών και περιφερειακών φορέων, συμμετοχής σε ειδικές επιτροπές διαμόρφωσης πολιτικής - όπως η Εθνική Επιτροπή Ανταγωνιστικότητας, η Εθνική Επιτροπή Απασχόλησης και το Εθνικό Συμβούλιο Εξαγωγών - σύστασης και λειτουργία εξειδικευμένων Ομάδων Εργασίας (φορολογία, εργασιακές σχέσεις, περιβάλλον, ενέργεια, καινοτομία και έρευνα, κλπ) και υπογραφής πρωτοκόλλων συνεργασίας με φορείς εσωτερικού και εξωτερικού.

Ο Σύνδεσμος Εξαγωγέων Βορείου Ελλάδος (ΣΕΒΕ) αποτελεί σήμερα έναν από τους μεγαλύτερους συνδέσμους επιχειρήσεων με διεθνή δραστηριότητα στην Ελλάδα, αριθμώντας πάνω από 500 επιχειρήσεις - μέλη. Ο ΣΕΒΕ είναι από τους λίγους φορείς στην Ελλάδα που διαθέτουν οργανωμένο Τμήμα Εξυπηρέτησης Μελών, το οποίο σε καθημερινή βάση διεκπεραιώνει δεκάδες ζητήσεις πληροφόρησης για ειδικά θέματα εξαγωγών και διεθνούς επιχειρηματικότητας, παρέχοντας άμεση, πρακτική, ουσιαστική και τεκμηριωμένη υποστήριξη στην Ελληνική επιχειρηματική κοινότητα

και παρεμβαίνοντας αποτελεσματικά για την επίλυση προβλημάτων και την εξάλειψη εξαγωγικών αντικινήτρων. Η παροχή πολλών από τις υπηρεσίες του Συνδέσμου γίνεται από το Ινστιτούτο Εξαγωγικών Ερευνών και Σπουδών του ΣΕΒΕ (ΙΕΕΣ), το οποίο λειτουργεί από το 1990 και διαθέτει εξειδικευμένο προσωπικό και πρόσβαση στις κυριότερες Βάσεις Δεδομένων σε Ελλάδα και εξωτερικό. Στις υπηρεσίες που παρέχει ο ΣΕΒΕ περιλαμβάνονται η εκπόνηση κλαδικών μελετών και ερευνών αγοράς, η διεξαγωγή στατιστικών αναλύσεων για την πορεία των ελληνικών προϊόντων ανά κλάδο και για κάθε πιθανή χώρα – προορισμό, η εκπόνηση μελετών ανάπτυξης εξαγωγών και η διεξαγωγή σχετικών σεμιναρίων και ημερίδων.

Το Πανεπιστήμιο Μακεδονίας (ΠΑΜΑΚ), είναι το δεύτερο Πανεπιστήμιο της πόλης της Θεσσαλονίκης, ειδικευμένο στις οικονομικές και κοινωνικές επιστήμες. Το Πανεπιστήμιο συμμετέχει σε πολλά διαπανεπιστημιακά προγράμματα είτε ως συντονιστής είτε ως μέλος, όπως στο Erasmus-ECTS, στα προγράμματα Alfa, ADAPT, Leonardo, Tempus, Med-Campus, στο Πρόγραμμα Συνεχιζόμενης Εκπαίδευσης και έχει δύο έδρες Jean Monnet. Επίσης, το Πανεπιστήμιο έχει αναπτύξει συνεργασίες με πολλά πανεπιστήμια του εξωτερικού και μετέχει σε Διεθνείς Οργανισμούς. Στόχο του αποτελεί επίσης να ανταποκρίνεται στις ανάγκες της κοινωνίας, να συνεργάζεται με δημόσιους οργανισμούς και ιδιωτικές επιχειρήσεις και να συμπράττει με άλλα Πανεπιστήμια και ερευνητικά κέντρα με τρόπους που θα συμπληρώνουν και θα ενισχύουν τις δραστηριότητές του.

Το ΤΕΙ Κεντρικής Μακεδονίας έχει ως αποστολή (μεταξύ των άλλων) να παράγει και να μεταδίδει την επιστημονική γνώση με την έρευνα και τη διδασκαλία, να προσφέρει ανώτατη εκπαίδευση και να συμβάλει στη δια βίου μάθηση με σύγχρονες μεθόδους διδασκαλίας, περιλαμβανομένης και της διδασκαλίας από απόσταση, να αναπτύσσει την κριτική ικανότητα και τις δεξιότητες των φοιτητών, να μεριμνά για την επαγγελματική ένταξη των αποφοίτων και να ανταποκρίνεται στις ανάγκες της αγοράς εργασίας και των επαγγελματικών πεδίων, καθώς και στις αναπτυξιακές ανάγκες της χώρας και να προωθεί τη διάχυση της γνώσης, την αξιοποίηση των αποτελεσμάτων της έρευνας και την καινοτομία.

Το Περιφερειακό Ταμείο Ανάπτυξης Κεντρικής Μακεδονίας ιδρύθηκε το 1997 και είναι Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου και ένα ισχυρό εργαλείο ανάπτυξης. Είναι

ο φορέας διαχείρισης των χρηματοδοτήσεων του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων, των προγραμμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και άλλων οργανισμών και συμβάλλει ενεργά στην ταχύτερη δυνατή απορρόφηση και αξιοποίηση των κοινοτικών πόρων, ώστε να εγγυάται την ολοκλήρωση μεγάλων έργων και υποδομών που έχει ανάγκη η Κεντρική Μακεδονία. Το Περιφερειακό Ταμείο Ανάπτυξης Κεντρικής Μακεδονίας έχει συμμετάσχει κατά το παρελθόν και συμμετέχει και αυτή τη στιγμή σε πλήθος προγραμμάτων της Ε.Ε. Ανάμεσα στα έργα που υλοποίησε και υλοποιεί το ΠΤΑΚΜ είναι και έργα στα οποία υπήρχαν δράσεις κατάρτισης και συμβουλευτικής όπως πχ. Σεμινάρια κατάρτισης υπαλλήλων ώριμης ηλικίας EMPOWER+, σεμινάρια κατάρτισης για την καταγραφή διαδικασιών και ηλεκτρονικής διακυβέρνησης (MEDeGOV), σεμινάρια κατάρτισης υπαλλήλων του τουρισμού σε θέματα social media (MEDeGOV), σεμινάρια αγροτών για θέματα Γεωργίας Ακριβείας (AGROLESS) και άλλα.

Η Ελληνική Εταιρία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης (Ε.Ε.Τ.Α.Α. Α.Ε.) που ιδρύθηκε το 1985 λειτουργεί με τη μορφή της ανώνυμης εταιρίας, και ανήκει στον κοινωνικό τομέα της οικονομίας. Η Ε.Ε.Τ.Α.Α. έχει σκοπό την παροχή επιστημονικής και τεχνικής υποστήριξης σε φορείς της Αυτοδιοίκησης καθώς και σε φορείς του Δημοσίου και του Κοινωνικού τομέα. Επιπλέον και για την επίτευξη του σκοπού της συμμετέχει σε μεγάλο αριθμό Δικτύων και Συνεργασιών. Το Ανθρώπινο Δυναμικό της Ε.Ε.Τ.Α.Α. αποτελείται από εξειδικευμένους επιστήμονες με πλούσια εμπειρία σε θέματα τοπικής περιφερειακής ανάπτυξης και αυτοδιοίκησης, κοινωνικής πολιτικής και ανθρώπινων πόρων, πολιτισμού, τουρισμού και περιβάλλοντος, πληροφορικής και τεχνολογικών εφαρμογών.

Η Αναπτυξιακή Εταιρεία ΟΤΑ Ανατολικής Θεσσαλονίκης, ANATOLIKH A.E. έχει στόχο την προώθηση της Βιώσιμης Ανάπτυξης στην ευρύτερη περιοχή. Βασική πολιτική της λειτουργία της, είναι ο συνδυασμός παράλληλων παρεμβάσεων σε όλους τους τομείς της κοινωνίας και η ενσωμάτωση στοιχείων ολοκληρωμένης ανάπτυξης, σε όλες τις μεμονωμένες δράσεις της, αναπτύσσοντας δραστηριότητες στους άξονες: Περιβάλλον και υποδομές, Ενέργεια, Νέες τεχνολογίες και πληροφορική, Ανθρώπινοι πόροι, Αγροτική ανάπτυξη, προώθηση καινοτομίας, Υποστήριξη Τοπικής Αυτοδιοίκησης και Υποστήριξη επιχειρήσεων. Στη δραστηριότητα της εταιρείας δίνεται βαρύτητα στην αειφόρο διαχείριση των φυσικών

πόρων με ισόρροπη ανάπτυξη όλων των τομέων της οικονομίας, στην ανταλλαγή τεχνογνωσίας και στην εισαγωγή καινοτομίας στην παραγωγική διαδικασία και στα συστήματα διοίκησης και εξυπηρέτησης του πολίτη, στην ενίσχυση των ενδογενών δυνάμεων ανάπτυξης, στην εξασφάλιση της ποιότητας ζωής μέσα από την προώθηση έργων υποδομής, την αλλαγή καταναλωτικών προτύπων, την ενίσχυση της πληροφόρησης και την πολιτισμική ανάπτυξη.

Η «Αναπτυξιακή Νομού Θεσσαλονίκης ΑΕ – Αναπτυξιακή Ανώνυμη Εταιρία ΟΤΑ» (ΑΝΕΘ) στοχεύει στη συμβολή της στην ολοκληρωμένη ανάπτυξη του Νομού Θεσσαλονίκης και της ευρύτερης περιοχής της Κεντρικής Μακεδονίας μέσω της κινητοποίησης του ενδογενούς αναπτυξιακού δυναμικού. Στο πλαίσιο αυτό βασικές προτεραιότητες και άξονες δράσης της Εταιρίας αποτελούν: (α) Ο αναπτυξιακός σχεδιασμός των αγροτικών περιοχών του Νομού Θεσσαλονίκης και της ευρύτερης περιοχής της Κεντρικής Μακεδονίας, (β) η προώθηση και διαχείριση ολοκληρωμένων προγραμμάτων ανάπτυξης της περιοχής, (γ) η ανάληψη πρωτοβουλιών σε θέματα προστασίας και διαχείρισης του φυσικού περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς, (δ) η στήριξη των φορέων της Αυτοδιοίκησης και της αποκεντρωμένης κρατικής διοίκησης στον αναπτυξιακό τους ρόλο, (ε) η παροχή πληροφόρησης και τεχνικής στήριξης στους φορείς και τους κατοίκους της υπαίθρου, και (στ) η υποστήριξη και επιμόρφωση του ανθρώπινου δυναμικού της περιοχής και η διευκόλυνση της ένταξης του στην αγορά εργασίας.

Η Αναπτυξιακή Εταιρεία Σερρών ιδρύθηκε το Δεκέμβριο του 1994 με σκοπό την προώθηση της επιχειρηματικής, οικονομικής και γενικότερα βιώσιμης ανάπτυξης των ΟΤΑ ή της ευρύτερης περιοχής και τη συμμετοχή της σε προγράμματα ή η εφαρμογή σχετικών πολιτικών σε διαδημοτικό ή σε ευρύτερο γεωγραφικό χώρο. Η ΑΝΕΣΕΡ Α.Ε., είναι πιστοποιημένη κατά ISO 9001:2008, με στόχο την παροχή υπηρεσιών υψηλής ποιότητας, και είναι ένας φορέας με παρουσία στην τοπική αγορά εργασίας αλλά και τον τοπικό πληθυσμό. Η τεκμηριωμένη δραστηριότητά της στην προώθηση της απασχόλησης, ο υψηλός βαθμός προηγούμενης εμπλοκής της σε επιμέρους ενέργειες που συνθέτουν ένα σχέδιο δράσης υπέρ της απασχόλησης και η δυνατότητα προώθησης καινοτόμων ενεργειών συνεργασίας και δικτύωσης των τοπικών φορέων-εταίρων είναι στοιχεία που χαρακτηρίζουν τη μέχρι σήμερα δράση της.

Η Αναπτυξιακή Νομού Ημαθίας Α.Ε. Α.Α.Ε. Ο.Τ.Α, ιδρύθηκε το 1995 και εδρεύει στην Βέροια. Κύριο πεδίο δράσης της αποτελεί η συμβολή στην αξιοποίηση, ανάπτυξη, συντήρηση και προστασία των φυσικών πόρων, στην ανάπτυξη του ανθρώπινου και παραγωγικού δυναμικού και γενικότερα η συμβολή στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη του Νομού Ημαθίας. Δραστηριοποιείται έτσι (ανάμεσα στα άλλα) είτε αυτόνομα, είτε μέσα από τη συμμετοχή της σε δίκτυα, στον σχεδιασμό και στην υλοποίηση ολοκληρωμένων αναπτυξιακών προγραμμάτων και μελετών, στην σύνταξη κοινωνικών μελετών – ερευνών, καθώς και στην εφαρμογή και διαχείριση προγραμμάτων χρηματοδοτούμενων από εθνικούς πόρους ή πόρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης που αφορούν στην περιφερειακή ανάπτυξη και στην προστασία και διαχείριση του περιβάλλοντος. Όραμα της ΑΝ.ΗΜΑ. Α.Ε. αποτελεί το να διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην διεκδίκηση, διαχείριση και υλοποίηση Ευρωπαϊκών και Εθνικών συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων, συμβάλλοντας έτσι ενεργά στην ανάπτυξη της τοπικής κοινωνίας και οικονομίας, και αποτελώντας πρότυπο σχεδιασμού, παρακολούθησης, υλοποίησης και διαχείρισης αναπτυξιακών επιχειρηματικών προσπαθειών στην Ημαθία.

Η Αναπτυξιακή Πέλλας - Αναπτυξιακή Ανώνυμη Εταιρεία Ο.Τ.Α. με διακριτικό τίτλο «ΑΝ.ΠΕ.», είναι ανώνυμη Αναπτυξιακή εταιρεία με μακροχρόνια εμπειρία στη συμμετοχή σε προγράμματα, γεγονός που την καθιστά ικανή να συμμετέχει με σοβαρότητα και αποτελεσματικότητα στο σχεδιασμό, τη διαχείριση και την υλοποίηση χρηματοδοτούμενων από την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ελληνική Κυβέρνηση έργων και προγραμμάτων, έχοντας στη διάθεσή της όλα εκείνα τα στοιχεία που απαιτούνται για το σκοπό αυτό. Οι καταστατικοί σκοποί της «ΑΝ.ΠΕ» είναι η συμβολή στην ολοκληρωμένη ανάπτυξη του Νομού Πέλλας και της ευρύτερης περιοχής της Κεντρικής Μακεδονίας.

Η Πιερική Αναπτυξιακή Α.Ε. συστάθηκε το 1991 και παράλληλα με τον συμβουλευτικό και τεχνικό χαρακτήρα της, προωθεί καινοτόμες αναπτυξιακές πρωτοβουλίες για την αποτελεσματικότερη απορρόφηση εθνικών πόρων και κοινοτικών κονδυλίων, συνεργαζόμενη με τους ΟΤΑ και τους παραγωγικούς - αναπτυξιακούς - θεσμικούς φορείς της Πιερίας. Το αντικείμενο των δραστηριοτήτων της περιλαμβάνει: (1) Υλοποίηση και διαχείριση Εθνικών και Κοινοτικών Αναπτυξιακών Προγραμμάτων και Πρωτοβουλιών, (2) Συντονισμός πολιτικών και

προγραμμάτων στο πλαίσιο της ολοκληρωμένης και αειφόρου ανάπτυξης της Περίας, (3) Συνεργασία με άλλους φορείς σε τοπικό, περιφερειακό, εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, (4) Συμμετοχή σε άλλες εταιρίες αντίστοιχων ή συναφών αναπτυξιακών σκοπών, (5) Σχεδιασμός, προετοιμασία, σύνταξη και υλοποίηση σχεδίων/μελετών/ έργων/προγραμμάτων, και (6) Ανάπτυξη δραστηριοτήτων και προώθησης των εθνικών και ευρωπαϊκών πολιτικών στον τομέα της ενέργειας.

Η Αναπτυξιακή Χαλκιδικής Α.Ε. - Αναπτυξιακή Ανώνυμη Εταιρεία ΟΤΑ με διακριτικό τίτλο «ΑΝ.ΕΤ.ΧΑ. Α.Ε.» είναι ανώνυμη εταιρεία που λειτουργεί με βάση τις διατάξεις για τις ανώνυμες εταιρείες. Οι καταστατικοί σκοποί της «ΑΝ.ΕΤ.ΧΑ. Α.Ε.» είναι: (1) Ο σχεδιασμός της στρατηγικής ανάπτυξης για το Νομό και η προώθηση Εθνικών και Κοινοτικών προγραμμάτων και η τεχνική υποστήριξη στην υλοποίηση προγραμμάτων χρηματοδοτούμενων τόσο από εθνικούς πόρους όσο και από κοινοτικούς πόρους αρχής γενομένης από την Κοινοτική Πρωτοβουλία LEADER, (2) Η υποβοήθηση και προώθηση των τοπικών αναπτυξιακών πρωτοβουλιών και καινοτομιών, η ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού καθώς και η παροχή επαγγελματικού επιπέδου υπηρεσιών κοινωνικής υποστήριξης και προώθησης της απασχόλησης σε άτομα που ανήκουν στον κοινωνικό αποκλεισμό, (3) Η διερεύνηση της τοπικής αγοράς εργασίας και η ανταλλαγή πληροφοριών – εμπειριών, με βάση τις νέες τεχνολογίες, ώστε να ενθαρρυνθούν οι επαφές μεταξύ των τοπικών επιχειρηματικών κύκλων και των αγορών, και (4) Η ανάληψη και εκπόνηση τεχνικών μελετών ή κάθε μορφής μελετών αναπτυξιακού περιεχομένου από την ίδια ή σε συνεργασία με άλλους μελετητές ή γραφεία, για λογαριασμό φορέων του ιδιωτικού, δημοσίου και κοινωνικού τομέα ή στο πλαίσιο των γενικών αναπτυξιακών πρωτοβουλιών της.

Η Αναπτυξιακή Κιλκίς Α.Ε. (ΑΝ.ΚΙ.) ιδρύθηκε το 1991 με ένα πρωτόγνωρο σε εθνικό επίπεδο ευρύ εταιρικό σχήμα που περιλαμβάνει όλους τους τοπικούς φορείς (Τοπική Αυτοδιοίκηση, ΤΕΔΚ Κιλκίς, Επιμελητήριο, Εργατοϋπαλληλικό Κέντρο Κιλκίς, Ενώσεις Αγροτικών Συνεταιρισμών, Σύλλογοι, νομικά και φυσικά πρόσωπα), εκφράζοντας με τον τρόπο αυτό την ανάγκη όλων για εφαρμογή ενός νέου τρόπου ανάπτυξης της ακριτικής περιοχής του νομού Κιλκίς. Καταστατικός σκοπός της ΑΝ.ΚΙ. είναι η συμβολή της στην οικονομική, πολιτιστική, τουριστική, κοινωνική και περιβαλλοντική ανάπτυξη του νομού Κιλκίς μέσα από πρωτοβουλίες και δράσεις

με καινοτόμο προσέγγιση, ολοκληρωμένο χαρακτήρα, ποιοτική διάσταση, μετρήσιμα αποτελέσματα. Όραμα της ΑΝ.ΚΙ. είναι η δημιουργία μιας σύγχρονης, αποτελεσματικής, αξιόπιστης και αυτοδύναμης τοπικής δομής, ικανής να διαδραματίσει πρωταγωνιστικό ρόλο στην προσπάθεια μετάλλαξης του νομού Κιλκίς σε τόπο υπεροχής ώστε να κατέχει διαρκώς μια πλήρως ανταγωνιστική θέση στο περιφερειακό, εθνικό και διεθνές περιβάλλον, αξιοποιώντας το ενδογενές δυναμικό του (τοπικούς πόρους, τεχνογνωσία, εμπειρία), προωθώντας την εξωστρέφεια και δίδοντας έμφαση στην αειφορία των αναπτυξιακών δράσεων και την ενίσχυση της προστιθέμενης αξίας τους, προσβλέποντας δε σε μια ισόρροπη και πολυτομεακή ανάπτυξη που θα οδηγήσει σε βελτίωση της ποιότητας ζωής των πολιτών.

Το Κέντρο «ΕΡΓΑΝΗ» με έδρα τη Θεσσαλονίκη αποτελεί μια θερμοκοιτίδα επιχειρήσεων. Παρέχει εξειδικευμένες επιχειρηματικές συμβουλές σε ζητήματα ενδιαφέροντος για εν δυνάμει επιχειρηματίες, που συμπεριλαμβάνουν τη διατύπωση επιχειρηματικών ιδεών, τον σχεδιασμό επιχειρηματικού πλάνου, νομικά ζητήματα, μάρκετινγκ και χρηματοδότηση, διαχείριση ανθρώπινου δυναμικού, δημόσιες σχέσεις και δικτύωση. Επίσης, προσφέρει ευέλικτη κατάρτιση σε υποψήφιους επιχειρηματίες πάνω στις θεωρητικές και πρακτικές πλευρές της σύστασης μιας επιχείρησης.

Το Ινστιτούτο Κοινωνικής Οικονομίας δραστηριοποιείται στο πεδίο της συμβουλευτικής και της παροχής υπηρεσιών για την κοινωνική χρηματοδότηση και τη χάραξη πολιτικής στον τομέα της ΚΟ. Υποστηρίζει την ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας, της κοινωνικής επιχειρηματικότητας και τις επενδύσεις που έχουν κοινωνικό αντίκτυπο: (α) Συνεισφέροντας στη σύλληψη, τη χρηματοδότηση, την ποιοτική υλοποίηση και τη μέτρηση του κοινωνικού αντικτύπου ερευνητικών και αναπτυξιακών προγραμμάτων σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση, και (β) Βοηθώντας άτομα, ευπαθείς κοινωνικά ομάδες, πρόσφυγες και μετανάστες να υλοποιήσουν επαγγελματικούς στόχους και στόχους προσωπικής ανάπτυξης

Το British Council υλοποιεί ένα παγκόσμιο πρόγραμμα κοινωνικής επιχειρηματικότητας βασισμένο στην εμπειρία και την εξειδικευμένη γνώση της Βρετανίας που προωθεί οικονομικά συστήματα χωρίς αποκλεισμούς και συμβάλλει στην αντιμετώπιση παγιωμένων κοινωνικών και περιβαλλοντικών προβλημάτων στην τοπική και την ευρύτερη κοινωνία. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα δραστηριοποιείται

σε 29 χώρες με τοπικούς και διεθνείς εταίρους, παρέχει εκπαίδευση για την ανάπτυξη των ικανοτήτων των κοινωνικών επιχειρηματιών, προωθεί την εκπαίδευση για την κοινωνική επιχειρηματικότητα στα σχολεία και τα πανεπιστήμια, και διαχειρίζεται διεθνή αναπτυξιακά προγράμματα που προωθούν την ανάπτυξη της κοινωνικής επιχειρηματικότητας. Διοργανώνει πολιτικούς διαλόγους, εκπαιδευτικά ταξίδια, και δημοσιεύει εκθέσεις με στόχο την ανταλλαγή γνώσης και βέλτιστων πρακτικών ανάπτυξης της κοινωνικής οικονομίας.

Το Ίδρυμα Χάινριχ Μπέλ (Heinrich Boell Stiftung) με έδρα τη Θεσσαλονίκη είναι ένα ερευνητικό ίδρυμα που βοηθάει τους ανθρώπους να υλοποιήσουν το όραμά τους για μια βιώσιμη, κοινωνική και οικολογική κοινωνία μετασχηματίζοντας την οικονομία, προκειμένου να μπορέσουν να ζήσουν ανεξάρτητα, μέσα από τη δική τους εργασία. Επιδιώκει την υποστήριξη του αναδυόμενου κοινωνικοοικολογικού συμμετοχικού πνεύματος που συμβάλλει στην έξοδο της Ελλάδας από την κρίση, μέσα από δημοσιεύσεις, ταινίες, εκπαίδευση, ανοιχτές συζητήσεις και συνέδρια, καθώς και ενδυναμώνοντας τη συνεργασία μεταξύ δήμων, οργανώσεων, και πρωτοβουλιών της κοινωνίας των πολιτών.

Το Λαϊκό πανεπιστήμιο κοινωνικής αλληλέγγυας οικονομίας στη Θεσσαλονίκη είναι ένας άτυπος υποστηρικτικός φορέας του οικοσυστήματος της ΚΟ. Υλοποιεί δραστηριότητες στους τομείς της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας, της αυτοδιαχείρισης και της άμεσης δημοκρατίας, συμπεριλαμβανομένων των εξής: (1) Εκπαίδευση, κατάρτιση και πληροφόρηση, (2) Ερευνητικές μελέτες και εκδόσεις, (3) Δημιουργία, λειτουργία και ανάπτυξη εκπαιδευτικών και κοινωνικών δικτύων, (4) Ενεργοποίηση των πολιτών, (5) Ανάπτυξη του συνεταιριστικού και αλληλέγγυου πνεύματος, και (6) Προώθηση της συλλογικής εθελοντικής δράσης και της διεθνούς συνεργασίας.

Το ΠΡΩ.Σ.ΚΑΛΟ (Πρωτοβουλία Συνεργασίας για την Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία) είναι μια οργάνωση της κοινωνίας των πολιτών με έδρα τη Θεσσαλονίκη. Προωθεί την ΚΑΛΟ και την άμεση δημοκρατία σε διάφορους τομείς, ιδίως στον τομέα ύδρευσης, τροφίμων, ενέργειας, διαχείρισης αποβλήτων, και εκπαίδευσης.

Τέλος, το ΔΙΚΤΥΟ ΚοινΣΕπ Κεν. Μακεδονίας αποτελεί πρωτοβουλία που θέλει να θέσει ως προτεραιότητα την Κοινωνική & Αλληλέγγυα Οικονομία, τις δομές μορφής

Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων και τις Οργανώσεις της Κοινωνίας των Πολιτών, καθώς και τα θέματα που αντιμετωπίζουν οι ΚοινΣΕπ. Το δίκτυο δεν υποκαθιστά τις ΚοινΣΕπ που δρουν στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, ούτε δημιουργεί κάποιας μορφής ομοσπονδία ή κάποιας τυπικής μορφής νομική δέσμευση ή εκπροσώπηση. Το ΔΙΚΤΥΟ ΚοινΣΕπ Κεν. Μακεδονίας προωθεί την συνεργασία με όλους τους φορείς της ΠΚΜ που αναγνωρίζουν, ενισχύουν και υποστηρίζουν την ΚΑΛΟ και τις δομές της, όπως οι Κοιν.Σ.Επ., οι Συνεταιρισμοί, οι Ηθικές Τράπεζες, η Κοινωνικά Υποστηριζόμενη Γεωργία κλπ.
